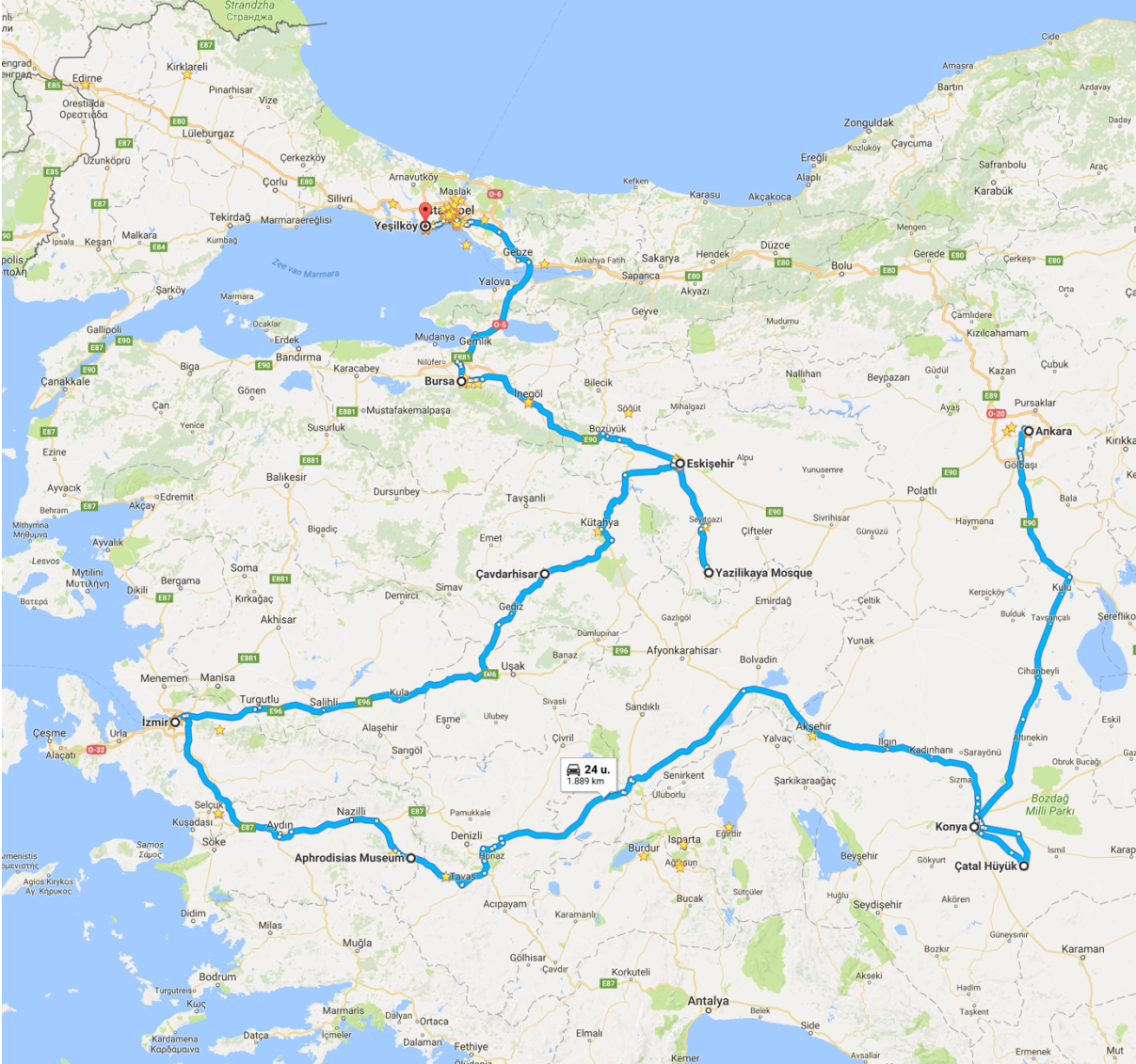

Verslag van
onze reis door
Anadolu in het
najaar van
2017,
Lia en Holger.

TURKIJE, NAJAAR 2017

Onze route

Medresetü'l Etibbâ

Meestal als ik met de auto Turkije binnenrijd is het bij Edirne. Een mooie stad, met als toppunt de Selimiye Moskee van de beroemde architect Mimar Sinan. Maar vandaag vier ik mijn aankomst in Turkije met een bezoek aan het Sultan II Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi, het museum van de medische faculteit die door Sultan Bayezid II werd opgericht. De medische faculteit heette destijds Medresetü'l Etibbâ.

Bij de Tunca rivier ligt het Bayezid II complex, de külle. Het historische terrein omvat onder meer de Bayezid II moskee, een ziekenhuis en een medische school. Het complex werd gebouwd in de 15de eeuw door de architect Hayreddin in opdracht van sultan Bayezid II, zoon van sultan Mehmet II. Het gezondheidscentrum is nu een museum. De 100 meter lange stenen brug over de Tunca rivier verbindt het Bayezid complex met de stad Edirne.

Sultan Bayezid II (Dimetoka, thans Didymoteicho, Thracië, 3 december 1447 – nabij Dimetoka, 26 mei 1512) was sultan van het Ottomaanse Rijk van 1481 tot 1512.

Het complex dat hij liet bouwen is onlangs overgedragen aan de Tracië Universiteit en geheel gerestaureerd, wat is beloond met de Europese Museumprijs van 2004.

Het ziet er als nieuw uit en als je de poort door gaat, kom je in een wereld van weleer terecht.

Achter elke deur in het complex zijn kleine kamers die dienden als studieruimte, praktijkruimte of woonruimte voor de studenten en professoren. Kom heden ten dage maar eens om zo'n mooie studentenkamer!

De vele ruimten zijn steeds voorzien van verklarende teksten, gebruikte instrumenten en dat laatste doet me even griezelen. In Deventer ben ik dit jaar op een pijnloze manier van blaasstenen verlost, maar nu zie ik hoe dat eeuwen geleden ging. Dat moet zeker geen pretje zijn geweest!

Wat mij ook opvalt is dat Aletta Jacobs eeuwen geleden al een Turks/Osmaanse voorgangster had.
Vrouwelijke chirurgen voerden hier de herniaoperaties uit.

De beroemde 17^e eeuwse Turkse reiziger Evliya Çelebi heeft het complex bezocht en schreef onder meer dat hij onder de indruk was van de professoren die niet alleen vakkundig waren, maar hun studenten ook onderwezen in de leer van de klassieke filosofen.

Hij schreef dat hier naast de wetenschap van het geloof ook de wetenschap van het lichaam werd beoefend, tot ons aller heil. Als bevestiging van deze lezing misschien nog dit feitje: in dit mooie complex te Edirne werd het pokkenvaccin ontwikkeld en naar Europa gebracht waardoor wij deze ziekte hebben kunnen overwinnen. Dank aan sultan Bayezid II zullen we maar zeggen!

Op het randje.

“Hoeveel maanden werk je hier nou aan”, vraag ik aan Mukadder Durukan. Mukadder runt met veel enthousiasme een kleine winkel met in pandig atelier, waar de handwerktechniek Oya levend wordt gehouden. Ze geeft hier cursussen aan geïnteresseerden, ontwikkelt nieuwe toepassingen en maakt Oya-producten voor de verkoop. “Maanden?”, vraagt ze lachend, “nee hoor... een week ongeveer”. Ik kan het niet geloven als ik het door haar gemaakte collier nauwkeurig bekijk.

Het sieraad is gemaakt met behulp van de techniek İğne Oyasi, waarvoor slechts één rechte naald, zijden garen in prachtige kleuren en een stel vaardige handen nodig zijn.

Oya is een vorm van handwerken die al eeuwen oud is en een traditie die lange tijd van moeder op dochter doorgegeven wordt. Overigens is het beslist geen kantklossen, een suggestie die wel gewekt wordt als je naar het resultaat kijkt.

Tijdens het Ottomaanse tijdperk is het een geliefde bezigheid onder de vrouwen van betere komaf. In huiselijke kring, gezellig in groepjes, roddelend over van alles en nog wat, ontstonden de mooiste patronen. De meest prachtige exemplaren van Turks naaldkant komen dan ook uit de Ottomaanse paleizen.

Onze belangstelling voor Oya wordt vandaag gewekt door een bezoek aan het Etnografisch Museum in Ankara. Daar zien we enkele mooie voorbeelden van Oya, zoals een uitbundig versierde fez en een hoofddoek met anjertjes langs de rand, en we besluiten ons hier vandaag in te verdiepen.

Oorspronkelijk worden met name de randen van de hoofddoeken, bedoeld voor gebruik binnenshuis, opgeleukt met behulp van deze techniek. Het vaakst in de vorm van platte of 3-dimensionale bloemetjes waarvan zelfs de stampertjes en meeldraden zichtbaar zijn. Maar ook vlinders en vruchten zijn thema's die voorkomen, zoals altijd afhankelijk van wat in de mode is op dat moment.

Naast het feit dat de hoofddoeken hierdoor veel mooier lijken, heeft het van oudsher nog een heel andere functie, namelijk die van geheimitaal, gebezigd ten tijde dat het uiten van gevoelens en emoties taboe is voor vrouwen. Bepaalde combinaties van kleur en ontwerp vormen een bron van informatie en communicatie. Verdriet, wanhoop, geluk, een oordeel over een schoonmoeder of de liefde voor de echtgenoot kunnen zo tot uiting worden gebracht, zonder dit daadwerkelijk uit te spreken.

Zo geven gele tulpen een hopeloos huwelijk aan, maar anjers, jasmijn en viooltjes vertellen dat de draagster hiervan juist een heel gelukkig leven leeft. En kleine, wilde bloemen zijn bedoeld voor oudere vrouwen, want deze symboliseren de terugkeer tot de aarde want kennelijk is je einde dan wel nabij. Heden ten dage zou deze geheime codetaal trouwens wel weer in ere hersteld kunnen worden. En dan niet vanwege meningen en oordelen over schoonmoeders maar vanwege die over de politieke situatie van vandaag.

Oya is de verzamelnaam voor drie verschillende soorten technieken. De eerste met een haaknaald, de tweede door het gebruik van kraaltjes en de derde met een naald, de zogenaamde İğne Oyası dus, wat je naaldkant zou kunnen noemen. Deze laatste techniek vind ik het mooiste en dit is ook de techniek die Mukadder gebruikt. De vitrinekast in het winkeltje ligt, naast wat heel antieke zijden Oya-hoofddoeken, vol met de meest prachtige sieraden, allemaal van Mukadders hand.

Ik ben heel benieuwd hoe te beginnen aan zo'n halssieraad en Mukadder laat het me met alle liefde en plezier zien. Ze neemt een gewone naald, vist een klosje met zachtgroene zijden garen uit een plastic krat, doet de draad in de naald en begint met het leggen van een lusje. Nog geen knoopje erin, niets van dat al. Gewoon een lusje leggen, met je duim erop. Dat is de oorsprong van al dat moois wat in haar winkel te zien is.

Vervolgens slaat ze de draad om de naald, van achteren naar voren, van voren naar achteren, steekt 'm door het lusje en trekt het af en toe aan. Ze doet de handelingen heel langzaam voor. Stap voor stap legt ze lusjes en maakt ze knoopjes.

Maar terwijl ik dit schrijf, realiseer ik me dat ik er bijna niets meer van kan navertellen. Na een minuut of twee heeft ze iets van een blaadje getoverd. Er wordt niet gewerkt met patronen. Het kant ontstaat in je hand en samen met de knoopjes bepalen de lengte en hoogte van de lusjes het resultaat.

Hoewel de techniek dus al oud is en in de vergetelheid dreigt te raken, zorgen mensen als Mukadder ervoor dat het weer populair wordt bij de jongere generatie. Het gaat niet langer om het verfraaien van alleen de hoofddoek, maar er worden nieuwe toepassingen gevonden. Mooie, stijlvolle sieraden, zoals kettingen, broches en armbanden verschijnen op de markt, maar Mukadder verwerkt het ook opnieuw in kleding, door het niet langs maar óp de stof aan te brengen.

Trots legt ze uit dat de toepassing op de foto hieronder uit haar koker komt en dat zij de enige is die dit op deze wijze maakt.

Enthousiast vertelt ze ook dat ze volgende week afreist naar Pakistan om daar over de İğne Oyası-techniek te vertellen, uit te leggen en het te onderwijzen. Dit is op initiatief van het Ministerie van Cultuur met als doel culturele aspecten van het vroegere dagelijks leven voor uitsterven te behoeden door ze nieuw leven in te blazen.

Een geweldig leuke ontmoeting, zo op de eerste dag! We nemen wat foto's, wisselen kaartjes uit, kopen wat sieraden en ik bedank Mukadder voor de hartelijke en leerzame ontvangst.

Bij terugkomst in Murat Bey Konađı, ons hotelletje, vraag Murat, de eigenaar, wat we vandaag hebben gedaan. We vertellen hem over ons bezoek aan het museum en onze daardoor gewekte interesse voor İđne Oyasi. Ook laten we hem de halssieraden van Mukadder zien.

Hij troont ons onmiddellijk mee naar zijn kantoor, waar hij een kast opent en een stapeltje hoofddoeken tevoorschijn haalt, voorzien van mooie Oya-bloemenrandjes. Enkele zijn zelfs ruim 150 jaar oud en stammen nog uit de Ottomaanse tijd, de periode waarin deze handwerktechniek hoogtij viert.

Een dag later bezoeken we Yakup en Müjgen die ons Oya-blog ook hebben gelezen. Müjgen heeft een nichtje in Amasya, Birsen genaamd die verwoed Oya-ster is en tot mijn verrassing krijg ik een door haar verfraaide, prachtige doek mét bijpassende rand cadeau! Zo lief. Ik ben er ontzettend blij mee!

Ik zou heel graag eens een cursus bij Mukadder willen volgen, maar dat kost me zeker twee weken tot een maand, vertelt ze me. Dat doe ik deze keer dus niet, maar wie weet in de toekomst. Dan creëer ik zelf een ketting van jasmijnbloemetjes of viooltjes, om zo, zonder woorden, te kunnen tonen hoe gelukkig ik ben met Holger!

Petje af.

Petje af voor Ali Bozdağ, 79 jaar oud en nog dagelijks in zijn zaak te vinden. Diverse foto's aan de muur bewijzen dat hij als jongeman zijn carrière begint van kasket-maker, oftewel een kleinschalige pettenfabrikant.

We ontmoeten Ali zittend voor zijn winkel, bezig met de finishing touch van een serie petten. Een niet geheel onbelangrijk onderdeel, namelijk de klep, bevestigt hij aan het dak van de pet, met de hand en nog altijd zonder bril. Het gaat allemaal op de automatische piloot, ondertussen gezellig pratend over zijn mooi en ambachtelijk beroep. Een echte vakman in hart en nieren.

Het hele maakproces, van lap stof tot perfect passende pet vindt plaats op enkele vierkante meters.

De wandrekken liggen barstensvol door Ali gemaakte petten in allerlei maten en modellen. Balen stof, band, kant-en-klare maar ongestoffeerde kleppen en idem binnenbekleding voor het dak van de pet liggen in grote hoeveelheden te wachten om tot het door Turken zo geliefde hoofddekseel verwerkt te worden.

Hoewel veel Turken hun hoofd bedekken met zo'n accessoire, betreft dit toch met name de oudere generatie. Ik vraag me dan ook af of Ali bij leven ooit van zijn enorme voorraad verlost gaat worden en of dit ambacht nog wel toekomst heeft.

Er zijn drie werkplekken door hem in gebruik. Naast de kruk buiten is er achter in de zaak een tafel met een oude naaimachine waarmee het dak met binnenbekleding in elkaar wordt genaaid.

Helemaal voor in de winkel is de toonbank die tevens dienst doet als knip- en strijktafel. Prachtige scharen liggen her en der verspreid.

Een intrigerend stuk gereedschap is de houten "kop" waar het dak superstrak overheen wordt gemaakt. Elke petmaat heeft een eigen kop. Haal je het middenstuk van onder uit de kop, valt het geheel uit elkaar in vier delen. Zo komt het dak los van de kop en kan deze verder be- en afgewerkt worden.

Natuurlijk kan Holger het niet laten een pet aan te schaffen en natuurlijk wil Ali hem graag een pet verkopen. Eén blik op zijn hoofd en hij weet feilloos welke maat de juiste is.

Het wordt uiteindelijk een zwart, wollen, lekker warm exemplaar, zeer geschikt voor de winter en een welkom alternatief voor de hoed.

Voordat Ali de aankoop inpakt, schuift ie 'm eerst nog flink af met een multifunctioneel straatbezempe en we verlaten de pettenzaak met een stofvrij hoofddekseel.

Voor de modebewuste heer bestaat de mogelijkheid om een pet te laten maken uit een restantje stof waar ook al een twee- of driedelig pak van is gemaakt. Zover zal het bij Holger echter nooit komen. In de ruim 43 jaar dat we samen zijn, heb ik hem nog geen minuut strak in het pak gezien.

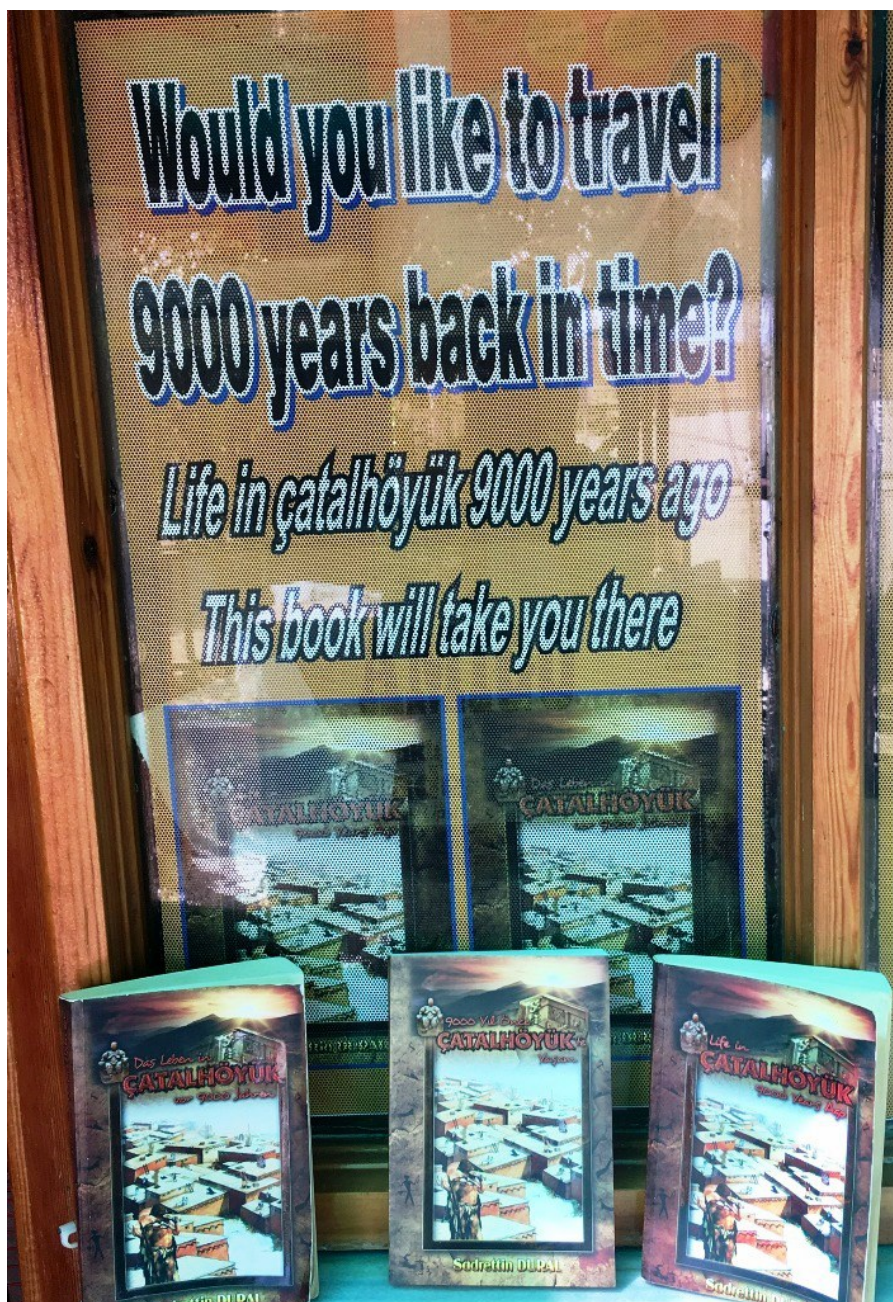
Dat hoeft ook niet. Kleren maken weliswaar de man, maar het dragen van een pet of hoed, dát vraagt moed!

Uit je dak gaan.

“.....zei ik en ze liet me gaan. Ik klom naar boven met behulp van de door mijn opa gemaakte ladder en ik opende het luik in het plafond. Dit laatste was altijd moeilijk voor mij geweest omdat mijn grootvader hele dikke planken voor het luik had gebruikt waardoor ik ze bijna niet kon houden bij het openduwen. Maar inmiddels was ik groter en sterker en zowel het beklimmen van de ladder als het openen van het luik gingen me inmiddels gemakkelijk af.”

Dit is een stukje tekst uit het boek "9000 Yil Önce Çatalhöyük'te Yasam" van Sadrettin Dural.

Na het bezichtigen van de archeologische plek Çatalhöyük bestellen we wat koel water bij de kiosk en ik neem een daar aanwezig inkijkexemplaar van het hier boven genoemde boek mee. Bij het doorbladeren krijgt Holger het vermoeden dat de schrijver hiervan ook onze ober is die zojuist de drankjes heeft gebracht. We vragen hem of deze gedachte klopt en hij beaamt dit wat timide.

Natuurlijk vragen we of hij even bij ons wil zitten zodat we meer van en over hem te weten kunnen komen en hij doet dit met alle plezier. In het Turks, want vreemde talen beheerst hij niet. Op bescheiden wijze vertelt hij over hoe zijn leven verlopen is en wij hangen aan zijn lippen.

Sadrettin is na de lagere school gaan werken. Als de officiële opgravingen bij Çatalhöyük in 1993 van start gaan, wordt hij al snel bewaker aldaar en hij komt hierdoor in de gelegenheid regelmatig met verschillende archeologen en professoren te praten.

Zijn liefde voor Çatalhöyük groeit, hij wordt helemaal verliefd op de plek met al zijn verborgen schatten. Als kind speelt hij vaak op de heuvel net buiten zijn dorp, maar nu blijkt deze talloze artefacten te herbergen en schijnt het ook nog eens één van de oudste teruggevonden nederzettingen op aarde te zijn!

Hij is zó leer- en nieuwsgierig, dat professor Ian Hodder hem uiteindelijk een uur les per week geeft, zodat hij voldoende weet om rondleidingen te kunnen geven aan bezoekers.

Nu, jaren later, is Sadrettin gepensioneerd en runt hij de kiosk met uitzicht op zijn oude liefde. In het dorp kijken ze soms met scheve ogen naar hem. Hij praat over het stenen tijdperk en hij praat met professoren terwijl hij nauwelijks naar school is gegaan. Hij heeft zijn leven en ervaringen met Çatalhöyük in een Engels boekje laten optekenen. Wie kan dat nou lezen?

Sadrettin besluit een boek te schrijven in het Turks, dat verhalenderwijs het leven een 3-generatiegezin in het Çatalhöyük van 9000 jaar geleden beschrijft en dat voor kinderen en mensen met slechts een lagere school opleiding, zoals veel van zijn dorpsgenoten, heel erg geschikt is. Fantasie, dat wel, maar gebaseerd op wat hij heeft met eigen ogen heeft gezien en met eigen oren heeft gehoord. Het boek wordt een groot succes.

Het wordt echter ook een succes onder de werkende archeologen en professoren op de site omdat het een kijk op het leven geeft die soms opvallend dicht bij de opgegraven artefacten ligt en zo voor hen tot andere invalshoeken en zienswijzen leidt.

Sadrettin beklemtoont dit laatste; hij is trots op die erkenning! Natuurlijk kopen we een exemplaar van hem en met veel plezier schrijft de auteur er een opdracht in.

Maar wat is dit Çatalhöyük nu eigenlijk?

Vele generaties en 9000 jaar geleden noemden honderden families deze plaats hun thuis. Çatalhöyük, vroeger Çatal Hüyük genaamd, is een belangrijke neolithische en chalcolithische nederzetting in het zuiden van Centraal-Anatolië, op ruim 20 km afstand van de stad Konya.

De plaats blijft ruim 1000 jaar lang bewoond maar raakt rond 6000 v.Chr. in verval. Hoewel men aanneemt dat deze gebeurtenis mogelijk is veroorzaakt door onenigheid met betrekking tot de sociale orde binnen de nederzetting, zou het verval ook kunnen zijn ingezet door het binnenvallen van migranten uit de ondergelopen gebieden rond de Zwarte Zee.

Een derde mogelijkheid waarom men Çatalhöyük verlaat, is mogelijk wegens uitputting van de bodem, waardoor men gedwongen uitwijkt naar nieuwe vruchtbare gronden. Met een oppervlakte van 13 hectare is het tot nu toe de grootste en meest ontwikkelde nederzetting uit de late steentijd, die gevonden is.

In 1958 wordt Çatalhöyük bij toeval door plaatselijke boeren ontdekt. De nederzetting krijgt echter pas wereldfaam door de opgravingen onder leiding van James Mellaart tussen 1961 en 1965. Bij die opgravingen blijkt dit deel van Anatolië het centrum te zijn geweest van een hoogontwikkelde neolithische cultuur. Mellaart valt echter bij de Turkse autoriteiten in ongenade en wordt uit Turkije verbannen, waarna er een eind komt aan de opgravingen. Ook toen al was het dus zaak om naar de mond van de Turkse overheid te praten.

In 1993 wordt het werk hervat door de eveneens Britse archeoloog Ian Hodder van de universiteit van Cambridge en dit project loopt tot vandaag de dag nog altijd door. Een metalen en futuristisch aandoende koepel overspant het opgravingsgebied. Het is alsof een enorm prehistorisch gordeldier deze plek bewaakt.

Çatalhöyük is omringd door de tarweakkers van de Konya-vlakte ten zuidoosten van de moderne stad Konya, op ongeveer 140 km afstand van de tweekoppige vulkaan Hasan Dağ.

De oostelijke nederzetting vormt een heuvel die zich ten tijde van de laatste neolithische bewoning wel 20 meter boven het omringende land kan hebben verheven. Er is ook een kleinere heuvel met een voormalige nederzetting meer naar het westen en een paar honderd meter naar het oosten een Byzantijnse nederzetting. De prehistorische nederzettingen op de heuvel zijn rond 6200 v.Chr. verlaten. Tussen de twee heuvels door stroomt ooit een kanaal van de rivier de Çarsamba en de nederzetting is gebouwd op speciale klei die gunstig was voor de beginnende landbouw. Naast de landbouw is ook de jacht en visserij een belangrijke voedselbron. Dit is ook goed te zien aan de vele muurschilderingen die de jacht als thema hebben.

Mellaart beschrijft de nederzetting abusievelijk als de oudste stad ter wereld, want het is beter van een groot dorp te spreken dan van een stad. Tot dusver zijn er in Çatalhöyük alleen gewone woonhuizen opgegraven en terreinen waar afval werd gestort. Er zijn geen duidelijk herkenbare gebouwen met een openbare functie gevonden en niets wijst op een arbeidsspecialisatie. Wel zijn sommige woningen groter dan andere en is van de aanwezige muurschilderingen meer werk gemaakt. Deze muurschilderingen geven zowel grafische ontwerpen weer als afbeeldingen van mens- en dierfiguren. De bedoeling van grotere kamers is nog niet opgehelderd maar men vermoedt dat ze een rituele functie hadden.

Naar schatting wonen er op een gegeven moment tot 10.000 mensen op de oostelijke heuvel, maar waarschijnlijk varieert de omvang van de bevolking in de loop van de geschiedenis van deze gemeenschap. Een redelijke schatting van de gemiddelde bevolkingsomvang is 5000 tot 8000 bewoners. Voor de huizen zijn in de zon gedroogde bakstenen gebruikt. De huizen zelf staan tegen elkaar en bovenop elkaar, als een honingraat. Straten of paden zijn er niet. In een huis woonden 10-15 personen, drie generaties bijeen.

Men komt binnen door gaten in de plafonds en daken, die bereikt worden met ladders. Waarschijnlijk is dit vanwege de veiligheid. Aan de muurschilderingen is te zien dat er genoeg wilde dieren in de omgeving zijn. Wolven, beren, en zelfs luipaarden vormen een reële bedreiging in die tijd.

In zekere zin zijn de daken van de huizen de straten, daar speelt het dagelijks leven zich deels af. De gaten in de plafonds zijn ook de enige ventilatiemogelijkheid; ze laten frisse lucht naar binnen en rook van haarden en ovens kan erdoor ontsnappen.

Binnen zijn de huizen gepleisterd en de kamers zijn voorzien van houten ladders of steile trappen, meestal tegen de zuidmuur van de kamer, waar zich ook de ovens en kookplaatsen bevinden. Langs de muren van de grote kamers zijn verhogingen aangebracht die dienen om op te zitten, aan te werken of op te slapen. Deze verhogingen en de binnenmuren zijn zorgvuldig gepleisterd en waren helemaal glad.

Andere kamers dienen als opslagruimte. Ze kunnen door een lage doorgang vanuit de grotere kamers bereikt worden. De kamers blijken altijd goed schoon gehouden te zijn. Archeologen vinden maar weinig afval of rommel in de gebouwen maar ontdekken tussen de afvalbergen buiten de ruïnes voedselresten, afvalwater en grote hoeveelheden as van verbrand hout. Bij goed weer vinden veel activiteiten plaats op de daken, die als een soort plein fungeren. Later schijnen op die daken grote ovens voor gemeenschappelijk gebruik te zijn geplaatst. Na verloop van tijd moeten huizen worden gerenoveerd en dit gebeurt door ze gedeeltelijk af te breken en ze op een fundering van puin te herbouwen. Door die werkwijze is de heuvel geleidelijk ontstaan. Er zijn achttien woonlagen blootgelegd.

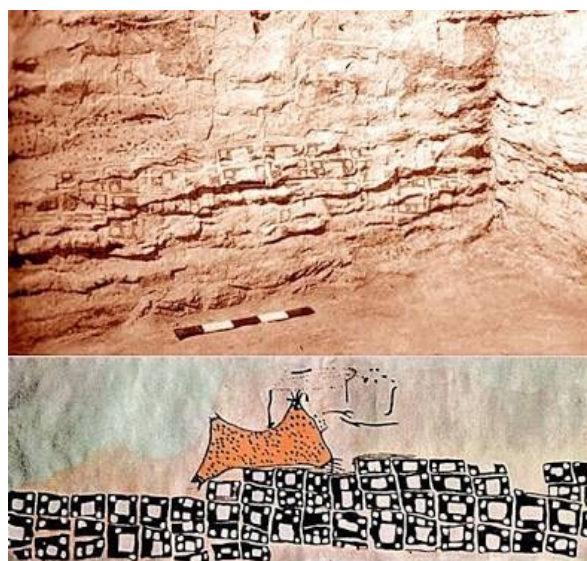

De bewoners begraven hun doden binnen in de huizen. Er zijn menselijke resten gevonden onder de vloeren, vooral onder haarden, onder de verhogingen in de grote kamers en onder de bedden. De lichamen worden voor de begrafenis als het ware opgevouwen en vaak in een mand gelegd of in een rieten mat gerold. Uit de onnatuurlijke positie van de botten in sommige graven wordt opgemaakt dat men de lijken soms een tijd aan de openlucht blootstelde en dan daarna de botten verzamelt en begraaft.

In enkele gevallen worden graven geschonden en wordt het hoofd van het skelet verwijderd. Waarschijnlijk worden die hoofden voor bepaalde rituelen gebruikt, want ze zijn in andere delen van de nederzetting teruggevonden. Sommige schedels worden bepleisterd en met oker beschilderd om ze weer een menselijk gezicht te geven. Dit kan te maken hebben met het dan heersende idee dat het leven met de komst van de dood niet ophoudt.

Overal in de nederzetting zijn levendige muurschilderingen en beeldjes te vinden, op binnen- en buitenmuren. Een op een muur aangetroffen overzichtskaart van het dorp wordt beschouwd als de oudste plattegrondkaart ter wereld.

Er zijn afbeeldingen van mannen met erecties, groepen mannen in jachtscènes en rode afbeeldingen van nu uitgestorven oerossen en herten. Ook van gieren die zich op hoofdeloze figuren stortten.

De meest spectaculaire is de afbeelding van de enorme rode os.

Naast de vele muurschilderingen worden ook koppen van dieren aan de muur gehangen en dierenhuiden op de verhogingen gedrapeerd.

Er zijn geen als tempels herkenbare gebouwen aangetroffen, maar uit de graven, muurschilderingen en beeldjes valt op te maken dat de bewoners een godsdienst met een rijkdom aan symbolen hadden. Kamers met een concentratie van deze voorwerpen kunnen openbare ontmoetingsplaatsen geweest zijn.

Het meest bekende terracotta beeldje is "Zittende vrouw van Çatalhöyük", opgegraven in 1961. Het origineel hebben we tijdens onze reis van vorig jaar bewonderd in het Museum van de Anatolische Beschavingen te Ankara. Het is klein, maar tegelijkertijd zeer imposant.

Er is waarschijnlijk een grote mate aan sociale gelijkheid geweest, getuige het ontbreken van huizen die duidelijk herkenbaar zijn als woning van priesters of koningen. Ook is er weinig onderscheid te ontdekken tussen de seksen. Mannen en vrouwen kregen evenveel eten en hadden kennelijk dezelfde sociale status.

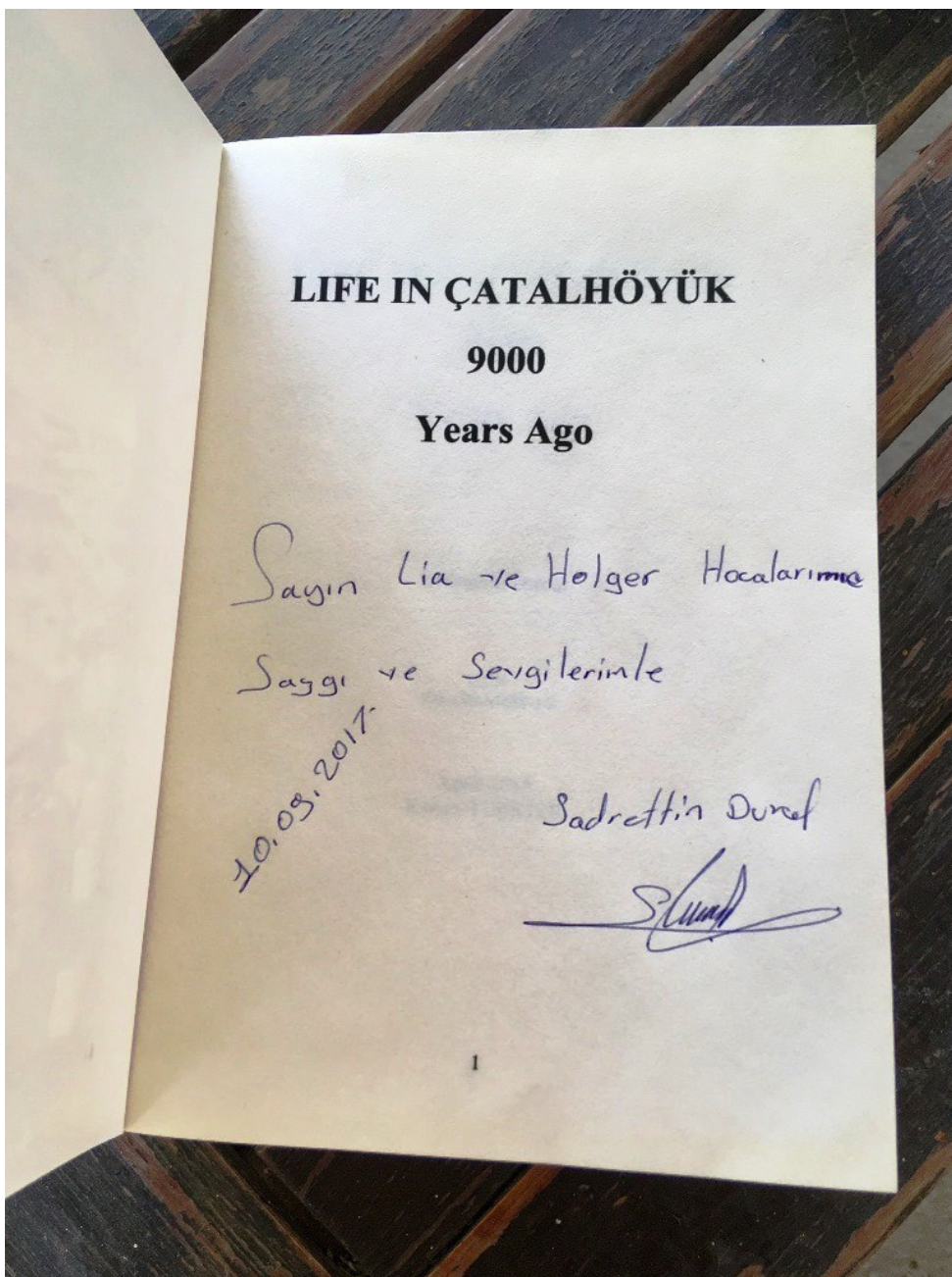
Ook geweld lijkt niet aan de orde zijn geweest. Van de honderden skeletten die ter plaatse zijn opgegraven, vertoont er geen enkele tekenen van een gewelddadige dood.....

Vroeger moest je in Çatalhöyük letterlijk uit je dak gaan om buiten te komen. Nu, 9000 jaar later, gaan wij ook een beetje uit ons dak door ons bezoek aan deze bijzondere plek: wat een vondst uit een tijd waarin samen delen gewoon is, er nog geen bestuur of hiërarchie bestaat en geweld niet de waan van de dag is.

Maar ook de ontmoeting met Sadrettin is waardevol. Het is telkens weer een verrijking om met mensen uit andere culturen, landen en met een andere achtergrond in gesprek te gaan.

Sadrettin zegt het volgende dan ook uit de grond van zijn hart:
"De contacten met allerlei mensen vanuit zoveel verschillende landen tijdens het werk bij Catalhöyük, hebben mij tot een ander, evenwichtig mens gemaakt. Het heeft, samen met mijn verleden, mijn identiteit ontwikkeld en mij tot de mens gemaakt die ik nu ben.

Door ontmoetingen met nieuwe mensen gebeuren er verschillende dingen en het haalt mij uit de sleur en de routine. En dat is goed."

Een kijkje in de keuken van de Sultans...

Het is duidelijk dat de Ottomaanse keuken tot bloei komt en verfijnd wordt in keizerlijk Istanbul, maar de ultieme oorsprong van veel van zijn componenten is minder duidelijk. Het is onduidelijk of de oorsprong van deze keizerlijke culinaire erfenis herleid moet worden naar de Griekse oudheid, het Byzantijnse erfgoed, of de Turkse en Arabische landen, om de Fenicische tradities maar niet te vergeten. Waarschijnlijk is het een samenkomen van al deze keukens!

Voordat we gaan eten, informeren we her en der waar het lekker eten is, en al snel wordt duidelijk dat Lokmahane "the place to be" is. Niet vanwege de entourage, niet vanwege de enorme keuze aan gerechten, maar puur vanwege de hoge kwaliteit van de kaart. Tijd dus voor een bezoek aan dit restaurant want het is etenstijd.

Lokmahane betekent huis van het eten, huis van de smaak. Dat houdt al een mooie belofte in. We krijgen een tafeltje toegewezen in de binnenplaats van het restaurant, waar het lekker koel en heel rustig is.

Na uitleg van een aantal gerechten bestellen we Tirit en Kayseli Yahne. Het eerste is supermals gebraden lamsvlees op brood gedrenkt in warme boter en yoghurt, met een heerlijke kruidenmix er boven op.

Het tweede is gestoofd schapenvlees met abrikoosjes en subtiel gekruid. We krijgen er een lekkere mezze bij. Zonder deze bijgerechten is het immers geen complete maaltijd.

Na afloop zitten we heerlijk na te genieten van een glaasje thee en we vragen we ons af wat er in de weckflessen zit die naast ons tafeltje in de vensterbank staan.

Er is een man aan de tafel naast ons komen zitten, en we vragen of hij soms weet wat de inhoud van de potten is.

We kunnen het aan geen beter iemand vragen want naast ons heeft de chef-kok c.q. eigenaar plaatsgenomen. Harun Dönmez is de naam en in 2016 is hij uitgeroepen tot de beste kok in heel Turkije van traditionele, Ottomaanse gerechten. Dat hij kan koken als de beste hebben we al geproefd, maar dat hij een bevlogen verhaal voor ons in petto heeft, ervaren we in het uur dat volgt.

Harun legt ons uit wat hem gebracht heeft tot het niveau dat hij nu heeft bereikt. Dat zijn samengevat drie ontwikkelingen: een goede praktijkopleiding, gebruik van natuurlijke ingrediënten, en passie tonen voor wat je doet.

Harun vertelt dat hij een luie leerling was op de lagere school. Als hij als 12-jarige jongen de school verlaat, vraagt zijn moeder hem een baantje te gaan zoeken om zo bij te dragen aan het gezinsinkomen. Dit is letterlijk broodnodig, want de vader van Harun overlijdt al op jonge leeftijd. Harun treedt in dienst bij een restauranteigenaar als afwasser, maar na een jaar mag hij de kok helpen. Tot zijn twintigste is hij in de leer bij die kok via het in Turkije nog zo veel voorkomende leerling/gezel/meester systeem.

“Ik heb die kok in mijn jeugd vaak vervloekt, maar nu ik ouder ben weet ik dat er niemand is die mij beter heeft geholpen en opgeleid dan hij”, zo vertelt Harun ons en hij wordt zelfs emotioneel. Terwijl hij dit alles uit de doeken doet, laat hij voor ons een nagerecht komen, Hösmerim Helvası.

De helva is gemaakt van meel, room en melk en wordt warm opgediend met honing en walnoten on top. Ongetwijfeld een calorie-bommetje, maar zó lekker dat je je vingers erbij opeet!

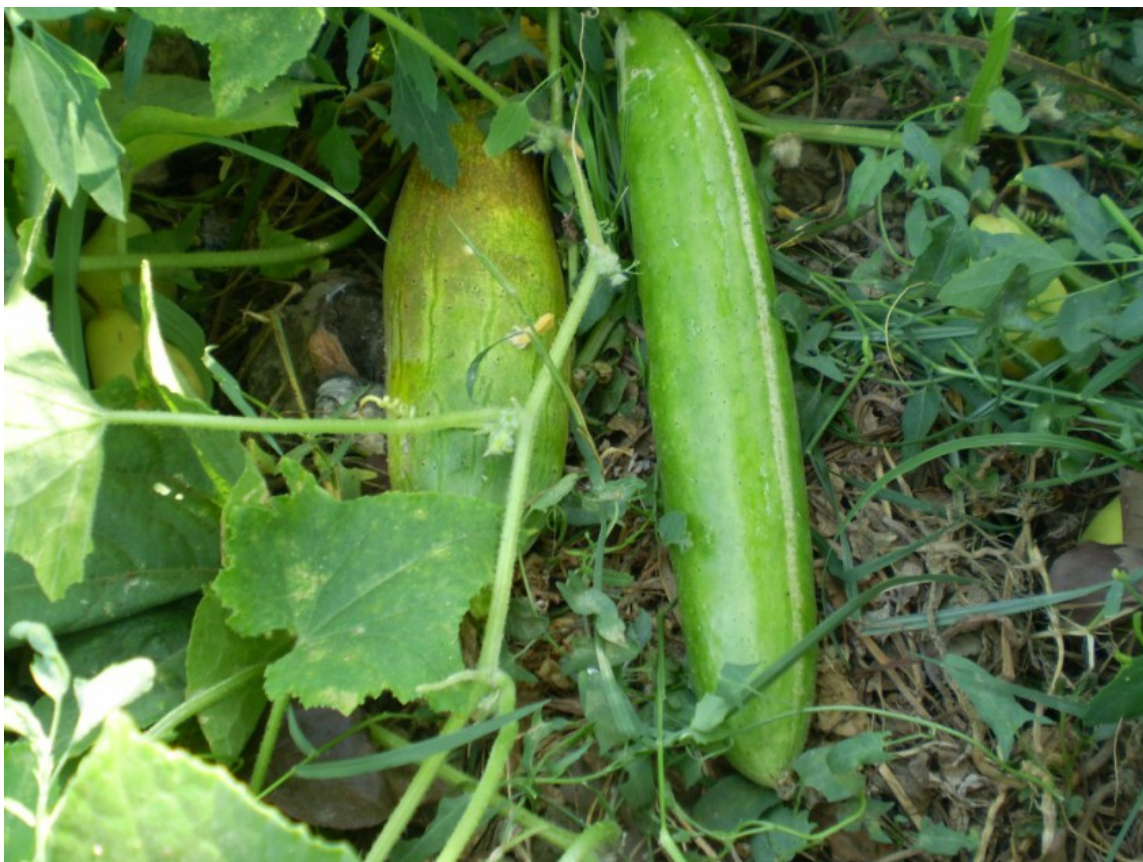

Harun zweert bij natuurlijke producten. Zijn groenten en fruit komen uit eigen teelt.

Op zo'n uur rijden van Konya, in zijn geboortedorp, bezit hij inmiddels landbouwgronden, weilanden en een boomgaard. Met zijn smartphone toont hij ons opnamen van een uitgestrekt gebied met allerlei streekproducten.

Natuurlijke producten betekent geen gebruik van bestrijdingsmiddelen en de Ottomaanse keuken kan niet zonder deze biologische ingrediënten zegt hij stellig. In het gesprek blijkt dat hij niet alleen deze ingrediënten in eigen beheer houdt maar ook eigenaar is van een slachthuis om zo ook de oorsprong en de bewerking van het vlees te kunnen waarborgen. Hij blijkt nog een ander restaurant te hebben, een zogenaamde Dügün-salon voor enorme bijeenkomsten zoals huwelijksfeesten.

Hij ziet er wat moet uit en dat komt omdat hij vandaag een bruidslunch voor 12.000 mensen heeft laten bereiden. Achteloos laat hij ons op zijn telefoon wat video's zien van deze gebeurtenis. 4000 kilo vlees pruttelt er lustig op los in pannen, die je in een land verwacht waar uitsluitend reuzen wonen.

Aan het eind Harun's betoog komt de passie aan de orde. Hij leeft voor zijn vak, hij leeft voor zijn uitgangspunten en, heel lief, is zijn vrouw enorm dankbaar. Zij geeft en gunt hem alle ruimte om zijn vak uit te oefenen op de manier zoals hij het voor zichzelf móet doen. Bijna 24/7 is hij met zijn werk bezig en heeft daardoor nauwelijks tijd voor zijn gezin.

Zijn doel is dan ook niet om klanten te zien vertrekken met volle magen, maar klanten te zien die verrast zijn over de smaak en de textuur van zijn haast hemelse gerechten.

Hij vraagt de bediening wat zelfgemaakte jam te brengen en er verschijnen in no time drie potten op tafel. Confituren, gemaakt van aardbeien, witte kersen en abrikozen. En inderdaad, we beginnen met een aardbei en ervaren het als een smaakexplosie, zó vol en zuiver van smaak.

Als we dit aan Harun vertellen glundert hij. "Dat is wat ik wil bereiken, en ik ben blij dat jullie dit zo ervaren".

Harun Dönmez is nog lang niet uitgesproken en zijn ambities zijn bij lange na nog niet bereikt. Voor ons is interessant dat hij een Ottomaans kookboek aan het schrijven is. Hij doet dit mede omdat de Ottomaanse keuken volgens hem dreigt te verdwijnen door twee oorzaken. De eerste is gebrek aan tijd, de tweede gebrek aan goede ingrediënten. Het bereiden van de gerechten is erg tijdrovend en niet iedereen kan en wil deze tijd hiervoor vrijmaken. Maar Harun onderkent dat in Turkije, net als in Nederland, een trend zichtbaar is dat

mensen steeds meer natuurlijke producten willen hebben en dat stemt hem hoopvol.

We kijken uit naar zijn kookboek, evenals ongetwijfeld de vele beroemde gasten, die door de jaren heen zijn eenvoudig aandoende eetgelegenheid met een bezoek hebben vereerd, getuige alle foto's in de eregalerij aan de wand.

We sluiten ons gesprek en onze maaltijd af, met de wetenschap dat we een kijkje genomen hebben in de keuken van de Sultans. Tevreden lopen we naar ons hotel, maar niet nadat we in het winkeltje van Lokmahane een potje van die heerlijke aardbeienjam hebben aangeschaft! Voor thuis, om hiermee de herinnering aan een bevlogen kok levend te houden!

Van teen naar been.

In al de jaren dat ik in mijn werk en privé contact heb Turkse mensen, gebeurt het af en toe dat ik een cadeautje krijg in de vorm van vrolijk gekleurde, zelfgebreide sokken. En in al die jaren dat ik in Turkije kom, neem ik mezelf voor me te verdiepen in dit fenomeen. Nu we in Konya zijn beseft ik dat het nu of nooit is.

Konya is immers de stad van de wol, de kelims en tapijten en daardoor ook van de çoraplar.

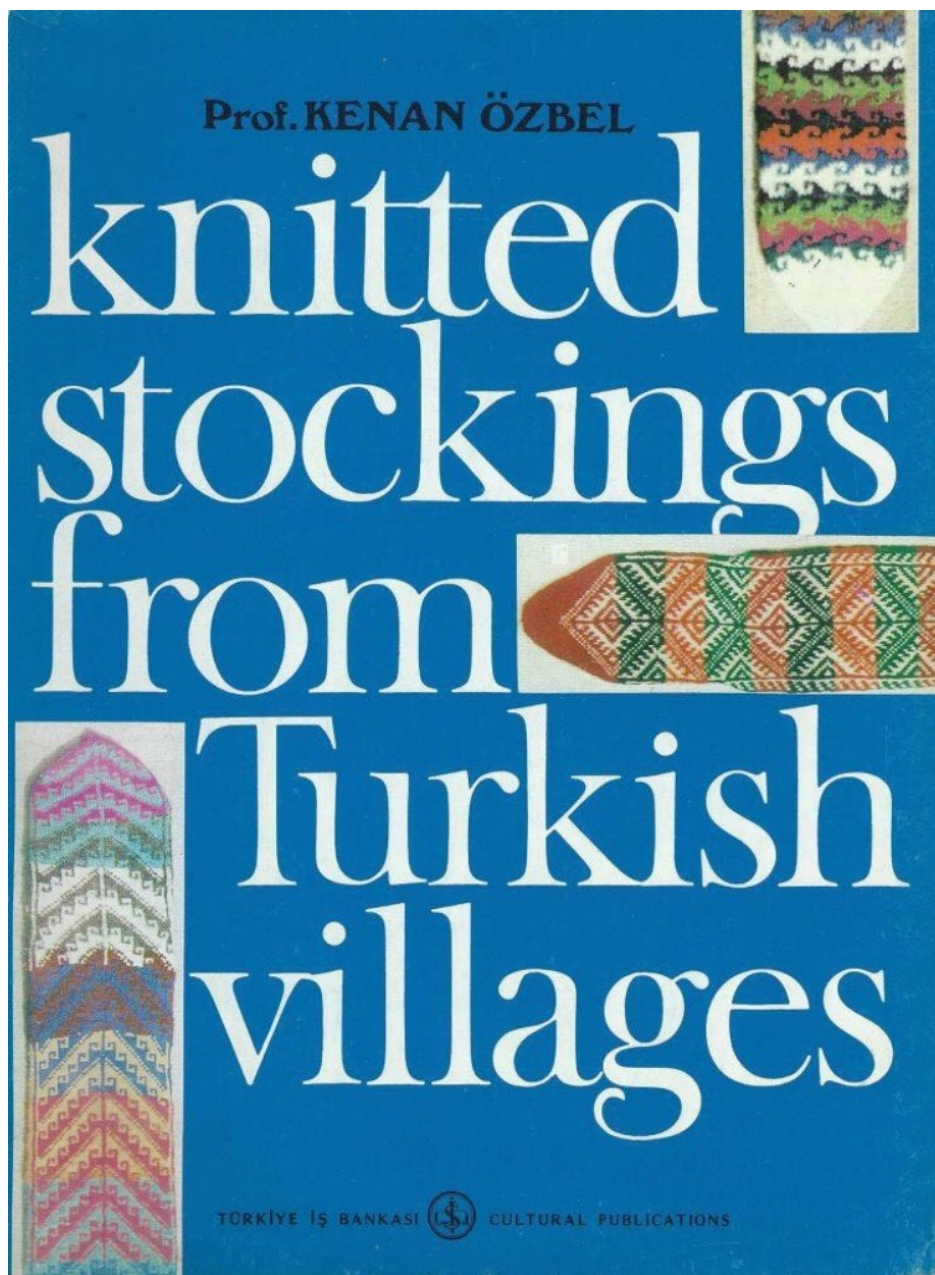
Het Turkse woord çoraplar is afgeleid van het Arabische jorabs, جورب, dat gewoon een algemene benaming voor sokken is. In ons blog bedoel ik met çoraplar echter de veelkleurige, zelfgebreide kousen die te vinden zijn in Klein-Azië, het Midden-Oosten, en Centraal-Azië. Het is in al deze gebieden duidelijk dat de benaming aldaar een afgeleide is van de Arabische term. De sokken vertonen een ingewikkeld, meerkleurig patroon, dat wij kennen als de Fair Isle-techniek en ze worden bijna altijd, in tegenstelling tot bij ons, gebreid van teen naar been. De hiel wordt als sluitstuk van de kous gezien. Hoewel de wreef en het been ingewikkelde figuren laat zien, is het patroon van de voetzool meestal erg eenvoudig.

De kousen worden van zijde, wol of katoen en later van een mix van wol met synthetisch garen gebreid. Het aantal naalden is 5, 4 of zelfs met 3.

Het valt niet mee om nog enige documentatie te vinden over deze vorm van handwerken en ook de kousen zelf zijn helaas nauwelijks meer te vinden.

Degenen bij wie we informeren vertellen dat zij hun oma, moeder, tantes en zussen deze kousen hebben zien maken, maar dit was zo'n veel voorkomende dagelijkse bezigheid dat men er niet echt op gelet heeft. Op professor Kenan Özbel na. Hij schrijft begin jaren '80 een boek, getiteld "Knitted Socks from Turkish Villages", uitgegeven door Türkiye İş Bankası. Jammer genoeg is ook dit boekwerk tegenwoordig amper nog te vinden en als het al aangeboden wordt, is de vraagprijs erg hoog.

Toch lichten een aantal mensen wat tipjes van de sluier voor ons op, zoals Muammer Uçar, die het hotel bestiert waar we verblijven, Yafes Sinop en een aantal winkeliers die we ontmoeten tijdens onze jacht naar een mooi oud paar çoraplar.

Voor wat betreft de kleuren weet ik het volgende te vertellen. In vroeger tijden wordt de wol met aluin gewassen en geverfd met natuurlijke verfstoffen. De kleuren zijn meestal warm en intens en worden onder invloed van de zon helderder en levendiger. Ze hebben van oudsher een symbolische betekenis.

Rood staat voor vreugde en rijkdom, oranje voor vroomheid en onderdanigheid en blauw voor macht en gezag. Groen zou de kleur van Mohammeds mantel zijn, wordt daarom gezien als een heilige kleur en dus maar spaarzaam toegepast. De kleuren die in een bepaald gebied gebruikt worden voor de kelims komen grotendeels overeen met die van de çoraplar uit die streek. Dit geldt trouwens ook voor de gebruikte motieven

De çoraplar komen uit de islamitische wereld en aangezien de profeet Mohammed het afbeelden van mens en dier verbiedt, zijn de gebruikte motieven meestal vegetatief of geometrisch van aard. Toch legt met zich hier niet altijd bij neer bij dit gebod en komen menselijke en dierlijke figuren wel voor in de vorm van op het eerste gezicht geometrisch lijkende patronen. Hieronder zie je een motief dat vrouwen met de handen in de zij uitbeeldt, een houding die aangeeft dat zij zwanger zijn.

We beginnen onze speurtocht naar çoraplar bij Yafes Sinop, de broer van Ali, die al sinds jaar en dag met wol en het weven van kelims zijn brood verdient. We kennen Yafes al bijna 40 jaar en hij is een betrouwbare bron van informatie voor ons. Hij vertelt dat de çoraplar vandaag de dag eigenlijk niet meer gemaakt worden. Vrouwen doen zo goed als niet meer aan handwerken maar zijn, net als overal, druk met hun smartphones en social media in de weer. Hij noteert een paar adressen waar we het kunnen proberen, maar veel hoop geeft hij ons niet.

Het gaat om winkels waar ook oude kelims te koop zijn, wat op zich niet vreemd is. De sokken zijn bijna altijd een bijproduct van de kelims geweest. De wol die overblijft na het weven van tapijten, is dikwijls het materiaal dat voor de sokken gebruikt wordt.

Veel exemplaren vinden we inderdaad niet. In één van de winkels ligt een stel vergeten paren in de onderste la van een kast. Ik mag natuurlijk kijken maar als we op een zeker moment naar de prijs informeren, blijkt deze plots huizenhoog te zijn, terwijl de verkoper zo goed als vergeten is dat hij ze in zijn winkel heeft. Ruimte voor onderhandelen is er niet. Dus ik doe de kousen weer terug in de la, waar ze waarschijnlijk dieper in vergetelheid raken.

Bij het volgende adres is welgeteld één paar op voorraad en tegen een schappelijke vraagprijs. Het zijn geen heel oude sokken, ik schat zo'n jaar of 20.

We besluiten ze te kopen. Het is ons inmiddels wel duidelijk dat het, wat *koraplar* betreft, een schrale oogst gaat worden. Het is geen spectaculair paar, er is slechts gebruik gemaakt van één motief dat herhaald is, in verschillende kleurencombinaties.

Maar dan, als we de kelimzaak van Emin Özdemir bezoeken, de laatste van ons lijstje, zien we een prachtig paar in een hoekje aan de muur bevestigd. Gewoon met spijkers, die er dwars doorheen geslagen zijn. Ze behoren tot de winkelinventaris wordt ons verteld, zijn niet voor de verkoop bedoeld en hangen er al zo'n 15 jaar. Winkeldochters dus.

We raken aan de praat en aan de thee en op een gegeven moment blijkt dat het paar sokken waar ons oog op is gevallen, ons toch gegund wordt. De eigenaar noemt een prijs die zo laag is, dat we niet eens aan afdingen durven te denken.

Ali, de kelimrestaurateur, wil met alle liefde de door de spijkers veroorzaakte gaatjes voor ons stoppen, iets wat hij heel vakkundig doet.

Terwijl Ali sokken herstelt bedenk ik hoe fantastisch het zou zijn als de maakster van dit paar dit zou kunnen zien. Dat zo'n 70-100 jaar nadat de çoraplar van haar pennen glijden, deze met zo veel zorg door een man(!) worden gestopt omdat een voorbijganger uit Nederland ze zo bewondert.

De eigenaar vermoedt dat de çoraplar uit de provincie Malatya komen en van een Koerdische familie afkomstig zijn. Hij leidt dit af aan de kleuren en de motieven. Er wordt een kelim bijgehaald uit dezelfde streek en ze wijzen op enkele overeenkomsten.

Het grijze deel boven in de boord duidt hij als een familie-embleem met een levensboom aan weerszijde, waardoor hij vermoedt dat het om kousen gaat die ooit aan een rijk persoon hebben toebehoord.

Het oranjerode motief komt veel voor en is gerelateerd aan vruchtbaarheid en de hoop op voldoende voedsel voor iedereen.

Het motief met de eerder genoemde vrouwen met de handen in de zij, is ook afkomstig van dit paar.

Als ik de volgende ochtend tijdens het ontbijt onze vangst aan Muammer toon, feliciteert hij me met de aankoop. Een prachtig paar, stelt hij vast. Maar hij twijfelt sterk aan de Koerdische afkomst en denkt meer aan originele Oezbeekse kousen. Vooral vanwege het grijze motief in de boord dat hij kent van Oezbeeks viltwerk, maar ook omdat deze figuren omzoomd zijn met de kettingsteek in katoen. Hij vindt ze echt prachtig en beaamt het vermoeden dat ze aan een invloedrijk persoon hebben toebehoord en dat deze er veel voor betaald heeft.

Óf ze zijn voor hem gebreid door iemand die ontzettend verliefd op hem was. Vanwege de romantiek hoop ik natuurlijk op het laatste!

Wat het verhaal erachter ook moge zijn, ik ben uiterst tevreden met dit paar çoraplar. Ondanks dat het altijd "slechts" een bijproduct is geweest naast de kelims en er maar weinig over te vermelden is, koester ik toch de illusie met dit blog een eerbetoon te geven aan deze, wat mij betreft, hoge vorm van handwerken!

Jarig in de oudheid.

Op het moment dat ik dit blog schrijf kijk ik uit over het Taurus gebergte. Zo'n vijfduizend jaar geleden doen de Luwiërs dat ook en bedenken dat dit wel een veilige plek is voor een nederzetting. Even belangrijk als veiligheid zijn de tientallen natuurlijke bronnen die deze streek biedt. De valleien in de regio zijn in de oudheid vruchtbaarder dan nu. Men vindt er klei, ideaal voor keramiek en bouwstenen, marmer en de streek is rijk aan ertsen, vooral ijzer. Toch is Sagalassos in de Romeinse tijd zeker geen geïsoleerde bergnederzetting, zoals nu de indruk is. De stad is verbonden met het Anatolische wegennetwerk en diverse havens. Vijfduizend jaar later gaan Lia en ik een kijkje nemen.

We kronkelen over een sterk stijgende bergweg naar boven en zien in de verte en de hoogte de stad al liggen. De Salagassiërs ondergaan diverse acculturatiefasen en worden vooral na Alexander de Grote gehelleniseerd zoals bijna het hele Nabije Oosten. Van de 4^e tot de 13^e eeuw worden de Salagassiërs gekerstend en later maken ze deel uit van het Seljukidische Sultanaat. Maar wat hun geloof ook is, samenkomen, besturen en discussiëren doen ze altijd en wel op het mooie plein, de Agora.

De Agora bereik je door een van de twee poorten te passeren. Ze zijn beide voor een gedeelte gerestaureerd en dat is niet zo'n puzzelstuk.

De brokstukken liggen, na een zware aardbeving in de 7^e eeuw, dicht bij elkaar en worden nooit voor herbouw of andere doeleinden gebruikt. Die aardbeving hield overigens het einde van de bewoonde periode van Sagalassos in.

De poort hierboven wordt de Boog van Claudius genoemd.

Oorspronkelijk is de boog gewijd aan Calligula, maar zoals bekend is hij een Trump onder de Caesars en wordt zijn naam na zijn regeertermijn snel van openbare gebouwen verwijderd. Een les voor regeringsleiders van heden ten dage die hun boekje te buiten gaan, dunkt ons.

Calligula's opvolger Claudius valt dan de eer te beurt naamgever van de boog te worden, en zo geschiedde in 43 na Christus. Bezoekers worden vanaf dan begroet door nieuwe panelen met inscripties en aan de andere kant een fries waarin wapens zijn gebeeldhouwd en tevens een hoorn, gevuld met druiven.

Maar de grootste blikvanger van de Agora is zonder twijfel de fonteinwand, het Nymphaeum. In de jaren 160-180- n. Chr. verrijst aan de noordrand een pronkfontein. Deze fontein is bijna 9 meter hoog en 28 meter lang en wordt gevoed door de aanwezige bron. Het water valt als een cascade in het bassin.

De fontein is uit zeven verschillende steensoorten gemaakt en bijzonder rijk versierd. Vermoedelijk bekostigt de letterlijk steenrijke Titus Severenianus Neon de bouw ervan. Het is maar dat je het weet!

De fontein is meerdere malen hersteld en in 500 n. Chr. wordt hij uiteindelijk definitief omgevormd tot een herdenkingsteken voor deze genereuze familie.

Hoewel nog maar ochtend, loopt de temperatuur al flink op. Vallend water werkt dan heerlijk verfrissend en het geluid ervan doet er nog een schepje bovenop. Sagalassos is een grote stad maar dit deel is voor ons toch wel het meest bijzondere.

Die indruk wordt misschien wel versterkt omdat wij de enige bezoekers zijn. In het weekeinde komen er vrij veel mensen, maar doordeweeks heerst er een serene stilte. Je hoort het kletterend water en een zacht briesje laat de bomen en het struikgewas wat ruisen. Lia laat nog even zien hoe groot de beelden zijn. In Sagalassos gaat het om kopieën, maar toch mooi.

Als we later het museum in Burdur bezoeken, zien we de originele beelden. Hier het exemplaar dat aan de westkant van de fontein staat, maar nu in alle authenticiteit. Het is het beeld van Dionysos met een satyr gemaakt tussen 160 en 180 n.Chr.

Verdere bezoekers zijn, aan de keutels te zien, geiten en we spotten op weg naar het brongebouw ook een schildpad en een fraai gekleurde hagedis die zich koestert in de warmte van de zon.

Al snel wordt in Sagalassos een brongebouw opgetrokken. De U-vormige constructie heeft drie Dorische portieken boven op een balustrade. Daarachter ligt het waterbassin dat door de wijze van architectuur beschermd wordt tegen warmte en vuil.

Het brongebouw is gebouwd om op een iets lager liggende heuvel stadsuitbreiding mogelijk te maken. De destijds daar gebouwde villa's worden door een terracotta buizensysteem van water voorzien. Eigenlijk is hier dus sprake van het eerste gemeentelijke waterleidingbedrijf! Ook hier stroomt heerlijk koel water het bassin in, en we drinken met onze handen als mok het heerlijke water, zoals zovelen voor ons dat ook al deden, duizenden jaren lang!

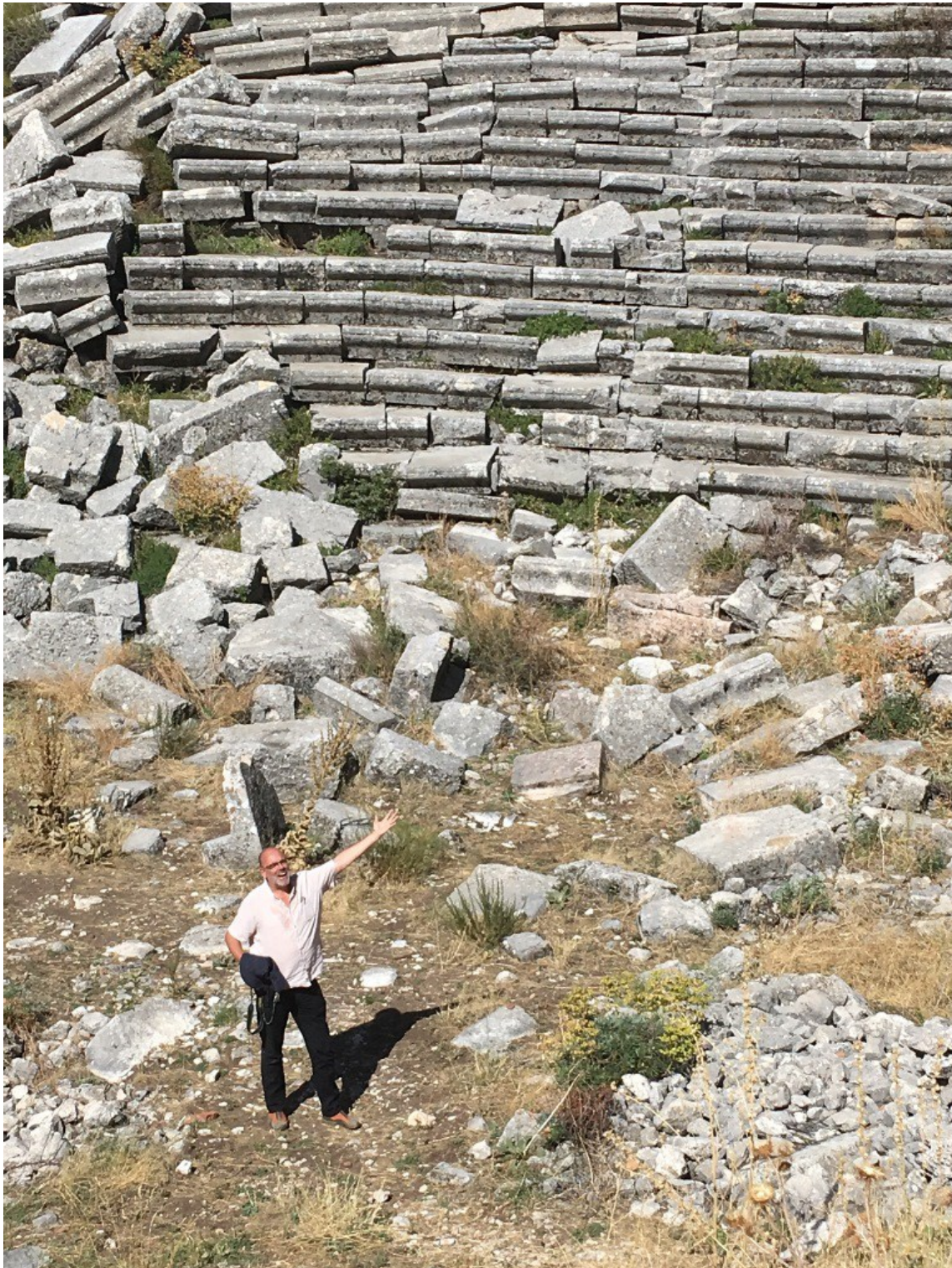
Gelaafd en verfrist klimmen we de berg wat verder op, richting het amfitheater. Vermoedelijk begint men aan de bouw van dit complex zo'n 120 n. Chr.

Keizer Hadrianus stimuleert de aanleg hiervan vanwege de belangrijke functie die Sagalassos inmiddels inneemt. Er komt plek voor 9000 toeschouwers, beduidend meer dan de geschatte 5000 inwoners, dus ook buitenstaanders zijn kennelijk van harte welkom.

Maar 80 jaar later legt men de verdere bouw stil wegens gebrek aan geld. De Sagalassiërs leven in die periode ietwat boven hun stand en moeten kennelijk bezuinigen. Zelfs meer voorstellingen mochten niet baten, er was gewoon ordinair geldgebrek.

Sagalassos, als je in de buurt bent een bezoek waard. Wij vieren hier op gepaste wijze Lia's verjaardag, met een theatraal Hiep Hiep Hiep, Hoera!

De bank van Aphrodisias.

Op een vlakte van 600 meter boven zeeniveau ligt Aphrodisias, een van de meest geïsoleerde en fraaist gelegen opgravingsgebieden van Turkije. De vlakte wordt omringd door bergen en bevoeid door een zijrivier van de Büyük Menderes. Overal schittert het marmer tussen de populieren en granaatappelbomen, die de resten van de meest ontwikkelde Aziatische steden van het Romeinse Rijk ooit, overwoekeren.

Aphrodisias is een van de oudste nederzettingen in Anatolië. Er zijn grafheuvels gevonden uit het neolithicum en de bronstijd. Ondanks zijn strategische positie en de nabijheid van handelsroutes blijft Aphrodisias eeuwenlang niet veel meer dan een heiligdom. In de 2^e eeuw v.Chr. worden de burgers van de stad echter beloond voor hun steun aan de Romeinen tijdens de Mithridatische opstand. En dan begint het langzamerhand een heel mooie stad te worden.

De bergen die deze historische stad omringen zijn rijk aan marmer. Zelfs nu nog zien we in dit gebied onderweg marmergroeven waar als vanouds deze mooie steensoort nog altijd gewonnen wordt.

Aphrodisias kent zelfs een heuse beeldhouwschool, waarvan veel bewaard is gebleven door al die eeuwen heen. In het ter plekke opgerichte museum staan al deze pronkstukken naast elkaar en het is echt overweldigend, niet alleen wat betreft de hoeveelheid, maar vooral wat betreft de kwaliteit.

We beginnen met twee filosofen, Socrates en Pythagoras.

Leuk om deze twee heren te tonen, want er was in Aphrodisias ook een filosofenschool, van maar liefst drie verdiepingen hoog. Ook hier is een verbluffende mate van ongeschonden schoonheid te zien.

Er is duidelijk, naast de beeldhouwers, ook een goede kapper aanwezig, getuige de haardracht van deze twee dames.

Enkele pronkstukken zijn vrijwel volledig intact wat bijzonder is, want lang niet alle opvolgende culturen konden de schoonheid van de voorgaande heersers waarderen. De meeste beelden zijn dan ook onthoofd, maar deze gelukkig niet!

Naast de beelden staan buiten nog veel zuilen en het voor ons mooiste gebouw, de Tetrapylon.
Een monumentale poort met twee dubbele rijen van vier zuilen.

De timpanen zijn versierd met prachtig reliëfwerk.

Men vermoedt dat dit gebouw uit de 2^e eeuw v.Chr. ooit aan het kruispunt stond van een belangrijke noord-zuidstraat en een heilige weg die naar de Aphrodite-tempel voerde. Aphrodite was de Griekse Godin van de liefde en van de schoonheid. Haar geliefde bezigheid was de Goden verliefd te laten worden op aardse vrouwen. Maar hier is van belang dat zij haar naam gaf aan deze mooie stad!

De veertien zuilen staan nog fier overeind. In de 5^e eeuw werd de tempel omgetoverd tot een Byzantijnse baseliek. Het blijft een gebouw voor verering van de hogere machten! We lopen verder door de door zuilen omringde agora en nemen plaats op een de bank van Aphrodisias voor een boom, om zo nog wat na te genieten van de indrukwekkende schoonheid en om bij te komen van de zon, die naarmate de ochtend verstrijkt steeds feller aanwezig is.

Wij zijn door de eeuwen heen niet de enigen die onder deze boom op deze bank zitten. De beroemde Turkse fotograaf Ara Güler maakt in 1958 een fraaie fotorapportage over Aphrodisias, waar dan nog families wonen die in de buurt hun stukjes landbouwgrond hebben. Deze fotorapportage verschijnt in de jaren '80 in boekvorm en in Ankara heb ik nog een exemplaar bemachtigd waarmee ik Lia eergisteren op haar verjaardag heb verblijd. Hieronder de foto van Ara Güler uit 1958, met dezelfde marmeren bank, voor dezelfde oude boom.

Een mooier einde voor dit hoofdstuk is niet bedenken!

Ahmet maakt er een potje van.

Als we het licht stijgend pad oplopen, is het in één keer duidelijk dat hier iets met terracotta aardewerk gebeurt. Over álles, maar dan ook echt alles, ligt een rode waas van stof. Of het nu om enorme metalen bakken, plastic emmers, brandhout of de aansteker van Ahmet gaat, alles hier heeft een rode sluier over zich heen liggen.

Behalve Ahmets haar, dat is spierwit. Hij zit, met zijn benen verstopt in een gat, achter een kleine draaischijf en vormt van een klont klei een serie mokken in opdracht van een tussenhandelaar. Ahmet produceert alleen maar in opdracht. Waterkruiken, stoofpotten, theekannen, kortom alles wat de opdrachtgever wenst, draait Ahmet in elkaar.

Hij praat terwijl hij op de automatische piloot zijn handen laat werken. Zijn werkgeheugen zit in zijn vingers.
Ahmet vertelt hoe hij na vijf jaar lagere school aan het werk gaat in de pottenbakkerij, waar zijn grootvader een kleine 100 jaar geleden mee start.

Inmiddels zit hij al ruim 40 jaar bijna dagelijks op deze plek, met voor zich een bakje water, een kommetje glazuur, wat gereedschap, een pakje sigaretten met aansteker en een draaischijf. Boven hem hangt een tl-lamp, want daglicht komt nauwelijks naar binnen. Zelfs niet door het raam, dat uitkijkt op een binnenplaatsje.

De benodigde klei komt van vijf kilometer buiten het dorp Karacasu. Het is bijzondere klei, want bij een oventemperatuur van 900 graden worden de producten deels zwart.

Van Sicilië, via o.a. Griekenland en Turkije, tot aan Libië loopt een ader rode klei die deze eigenschap heeft. Buiten ligt de rauwe klei in te dikken en vormt de voorraad voor de winter, wanneer de grondstof moeilijk uit de grond te halen is.

Maar ook dit ambacht wordt met uitsterven bedreigd. Er zijn vandaag de dag nog maar 120 ustalar, meesters in het vak, in dit dorp werkzaam, terwijl voorheen een groot deel van de mannen de kost verdient met dit beroep en op het terrein zijn nog slechts 26 ateliers in gebruik. De nu 67-jarige Ahmet werkt alleen nog maar samen met zijn oudere broer in het familiebedrijf. Ook dat zijn er in vroegere tijden veel meer geweest.

Terwijl Holger bij Ahmet blijft kletsen, loop ik wat verder het terrein op. Overal ligt op achteloze wijze aardewerk verspreid, wachtend op een betere bestemming. Een hoop deksels, kookpotten, en wat waterkruiken. Wat uit welk atelier komt, is mij niet helder.

Ook kom ik indrukwekkende ovens tegen op mijn wandeling. De openingen, waardoor het hout naar binnen gaat en wordt aangestoken, bevinden zich op de begane grond, in de muur. Als ik op een ladder klim, kijk ik in de ovens, waar soms nog wat zwartgeblakerd aardewerk ligt.

Of deze ovens tegenwoordig nog worden gebruikt, weet ik eigenlijk niet, maar ze zien er wel imposant uit.

En dan sta ik plots in de werkruimte van drie allervriendelijkste dames, die onder andere aardewerken lampen vervaardigen.

Natuurlijk wil de één graag poseren met haar product en wil haar collega met veel plezier showen hoe de brandende lamp figuren tovert op de muur.

Rode klei die door de handen van de meester gaat zoals dat al eeuwenlang het geval is. Het blijft een wonder!

Door het oog van de meester.

Een druppel zweet sijpelt van zijn voorhoofd naar het puntje van zijn neus. Daar blijft het hangen. Het is er ontzettend warm, de oventemperatuur is 1200 graden en ventilatie is hier nauwelijks.

Om de oven heen zitten vijf mannen op de grond, ieder op hun eigen plek, op nog geen meter afstand van de hittebron.

De ronde glasoven heeft zes openingen. Eén is voor de toevoer van het brandhout, de overige geven toegang tot gesmolten glas, in verschillende kleuren.

We zijn in Nazarköy in een authentieke Boncuk Atölyesi. Hier worden, nog altijd op ambachtelijke wijze, kralen en ogen tegen het kwaad vervaardigd. Veertig jaar geleden beginnen de oom en vader van Cüneyt Sahin deze werkplaats. In het dorp, toen nog Kurudere geheten, zijn dan inmiddels al meer ogenmakers die hier een goede boterham aan verdienen. Hoe dat komt?

In 1940, dus bijna tachtig jaar geleden, komen twee Arabieren deze kant op. Het zijn makers van de nazar boncuk, de ogen tegen het kwaad. Eén strijkt neer in Kurudere, de ander in een ander naburig dorp. Vanaf dat moment komt in beide dorpen deze ambachtelijke industrie op gang. De Arabier in Kurudere neemt jongens en mannen uit het dorp in dienst en leert hen de kneepjes van het vak.

Echter, de Arabier in het naburige dorp houdt alle kennis voor zichzelf en als hij overlijdt verdwijnt hier dit stukje economische activiteit en zo krijgt Kurudere het monopolie. Op de top zijn hier 25 ateliers waarvan er nu nog vier over zijn. Wij zijn nu in één van die vier, waar dus Cüneyt Sahin, zijn vader en drie neven van hem aan het werk zijn. Dat er weinig animo is onder de jeugd voor dit vak, kan ik me wel voorstellen. Het is zwaar werk.

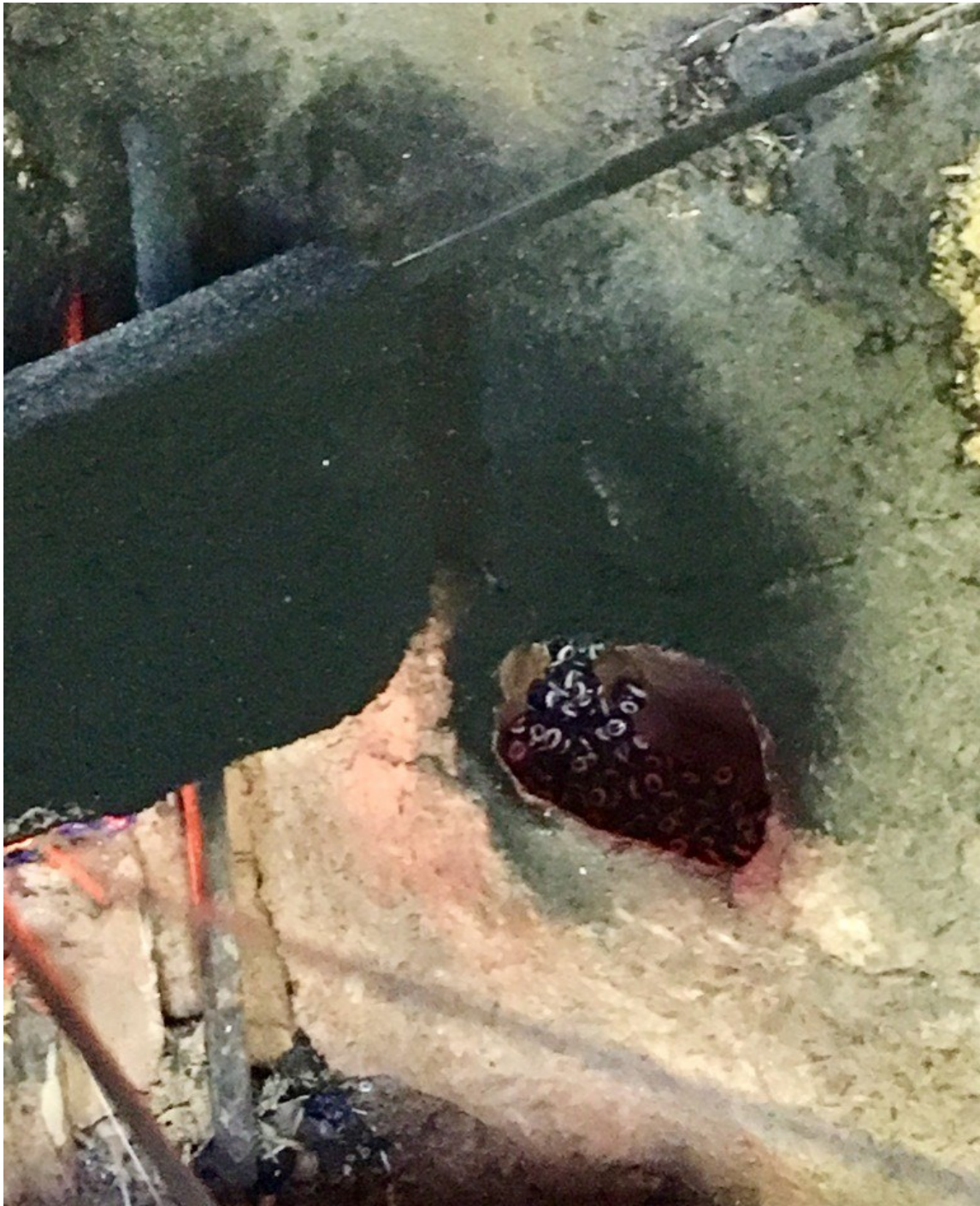
Ieder zit dus voor een opening van de gloeiendhete oven. Ze werken vooral met twee metalen pinnen. Op de een zit een bolletje gesmolten glas, met de ander wordt de pupil in een andere kleur aangebracht. Met nog ander stuk gereedschap, een platte ijzeren staaf, wordt de vorm aangebracht. Het geluid dat al deze ijzeren hulpmiddelen maken, brengt hen in een soort trance. Er wordt niet gesproken, ieder is gefocust op zijn eigen werk.

In de ronde opening, rechts van de werkopening, komen de pas vervaardigde ogen terecht om zo op de juiste manier af te koelen. Leg je het roodgloeiende eindresultaat meteen buiten de oven om af te koelen, gaat dit te snel en barst het.

Cüneyt laat dit zien met door een behoorlijk stuk direct uit de oven op de grond te leggen. Kort nadat het de bekende blauwe kleur krijgt, breekt het in een mum van tijd aan stukjes.

Als je goed kijkt vind je overal in de werkplaats en daar buiten sporen van wat er binnen gaande is. Scherven, maar ook allerlei kralen en ogen, van groot tot klein.

Maar de meeste sporen van hun werk zijn te vinden in hun eigen winkeltje, dat gerund wordt door de moeder van Cüneyt, Necla Sahin.

Terwijl we buiten het atelier met ons allen thee drinken, vertelt Cüneyt ons de geschiedenis van het dorp, zoals hierboven beschreven. Lichtelijk trots vermeldt hij dat door toedoen van de familie en in het bijzonder zijn moeder, de dorpsnaam in 2005 verandert van Kurudere in Nazarköy. Het is duidelijk dat de zoon meer van zijn moeder dan van zijn vader heeft.

Voordat we afscheid nemen en naar het winkeltje beneden aan de weg gaan, maakt Cüneyt nog snel even een speciaal oogje voor me. Een lief klein openkopje.

Cüneyt 's moeder Necla ontvangt ons heel hartelijk in haar winkelpandje dat barstensvol hangt met zowel bijzonder mooie ogen en kralen als met minder mooie exemplaren.

Ze vertelt graag en licht wat variaties op de ogen toe. Zo staat de granaatappel symbool voor Bereket wat gezegende rijkdom inhoudt. De bloem staat voor Huzur, wat veiligheid betekent. Als iets heel voorspoedig loopt, zeggen de Turken drie woorden, namelijk eenenveertig keer Masa'allah. De vis is de 41ste Masa'allah.

Ook ogen hebben hun eigen naam. De grote bonken heten Babanazar, de blauwe duivenringen Güvercin Yüzügü, de ronde ogen Karagöz , donker oog en de platte Danagöz wat kalfsoog betekent.

Vorig jaar schreven we al een blog over de duizenden jaren oude geschiedenis van de Nazar Boncuk. Vandaag zien Holger en ik de manier van vervaardigen zoals dit vanaf dag één gebeurde en dat maakt het blog van een jaar geleden compleet.

Medusa.

Sinds enkele dagen bevinden Holger en ik ons in het land van de oude Grieken waar we naast tempels, badhuizen, agora's en amfitheaters natuurlijk ook de hoofdpersonen uit de Oud-Griekse mythes tegenkomen. Eén van die personen is Medusa en ik denk deze dagen regelmatig terug aan de eerste maal dat ik haar hoofd vol slangen zie. In Didyma, nu ruim 43 jaar geleden.

Het is dan de eerste keer dat ik met Holger naar Turkije reis en dit indrukwekkende beeldhouwwerk, dat zo maar langs de openbare weg staat, maakt misschien wel het meeste indruk op mij, naast de stad Istanbul natuurlijk.

Didyma was in de oudheid een Grieks heiligdom met een Apollo-tempel. Het marmeren hoofd van Medusa stond oorspronkelijk in de fries van deze tempel.

Medusa speelt dus, samen met Perseus, de hoofdrol in een Griekse mythe. Zij is één van de drie monsterlijke dochters van de zeegoden Phorcys en Ceto. Haar zussen Stheno en Euryale en zij worden samen de Gorgonen genoemd. Medusa is erg mooi, maar wordt daardoor ook heel arrogant. Op een gegeven moment maakt zij Pallas Athene woedend door de liefde te bedrijven met Poseidon die in de gedaanten van paard en vogel contact met Medusa zoekt in de heilige tempel van Athene.

De laatste wordt zo furieus dat ze Medusa verandert in een lelijk monster met haren die als levende slangen uit haar hoofd groeien. Vanaf dat moment versteent iedereen die haar in de ogen kijkt.

Perseus is de zoon van Danaë en Zeus.
Danaë is een aardse vrouw maar Zeus daarentegen de god der goden.
Perseus is dus een halfgod. In tegenstelling tot goden zijn halfgoden sterfelijk.
Perseus heeft een bijzondere jeugd. Direct na zijn geboorte sluit zijn grootvader Akrisios hem samen met zijn moeder op in een houten kist en gooit deze in zee.
Akrisios doet dit omdat hem ooit voorspeld is dat zijn kleinzoon hem zal doden.
Hij hoopt hiermee voorgoed van zijn kleinzoon af te zijn. Dit lukt echter niet.
De kist spoelt aan op een eiland en de plaatselijke bevolking vangt moeder en zoon op en verzorgt hen goed, iets waaraan men in de huidige vluchtelingen crisis nog wel een voorbeeld aan kan nemen. Hoe dan ook, Perseus groeit uit tot een mooie en sterke jongeman.

Het verhaal gaat dat koning Polydectes, die zijn moeder gevangen houdt, hem op zekere dag op een onmogelijke missie stuurt. Hij moet de koning het hoofd brengen van Medusa.

Van de nimfen krijgt hij vliegende schoenen en een kap die hem indien nodig, onzichtbaar maakt.

Hermes geeft hem een kromzwaard dat door alles heengaat, Pallas Athene schenkt hem een reflecterend schild en met deze beschermende attributen gaat hij op weg.

Na een tijd ziet hij versteende mensen staan en liggen en hij begrijpt dat hij in de buurt van Medusa moet zijn. Hij trekt zijn vliegende schoenen aan, zet zijn hem onzichtbaar makende kap op en volgt het pad van de versteende mensen. Hij tilt zijn schild zó op zodat hij Medusa niet aan hoeft te kijken maar haar in de reflectie kan zien. Hij loopt door en na een tijdje ziet hij haar, afzichtelijk en met een hoofd bedekt met slangenharen. Gelukkig kan zij hem niet zien.

Hij zucht even diep en hakt met al zijn kracht haar hoofd af.

Uit het bloed dat dan vloeit, ontstaat Pegasus, het gevleugelde paard van Perseus. Hij stopt het hoofd van Medusa in een zak en vliegt met Pegasus terug naar huis. Onderweg versteent hij met behulp van het hoofd zijn vijanden en ook koning Polydectus die zijn moeder gevangen houdt, komt aan de beurt.

Het afgehakte hoofd schenkt hij als dank aan Athene en zij draagt het vanaf dat moment altijd op haar Aegis, een borstschild, om haar vijanden te verstenen.

De reden dat de herinnering aan Medusa zo sterk bij me opkomt, is omdat we op de archeologische plaatsen die we de afgelopen dagen bezoeken haar hoofd geregeld zien.

In Sagalassos is een zwaar gehavend exemplaar gevonden maar in Aphrodisias zien we een aantal mooie exemplaren, vooral als versiering langs sarcofagen, maar ook als op zich zelf staande koppen.

In het hotelletje in Karacasu waar we overnachten, maken we kennis met Elda Zeynalov, een kunstenaar uit Azerbeidzjan die zich helemaal richt op de klassieke schoonheid.

Op de muur van de binnentuin van het hotel, verschijnen diverse Grieks-mythologische beroemdheden uit van zijn hand.

De Medusa die ik ken van 43 jaar geleden kijkt me weer op precies dezelfde manier aan.

Ze versteent me niet, toen niet en nu ook niet, maar ik realiseer me wel dat deze dame in mijn geheugen gegrift staat! Vandaar mijn nieuwsgierigheid naar wie zij eigenlijk was en is.

Burası Türkiye.

“Burası Türkiye”. Ik hoor deze uitspraak met zekere regelmaat als het gesprek over de binnenlandse politiek gaat. Letterlijk betekent het “Het is hier Turkije”. De betere uitleg is dat in Turkije nu eenmaal alles kan gebeuren, van logisch tot absurd. Vroeger had de uitspraak vaak betrekking op de chaos en corruptie in Turkije. Beide zijn echter, eerlijk is eerlijk, inmiddels spectaculair afgenomen. De uitspraak slaat nu meer op de actuele politieke situatie. Sinds ons bezoek van vorig jaar is de grondwet gewijzigd en de president almachtig geworden en geldt het één-man-bestuur.

Burası Türkiye, dat is nu eenmaal zo. Of, zoals de voorzitter van de Turkse ambtenarenbond zegt: “Dit is Turkije, en werkelijk niets kan ons nog verbazen.”

Maar in Izmir wordt de uitspraak vaak gebruikt als een soort van kritiek getuigend geuzen-begrip. Men is er trots op dat men dit zo openlijk durft. Net zo trots is men op de bijnaam voor Izmir, ‘Gavûr Izmir’ wat ‘heidens Izmir’ betekent. Van oudsher is Izmir een hele vrije, liberale, grotendeels ongelovige stad en dat is nog altijd het geval. Men is erg open wat je terugziet in de kleding, de vrije houding van mensen en ook de inventiviteit om met hun geuzennaam om te gaan.

Hier, in een protestdemonstratie, wordt Gavur als volgt op een positieve manier uitgelegd.

G = Güvenlik = betrouwenswaardig
A = Atatürkçü = gedachtengoed Atatürk volgend
V = Vatansever = vaderlandslievend
U = Ulusçu = van het volk houdend
R = Renkli = veelkleurig

Zo'n bijnaam zou elke stad wel willen dragen!

De mentaliteit vrij om te gaan met eigen meningen is sterk in Izmir. Zo zien we vanochtend veel stickers op lantaarnpalen die betrekking hebben op de zaak Nuriye Gülmen en Semih Özakça.

Zij zijn respectievelijk academicus en leerkracht die, vanwege hun werk in een brede overheidsactie, na de mislukte staatsgreep van vorig jaar ontslagen zijn. Bijna zes maanden geleden zijn zij in hongerstaking gegaan om hun werk terug te krijgen en vervolgens worden zij in mei in hechtenis genomen omdat de overheid bang is dat hun protest in bredere mate zou kunnen escaleren tot straatdemonstraties. Staatsgevaarlijk dus....

Een half jaar hongerstaking brengt de gezondheid ernstige schade aan. “Ze kunnen nog steeds herstellen, maar de tijd dringt,” zegt Behiç Aşçı, een van hun advocaten. “De overheid moet onmiddellijk actie ondernemen. Dit is niet het einde, maar het einde is dichtbij.”

Het geval van Nuriye en Semih is symbool geworden van het lijden van tienduizenden Turken die door de overheid zijn ontslagen of aangehouden of tijdens acties om volgelingen van Fethullah Gülen onder ambtenaren, media en academici uit hun ambt te ontzetten. Zoals bekend, beschuldigt de regering Gülen ervan de regie te hebben gehad over de vorig jaar mislukte staatsgreep.

De zuivering is van een gigantische omvang, meer dan 150.000 mensen zijn uit hun ambt gezet, onder wie ook Selahattin Demirtaş, co-leider van de oppositionele HDP.

De hongerstaking van Nuriye en Semih heeft de aandacht gericht op de zware onderdrukkingstactiek en de pogingen van de regering om de publiciteit daarvan de kop in te drukken. De arrestatie van beiden volgt al snel als zij een hongerstaking beginnen. Dit om te voorkomen dat hun protest uitgroeit tot een "Gezi-stijl" protestbeweging, een verwijzing naar de grote demonstraties in 2013 op Istanbul's Taksim plein tegen de regering. Overigens worden twee dagen voor de hoorzitting de advocaten van Nuriye en Semih zelf vastgezet. Weg verdediging, maar ja..... Bursası Türkiye.

Op bovenstaande cartoon wordt gezegd: "Eindelijk heeft de rechtvaardigheid haar juiste plek gevonden". Cartoons vormen in Turkije nog altijd een meer getolereerde uitingsvorm van kritiek dan krantenartikelen en columns.

Ook in het bekendste stripkrantje van Turkije, LeMan, staan Nuriye en Semih deze week paginagroot op de achterkant, met een oproep om op te komen voor hun verdediging en de juiste behandeling van hun eisen.

Burası Türkiye, laten we hopen dat het tot de mogelijkheden behoort dat Nuriye en Semih hun hongerstaking kunnen beëindigen omdat ze hun baan weer terugkrijgen. Het gaat in deze zaak om twee personen, maar eigenlijk ook om al die tienduizenden anderen van wie niet bekend is waarom zij ontslagen zijn.

AIZANOI'YI GÖRDÜNÜZMÜ?

Als je het dorp Çavdarhisar binnenrijdt, is er geen enkele reden te bedenken waarom je hier zou stoppen, zelfs niet voor een korte pauze tijdens de rit van Izmir naar Eskişehir.

Op de doorgaande weg rijdt zo nu en dan een trekker, een eenzame fietser of een luidruchtige brommer, die het ingedommelde plaatsje voor heel even wakker schudt.

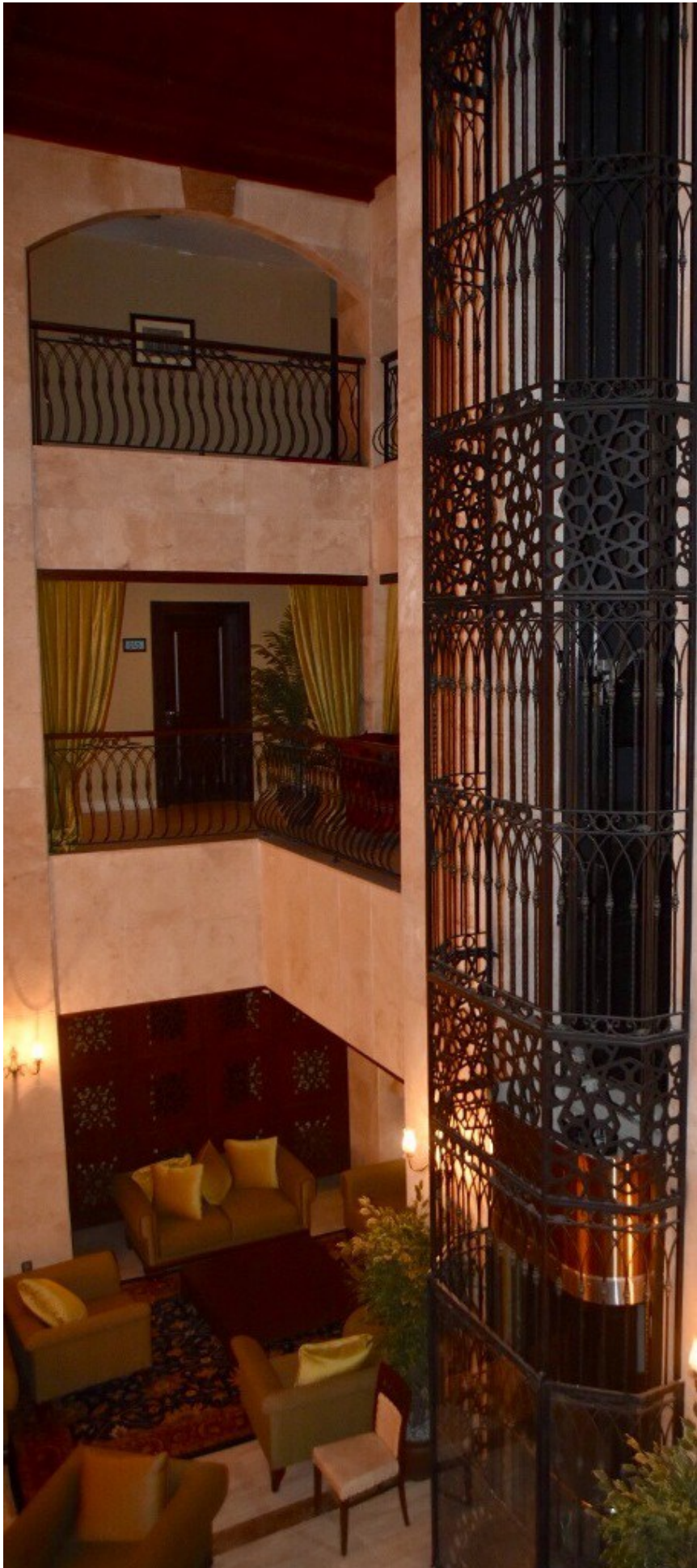
Er lopen her en der wat honden die overduidelijk allemaal familie zijn van elkaar en voetgangers wandelen zo ongeveer midden op de weg.

Waarom iemand hier in godsnaam een enorm hotelcomplex neerzet, komt wellicht wat vreemd over, maar wij boeken hier toch voor twee nachten. Het is echt een groot, imposant geheel en we blijken de enige gasten.

De entree is overweldigend. Hoge palmbomen in potten, een werkelijk prachtige lift met een opengewerkt smeedijzeren hekwerk en een kroonluchter die vanaf een dakbalk naar beneden hangt met wel vier etages lampen. Verder veel marmer, hout en Perzische tapijten.

We zijn de enige logees. Een mooie, grote kamer met aan twee zijden ramen wordt ons toegewezen en een aantal voorzieningen, zoals warm water, wordt geactiveerd. Er is duidelijk niet op ons gerekend, het seizoen is al een tijdje voorbij.

In het hoogseizoen komen er enkele bussen per maand voor een overnachting, vertelt ons Özgürgül, de receptionist, alias manusje van alles. Er blijkt ook een driejarig knulletje te zijn, Ibrahim.

Op het driewielertje na, is de set compleet voor een Turkse versie van "The Shining" en ik beloof Holger dat ik weg ben, zo gauw dat kinderfietsje in beeld komt. Ik houd het vanaf de balustrade in ieder geval allemaal nauwlettend in de gaten.

Het hotel biedt geen eetmogelijkheid, dus we gaan het dorp verkennen en op zoek naar een etablissement waar we ons avondmaaltje kunnen scoren. Alles lijkt vergeten en verlaten. Winkels zijn gesloten en niet omdat het net 6 uur is geweest.

Ook het lokale CHP-kantoor ziet er niet uit alsof er onlangs nog een vurige politieke discussieavond heeft plaatsgevonden. De door de zon vergeelde affiches met de oproep om tijdens het referendum van 2016 tegen de grondwetswijziging (Hayir) te stemmen, hangen nog aan de ramen.

We vinden warempel een Pide Salonu, Özgür Pide, en daar nuttigen we ons diner. Ook hier als enige gasten op het overdekte terras met mooi gedekte tafeltjes.

Mooi vind ik dat. Ook al is er maar een kleine kans dat er passanten door het dorp komen, tóch voor je klaar staan, alsof je verwacht wordt. Een welkom gevoel!

Als we langs de stoffige hoofdweg terug slenteren naar ons hotel, zien we op een winkelruit, waarachter sinds langere tijd duidelijk niets meer is verkocht, een blauw-witte sticker met de volgende vraag: AIZANOI'YI GÖRDÜNÜZMÜ?

Heeft u Aizanoi al gezien? Nee is ons antwoord en dat is dan ook precies de reden waarom we hier zijn. Morgen kunnen we deze vraag met ja beantwoorden. Dus, wordt vervolgd.

Beursberichten.

Of we Aizanoi al hebben gezien. Nou, inmiddels kunnen we dit beamen. Vanmorgen vroeg gaan we naar deze archeologische plaats, op steenworp afstand van ons hotel. Onderweg zien we zulke mooie beelden, dat de dag al niet meer stuk kan. Een schaapsherder komt ons met zijn kudde tegemoet en laat ons in een wolk van stof achter. De ram is, na zo'n tweehonderd ooen, de hekkensluiser.

Voor halfvergane en ogenschijnlijk verlaten woningen zien we mooi geschilderde boerenkarren geparkeerd staan, zoals je ze vroeger zo vaak zag.

Ook een toom ganzen trekt de aandacht doordat deze waakdieren luid gakkend over hun veldje hollen.

Om Aizanoi te bereiken steken we via een hulpbrug de rivier de Penkalas over. De oorspronkelijke brug uit de oudheid krijgt namelijk na 2000 jaar een opknapbeurt en is tijdelijk buiten gebruik.

Alarmerende borden kondigen de werkzaamheden aan, maar meer dan dat is niet te ontdekken qua activiteit. We vermoeden dat dit restauratieproject nog wel wat tijd in beslag gaat nemen en dat de term tijdelijk een zeer rekbaar begrip is.

Enmaal het rivierstroompje gepasseerd, ontwaren we al snel een cirkelvormig plein uit de tweede helft van de tweede eeuw na Chr., dat wordt beschouwd als een van de eerste beurzen ter wereld. Het is ook het eerste markante punt van Aizanoi.

In de vierde eeuw na Chr., als het economisch wat minder gaat met de Griekse steden in Anatolië, laat keizer Diocletian een lijst met vaste prijzen uitgaan in de hoop zo de inflatie te bedwingen. Een krachtige slaaf kost net zoveel als twee ezels en voor één ezel kan men drie ezelinnen kopen. Een timmerman kan met zijn loon van twee dagen een paar schoenen en met het loon van elf dagen een kant-en-klaar wollen gewaad betalen. Ook wordt het muntstelsel gestandaardiseerd.

Deze lijst met vaste prijzen wordt op het beursplein in marmer gegrift, maar leer ons de Grieken kennen. Dit helpt dus niet. Diocletian laat namelijk steeds munten bijmaken, zonder tegendekking en dan lost het natuurlijk niets op. Noch in de vierde, noch in de eenentwintigste eeuw!

Met de wijze les dat een centraal geleide economie niet altijd een oplossing biedt, gaan we verder op pad. En wel naar de eens overdekte straat, de stoa, waarvan nog een aantal zuilen overeind staat. Deze zuilen komen oorspronkelijk van de tempel van Artemis die hier ook in de buurt heeft gestaan, maar vanwege de economische malaise van toen wordt afgebroken en gerecycled.

Erg mooi is een marmeren vloerplaat met de afbeelding van een hert, afkomstig uit de bewuste tempel van Artemis, die nu gewoon in de buitenlucht ligt. Artemis is de Griekse godin van de jacht en ze wordt meestal afgebeeld met een hert en een koker met pijlen. Zij is de dochter van de oppergod Zeus, die een buitenechtelijke verhouding heeft met Leto. Deze baart de tweeling Artemis en Apollo.

We lopen verder door kleine straatjes vol met oude huizen, die sinds de aardbeving van 1970 deels onbewoond zijn. Leem en boomstammen, een enkel stuk marmer, maar bovenal vergane glorie.

En dan zien we waarvoor we zijn gekomen. Dé blikvanger van Aizanoi is de Zeus-tempel, gebouwd op de oude, speciaal voor deze bouw geëgaliseerde bewoningsheuvel en die rond 92 na Chr. ten tijde van keizer Domitianus wordt gewijd. De tempel is na bijna tweeduizend jaar steviger van constructie en in betere staat dan de huizen in het oude gedeelte van het dorp Çavdarhisar.

Zeus is de almachtige oppergod der Grieken. Al vroeg, wellicht reeds in de Myceense tijd, ca. 1600 tot ca. 1100 v.Chr., wordt hij de centrale figuur van het Griekse pantheon en plaatst hij de overige goden op de achtergrond. Naar het voorbeeld van hoofden van aanzienlijke geslachten op aarde stelt men Zeus voor als het hoofd van de godenfamilie. Zijn familie heeft ook haar verblijf op de Olympus en gehoorzaamt hem. Zo wordt Zeus niet slechts de bevestiging van de harmonie in de natuur, maar vooral ook van de maatschappelijke orde.

Zeus' vrouw is zijn zus, de godin Hera, de oudste dochter van Kronos. Tot haar grote woede en verdriet wordt Zeus dikwijls getroffen door de pijlen van de god van de eeuwige liefde, Eros, en kan hij de liefde voor andere vrouwen niet weerstaan. Hera is zeer jaloers van aard en tracht op allerlei manieren Zeus van zijn amoureuze escapades te weerhouden, maar tevergeefs. Hij heeft ten minste negen relaties met godinnen en veertien met sterfelijke aardse vrouwen. Hij verwekt bij hen tientallen kinderen. De liefvallige Europa verleidt hij zelfs door zichzelf in een stier te veranderen en haar vervolgens te ontvoeren.

In dit land van almachtige mannen geeft Zeus misschien wel een voorbeeld aan de Turken nu om vooral niet te beknotten op het 'tek adam rejim', het 'één-man-bestuur'.

Hoe het ook zij, de tempel van Zeus is echt heel indrukwekkend. Het is een bouwtechnisch hoogstandje met ruim 9 meter hoge zuilen, elk uit één stuk. Acht zuilen staan aan de voor- en achterkant en vijftien aan de zijkanten. Ze zijn met elkaar verbonden met behulp van zeker 5 meter lange stenen balken.

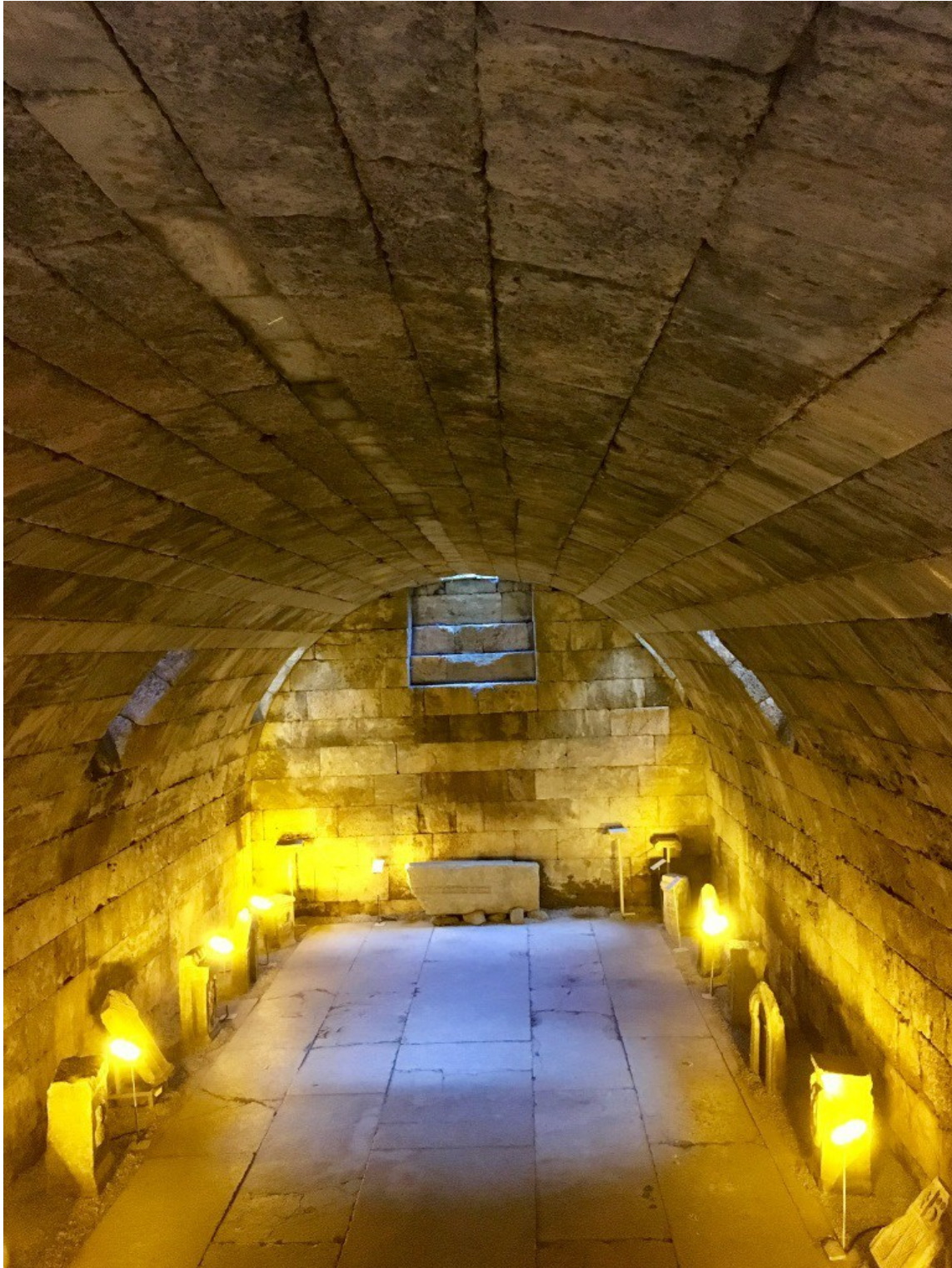
De middenbekroning van het fronton van de achtergevel is bewaard gebleven en ligt nu aan de voet van de tempel: tussen bladerranken is een één meter hoge buste te zien, waarschijnlijk van een vrouw maar daar is men nog niet over uitgepraat.

Details zijn nog veelvuldig aanwezig. Het grappigste wat wij zien zijn de kleine amfora's op de kapitelen. Ze hebben ongetwijfeld een relatie met de wijn die hier in de eerste eeuwen na Chr. wordt geproduceerd. Best bijzonder, we hebben dat nog nooit bij andere Griekse gebouwen gezien.

Nog een bijzonder element is de gewelfde kelderruimte onder het podium, een ruimte van ongeveer 9 bij 25 meter en met een hoogte van ruim 6.5 meter op de top. Gaat het hier om een cultusruimte voor een tweede godheid? Dient het ooit als orakelplaats of als stedelijke schatkamer? Wij vermoeden het eerste want de schatkist was immers matig gevuld!

Al de tijd dat we deze bezienswaardigheden bekijken, worden we trouw begeleid door een gidshond die kennelijk blij is dat er vandaag bezoekers zijn. We zijn namelijk weer de enige aanwezigen en ze loopt vrolijk kwispelend voor ons uit. De diverse hoogtepunten van deze historische plaats, er zijn naast de beurs, stoa en tempel ook nog resten van een badhuis en stadion, liggen nogal verspreid over het gebied. Maar Zeus, zoals wij haar voor het gemak noemen, leidt ons zonder probleem en in behoorlijk tempo naar de bezienswaardigheden toe.

Çavdarhisar en Aizanoi, twee zo goed als verlaten plekken, maar zó de moeite van een bezoek waard!

Schuim en asch.

In tegenstelling tot wat velen denken heeft meerschuim niets te maken met de schilden van de inktvissen die op het strand worden gevonden. Deze rugschildjes zijn goed voor in de vogelkooi, om de snavels van gevangen vogels scherp te houden. Meerschuim heeft ook niets van doen met geperste vogeleieren of de versteende schuimkoppen van de golven van prehistorische zeeën zoals wel wordt beweerd. De pijpgrondstof is gewoon een mineraal, maar wel een heel bijzondere.

Men beweert wel dat meerschuim op koraal lijkt en misschien is dat de reden dat veel mensen vervolgens de associatie met het schuim van de zee maken.

Beter is de vergelijking van meerschuim met speksteen omdat de eigenschappen van beide steensoorten dicht bij elkaar liggen.

Meerschuim is een vette, zachte steensoort en gemakkelijk te bewerken. De Turken noemen het lületaşı, wat letterlijk pijpsteen betekent. En dat is ook waar het voor wordt gebruikt, voor het vervaardigen van pijpenkoppen. Ik herinner me nog heel goed toen ik met Holger voor het eerst in Istanbul was, hij een fraaie meerschuijmpijp kocht. Een okergele steel met een witte, op ivoor lijkende kop die de beeltenis van een bebaarde Ottomaanse edelman had.

Jarenlang heeft hij deze regelmatig met naar vanille geurende tabak gestopt en gerookt. Gezellig vond ik dat. Maar we zijn al jaren terug met roken gestopt en waar de pijp gebleven is? Waarschijnlijk in rook opgegaan.

Meerschuur is geen algemeen voorkomende delfstof. Slechts op een beperkt aantal plaatsen in de wereld wordt het gevonden. De bekendste is de streek tussen Ankara en Istanbul met als centrum Eskişehir, waar we inmiddels voor een paar dagen verblijven.

Als we op zoek gaan naar een meerschuiimbewerker, komt daar maar één iemand voor in aanmerking: de als enige gecertificeerde leermeester, Behçethan Aktaş. Hij is de vijfde generatie van deze familie die dit beroep uitvoert. De naam Aktaş is, denk ik, niet toevallig. Het betekent namelijk witte steen.

Wanneer Atatürk in 1923 het roer drastisch omgooit en iedereen een nieuwe achternaam moet kiezen, is het toenmalig hoofd van de familie vast en zeker al werkzaam als pijpenmaker.

Behçethan maakt graag wat tijd voor ons vrij en begint met het showen van zijn pronkstuk, een enorme meerschuiimpijp van zo'n 80 cm lang.

En dan vertelt hij. Een bijzondere eigenschap van meerschium is het lichte gewicht. In water blijft het even drijven voordat het langzaam zinkt. Wanneer het volledig met water doordrenkt is, laat het zich, als zeep, in allerlei decoratieve vormen snijden. Dit is ook het geval als de steen net gedolven is.

In droge toestand is het bewerken vergelijkbaar met zachtere houtsoorten. Tenslotte zorgt vuur ervoor dat het enigszins verhardt en juist dat is voor de pijpen geschikt om het voorwerp voldoende stevigheid te geven. Kenmerkend voor meerschium is ook dat het nauwelijks andere toepassing heeft gekend dan voor pijpen. De reden voor deze populariteit ligt in het feit dat meerschium een koelende werking heeft op de rook. Tegenwoordig worden de kleinere stukjes echter ook voor snuisterijen gebruikt, zoals bidkettinkjes, sieraden, katjes, schildpaden, schaakspelen en hoofdjes van bekenden en onbekenden mannen.

Naast het runnen van zijn atelier annex winkeltje, geeft hij sinds 17 jaar ook cursussen aan studenten die dit als keuzevak kiezen. Een half jaar, drie dagen per week twee uur les moet genoeg zijn om je de basisvaardigheden van dit ambacht eigen te maken. Van de honderden leerlingen die hij door de jaren doceert, zijn er enkelen op een hoog niveau gekomen. Van hen heeft hij zelfs werk in zijn zaak te koop.

Hoewel de belangstelling, net als voor elk ambacht, afneemt, start hij in november toch weer met een groep van 18 studenten.

Behçethan vertelt met veel enthousiasme over het materiaal en de mogelijkheden hiervan. Hij hoopt uit de grond van zijn hart dat het vak niet uit zal sterven en hij is blij dat hij ook regelmatig in andere steden en in het buitenland gevraagd wordt om te komen doceren.

Prompt gaat zijn mobiel en na afloop van het gesprek blijkt het iemand uit Urfa te zijn, die hem uitnodigt om een cursus te komen geven in deze stad in het oosten van het land. Ze weten hem dus wel te vinden.

Een hoofdje, gisteren door Behçethan uitgesneden, is dat van Yunus Emre. Deze leeft van 1240 tot 1321 en is een van de belangrijkste mystieke soefidichters. Hij heeft grote invloed op de Turkse literatuur, en doordat hij in de Turkse taal schrijft brengt hij zijn mystieke ervaringen en gedachten dichter bij het gewone volk.

Holger is groot fan van een aantal Turkse dichters, waaronder Yunus Emre en dit hoofdje gaat dan ook mee naar Nederland.

Het is nog niet helemaal naar de zin van Behçethan, de wenkbrauwen en de snor moeten nog wat bijgepunt worden, voordat hij het zorgvuldig in een zakje stopt.

Daarna wil Behçethan mij nog een kleinigheid cadeau doen, waar hij mijn gelukkig korte en eenvoudige naam in graveert. Leuk om te zien hoe de hand van de meester dat mooi en snel doet!

Glashelder en steengoed.

We struinen heerlijk door Odunpazarı, het oude deel van Eskişehir, op zoek naar Eskişehir Çağdaş Cam Sanatları Müzesi, oftewel het Museum voor de Hedendaagse Glaskunst.

Eenmaal gevonden blijkt het een gerestaureerde, Ottomaanse konak te zijn waarvan de binnenplaats overdekt is gemaakt. Aan het glazen dak hangt een imposante kroonluchter in een modern jasje.

Diverse kamers van deze konak zijn nu omgevormd tot bescheiden expositieruimtes voor het glaswerk dat nationale en internationale glaskunstenaars maken in de speciaal voor hen gecreëerde werkplaats. Overigens is dit atelier wel van een heel andere orde dan die we vorige week in Nazarköy hebben gezien, waar de ogen tegen het kwaad gemaakt worden.

Alles voldoet zichtbaar en ongetwijfeld ook onzichtbaar aan de eisen die de westerse arbeidsinspectie aan dit soort werkplekken stelt.

Aan de naambordjes is te zien dat nog altijd de meeste glasartiesten uit Tsjechië afkomstig zijn, het land waar van oudsher de glaskunst een belangrijke plek inneemt.

Helaas is dit ook de enige informatie die gegeven wordt, de naam en het land van herkomst van de betreffende kunstenaar die er werk exposeert.

In de laatste ruimte blijkt een expositie te zijn die echter niets met glas heeft uit te staan. Hier is op sfeervolle wijze het werk van keramiste Sibel Sevim tentoongesteld. Zij is professor en geeft les in het vak keramiek aan de faculteit van Schone Kunsten van de Anadolu Üniversitesi. Op deze tentoonstelling gaat het om sieraden, deels bestaand uit keramiek en deels uit met goudverf beschilderd gespoten kunststof. Uit het affiche maken we op dat de avond ervoor de opening heeft plaatsgevonden.

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Prof. S. Sibel Sevim

SERAMİK TAKI

Sergisi

*Bu serüvende
RUH hissetti,
AKIL tasarladı ve
BEDENlerde bulustu...*

21 EYLÜL
2017
SAAT: 18.00
ÇAĞDAŞ CAM SANATLARI MÜZESİ
SERGİ SALONU
Sergimiz 9 Ekim 2017 tarihine kadar gezilebilir.

Sibel Sevim
EXCLUSIVE

Halssieraden, broches en ringen waarvan er enkele in een vitrinekastje liggen. Maar verreweg de meeste hangen aan de wand, mooi uitgelicht waardoor ze elk de aandacht krijgen die ze verdienen. Een leuke bijkomstigheid is nog dat onder elk werkje een passende uitspraak van de ontwerpster te lezen is. Het is duidelijk dat, hoewel de sieraden moderne, eigentijdse en unieke kunstwerkjes zijn, de maakster hiermee haar liefde voor de oude culturen van haar land toont.

We zien verwijzingen naar de oude keramieken tegels van Iznik en Kütahya, het fijne naaldkant wat we inmiddels kennen als *iğne oyası*, de typisch Turkse kleuren granaatappelrood, helblauw, islamitisch groen en turquoise, de Ottomaanse tulpjes en het goud, wat er altijd blinkt.

We zijn erg onder de indruk en Holger wil graag dat ik iets uitzoek, wat ik met alle plezier doe. De bewaking wordt zenuwachtig als ze merkt dat die buitenlanders wat willen kopen en trommelt onmiddellijk de directeur van het museum op die ons kan informeren over hoe en wat. Kunnen we het meenemen, wordt het opgestuurd als de expositie eindigt of....?

Sibel Sevim wordt gebeld om te overleggen en deze geeft aan dat ze binnen een uur in het museum aanwezig is. Ze vindt het leuk kennis met ons te maken en wat over haar werk te vertellen, als we tijd hebben tenminste. Nou, we blijven tot en met maandag in deze stad, dus tijd hebben we zeker! En inderdaad, als we na een uur terugkomen staan Sibel en de manager ons al op te wachten. Mensen uit Nederland, dat kan alleen maar positief zijn, vindt ze. Ze is al enkele malen in Amsterdam geweest om met Nederlandse keramisten te werken aan groepsprojecten en ze vindt Nederland helemaal geweldig en is vol lof over ons landje, zonder het te overdrijven.

Op een gegeven moment komt een ander project van haar ter sprake, het Çağdas Seramik Açık Hava Müzesi, kortweg het Seramik Park. Sibel is in 2011 op studiereis in Barcelona en wordt enorm gegrepen door het werk van Gaudi, met name het Park Güell.

Als ze terug is in Eskişehir besluit ze iets te gaan doen met deze intense ervaring en in samenwerking met anderen bedenkt zij het Keramiek Park. Zij coördineert de planning en begeleidt de uitvoering, die in 2013 van start gaat en in 2014 wordt het park geopend. Het is een eerbetoon aan Gaudi en een geschenk aan de bevolking van de stad Eskişehir, welke een geschiedenis heeft van keramiek-industrie. Het materiaal dat zij gebruikt voor al het mozaïekwerk bestaat louter en alleen uit afval, afkomstig van deze fabrieken. Met tranen in haar ogen vertelt ze hoe het park er tegenwoordig bij ligt. Door de huidige politieke ontwikkelingen is er geen geld meer beschikbaar voor onderhoud en ze moet met lede ogen aanzien hoe alles letterlijk en figuurlijk afbrokkelt. De plannen om in het park een keramistenwerkplaats en een museum voor hedendaags keramiek van de grond te krijgen, zijn niet verder gekomen dan een gebouw, wat er nu leeg en zinloos staat te staan.

Sibel wekt onze nieuwsgierigheid met dit wat trieste relaas, en we beloven haar dit park de volgende dag, vandaag dus, te gaan bezoeken.

Voordat we afscheid van elkaar nemen, is ze benieuwd wat ik uitgezocht heb en ik laat het haar met veel plezier zien.

Mijn favoriete Turkse kleuren zijn duidelijk aanwezig en er is ook iğne oyası te ontdekken. Sibel complimenteert me met mijn keuze en zegt: "Güle Güle kulanınız". Draag het met plezier en dat zal ik zeker doen!

Zoals beloofd gaan we vanochtend op zoek naar het Seramik Park. Het heeft in de drie jaar dat het nu bestaat kennelijk niet veel naam en faam gekregen want niemand kan ons vertellen hoe er te komen. We weten dat het in de wijk Yeni Kent is en dat het zo'n 50.000 vierkante meter in beslag neemt. Maar met behulp van de navigatie op onze mobiele telefoon, de taxichauffeur en de taxicentrale komen we er uiteindelijk wel.

De taxichauffeur is helemaal verrast. Hij weet niet van het bestaan van dit park en is blij dat hij er een ritje naar toe heeft. Zo leer je nog eens wat over je eigen woonplaats! We stappen uit en lopen zo het park in. Overal waar je kijkt zie je veelkleurig mozaïekwerk.

Een amfitheater vormt het centrale punt in het park, voorzien van de handtekening van Sibel.

Op een afstand ziet alles er nog heel acceptabel uit, maar kom je dichterbij, zie je overal gekleurde scherven, scherfjes en schilfers liggen. Erg jammer, want wanneer er niets aan wordt gedaan, zal dit in snel tempo alleen maar erger worden.

Door het park loopt een mozaïek-pad waarin allerlei dieren, stripfiguren en voertuigen te zien zijn. Het wordt hier duidelijk dat er veel verschillende mensen aan gewerkt hebben. Elk mens zijn eigen stijl.

De schoorstenen verwijzen naar de keramiekfabrieken van de stad en steken mooi af tegen de blauwe lucht.

Bij de uitgang staat nog een zuil met een duif op de uitkijk. De drie blokken, die samen de zuil vormen doen ons denken aan de sieraden van Sibels hand, die we gisteren op de expositie gezien hebben.

Holger en ik zijn blij een bezoek aan dit park gebracht te hebben. Vermoedelijk sterft het een langzame dood en als we hier ooit nog eens terugkomen zijn er hooguit wat scherven van gekleurd keramiek te vinden. Terug in de tram zien we bijna bij elke halte het affiche betreffende de expositie van Sibel Sevim in het Museum voor Hedendaagse Glaskunst en het voelt toch wel bijzonder dat wij, pas twee dagen in Eskisehir, weten wie dit is en wat haar bezig houdt!

Verdwenen maar niet vergeten.

Via een mooie weg, waar we meer tractoren dan auto's passeren, bereiken we het Dal der Frygiërs om de overblijfselen van dit volk te bewonderen te zien. De Frygiërs, wie zijn dat eigenlijk?

Vanaf ongeveer 1.200 v.Chr. is dit volk, vermoedelijk afkomstig uit de Balkan, heer en meester in het midwesten van de Anatolische hoogvlakte, gelegen in de provincies Eskişehir, Afyonkarahisar en Kütahya. De Frygiërs hebben relatief veel invloed op de cultuurgeschiedenis. Zo zijn ze de uitvinders van onder andere het mozaïek, zilverbewerking, fabels en de fluit. Hoogtepunt van deze beschaving is zo'n 750 v.Chr. onder het bewind van diverse koningen met vaak de naam Midas. Deze verschillende Midassen smelten uiteindelijk samen tot één mythologisch figuur rond wie allerlei legenden ontstaan, vaak met als thema Midas' grote fascinatie en liefde voor goud.

".....Midas neemt op een zeker moment de watergeest Silenus gevangen, na hem dronken gevoerd te hebben door wijn in zijn bron te gieten.

Midas gaat vervolgens naar Dionysos en eist in ruil voor de vrijlating van Silenus dat alles wat hij aanraakt in goud verandert. Dionysos vervult zijn wens, maar Midas ontdekt dat hij een misrekening heeft gemaakt wanneer ook zijn eten en zelfs zijn dochter in goud veranderen. Hij smeekt Dionysos om van zijn vloek verlost te worden en krijgt de opdracht zijn handen en hoofd in de rivier Pactolus te wassen. Het werkt en sindsdien zit er goud in de rivier en zijn de velden goudkleurig van vruchtbaarheid."

Een ander verhaal luidt als volgt:

"Midas moet op een zekere dag een muzikale wedstrijd tussen Apollo en de bosgod Pan jureren. Midas roept Pan tot winnaar uit en uit wraak laat de jaloerse Apollo ezelsoren op het hoofd van Midas groeien, onder het motto dat iemand die zo'n slecht muzikaal gehoor heeft, geen menselijke oren waardig is.

Om zijn oren te verbergen draagt Midas vanaf dat moment een speciale hoed, die hij alleen afzet voor zijn kapper. De kapper zweert, op straffe van de dood, tegen niemand iets te zeggen over die ezelsoren, maar hij brandt van verlangen om het toch te vertellen. In zijn wanhoop graaft hij een gat in de grond, verklapt hierin het grote geheim en dempt daarna snel de kuil. Maar het duurt niet lang of er groeit een bosje riet op de plek waar hij zijn geheim begraven heeft. En als de wind door de riethalmen blaast, begint het merkwaardig te ruisen.

Fluisterend vertellen de halmen dan tegen de wind dat koning Midas ezelsoren heeft en de wind draagt deze boodschap verder en het duurt niet lang of het hele land, nee, de hele wereld weet dat koning Midas ezelsoren heeft.

Of de kapper dit overleeft, vertelt het verhaal ons niet".

We bezoeken Midas Şehri, een klein dorp zo'n 50 km ten zuiden van Eskişehir. Rondom Midas Şehri barst het van de bizar gevormde rotsen en bijna overal zie je Frygische tomben, tempels en kastelen, maar de Yazılıkaya vormt toch wel het hoogtepunt tussen al deze restanten.

Een kleine 3.000 jaar terug beitelen de Frygiërs diverse symbolen en geschriften in een zeventien meter hoge rotswand. Deze wordt dus de Yazılıkaya genoemd, wat letterlijk 'beschreven rots' betekent en volgens de overlevering is dit de tempelfacade van de graffombe van Koning Midas, al dan niet met ezelsoren.

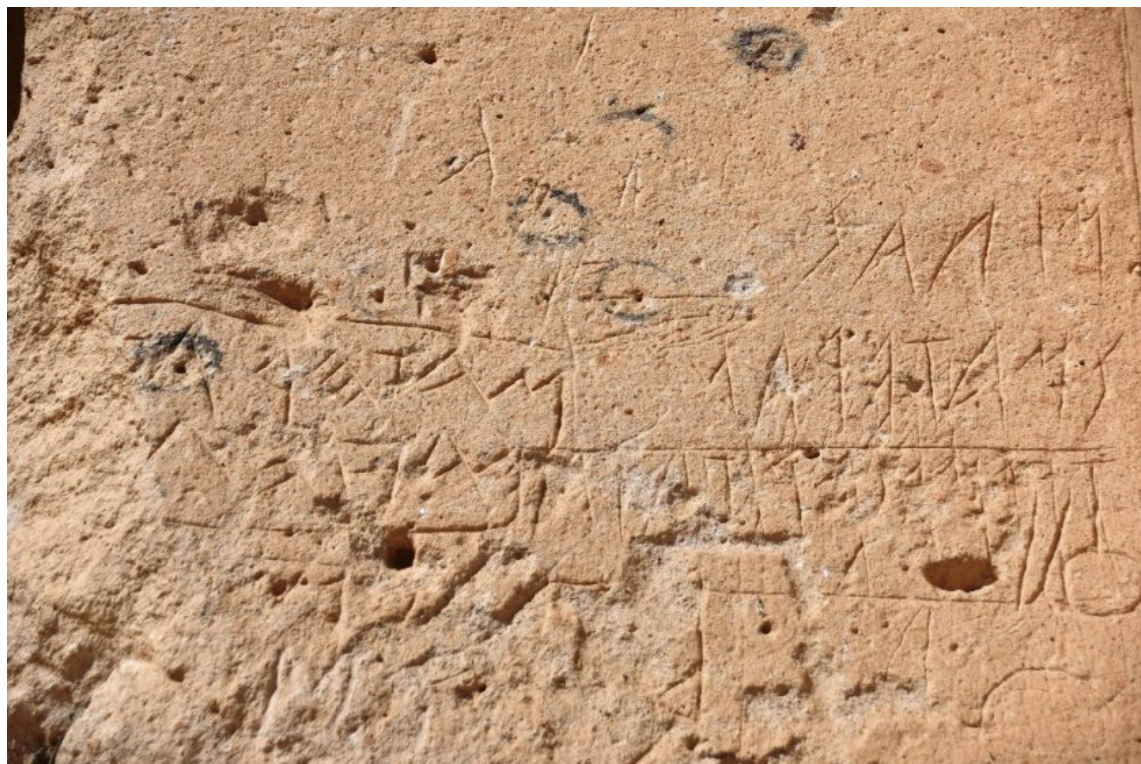
Het geometrische, rechtlijnige patroon heeft haast iets surrealistisch in deze omgeving en contrasteert sterk met de grillige vormen van de omliggende rotsformaties.

Aan de rechterzijkant en linksboven staan in het Frygisch wetenswaardigheden vermeld, waarvan we de betekenis niet kunnen achterhalen. Wel is het een mooi schrift.

Na de val van de Frygiërs hebben de Grieken deze contreien lang onder hun beheer en de eeuwenoude Griekse graffiti getuigt hier nog van.

lets verderop zien we nog 'n tweede rotswand met een nooit afgemaakte gevel, wat dan ook de naam is van deze bezienswaardigheid. De Frygiërs gooien het bijltje er kennelijk bij neer op een gegeven moment. Toch is ook deze wand het bekijken meer dan de moeite waard.

We rijden terug door de goudgele vallei, maar stoppen in Seyit Gazi, een dorp vernoemd naar Seyit Battal Gazi. Deze Gazi is de commandant van een Arabisch leger dat in de 8ste eeuw Anatolië binnenvalt. Hij is de hoofdpersoon van een fraaie, maar tevens onwaarschijnlijke legende. Ook wordt er, vanzelfsprekend, een heldhaftige Turkse film van gemaakt, zodat wij ons een mogelijke voorstelling kunnen maken van deze held.

ATILLA GÜRSES

BATTAL GAZI

ÖLÜM KALESİ CENGİ

TİJEN PAR
DEVLET DEVRİM
TANSU SAYIN
AYNUR AYDAN
ATIF KAPTAN
SAMİ
AYANOĞLU
EŞREF VURAL
DANYAL TOPATAN
HASAN CEYLAN
YAVUZ KARAKAŞ
SADRI KARAN
ÇETİN TARZAN
FAHRİ ADALI
VE
KÜÇÜK SANATÇI
HAKAN
GÜRSES

DİCLEHAN BABAN
MUSTAFA ALEV
NECATİ ER
MİSBAH MÜNİP
CELAL YONAT
RAŞİT EYUBOĞLU
SALAHİ İÇSEL
FERİHA EYUPOĞLU
SEMRA SİNE
VE BAHİR ÖZKAN
MISAFİR SANATÇI
ALİ ŞEN
SEVİM EMRE
PRODÜKTÖR REJİSÖR
MUHARREM
GÜRSES

KOSTÜMLER
(ATILLA FİLM İMALÂTHANESİ)

OPERATÖR FEYZİ ERYILMAZ

<http://www.tsa.org.tr/>

Volgens het verhaal sneuvelt Seyit Battal Gazi tijdens het beleg van Afyon en men begraaft hem samen met de Byzantijnse prinses Elenora, die door haar liefde voor hem is weggeteerd. De locatie van hun graf wordt onthuld aan de moeder van een Seldjoekse sultan, die onmiddellijk een türbe (tombe) voor Gazi laat bouwen. In de türbe staat de 7 meter lange grafkist van Seyit Battal Gazi naast de veel bescheidenere van zijn geliefde Elenora.

De plek wordt een populair bedevaartsoord en in de 13de eeuw besluit Haci Bektaş Veli er een tekke, oftewel een klooster van te maken. Het complex ligt op een heuvel, maar is vanuit de stad een duidelijke landmark.

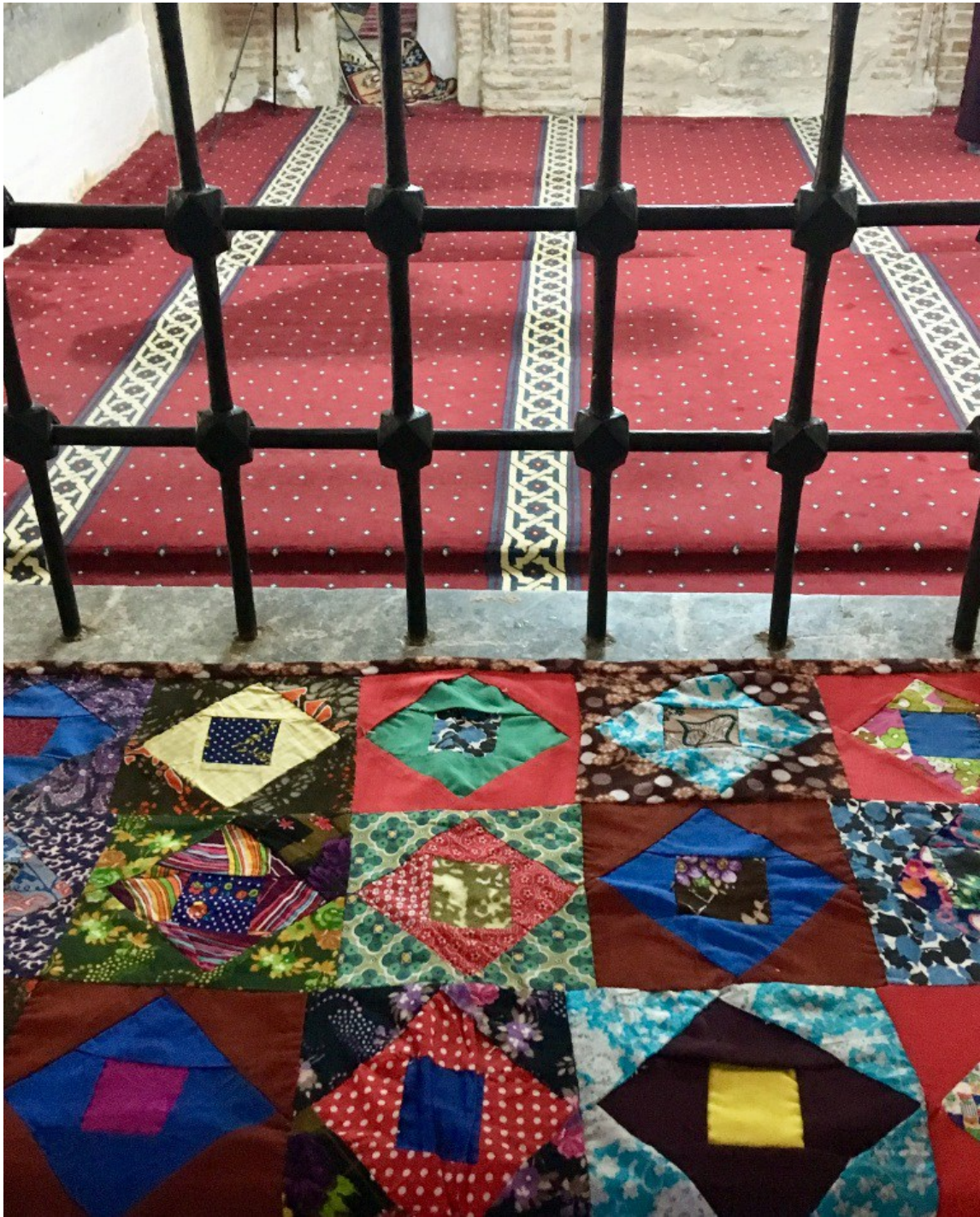

In het complex is natuurlijk een moskee met een mooie oude toegangsdeur.

Het valt ons op dat in de moskee veel fleurig handwerk ligt, gemaakt met liefde, dat weten we zeker! Het geeft het gebedshuis een heel lichte en luchtige sfeer.

Het binnenplein van de moskee is hoefijzervormig, en achter de vele deuren zijn telkens weer tekenen van het verleden te vinden, dat hebben we verleden jaar ook gezien bij de tekke van Hacı Bektaş Veli.

Achter een van de deuren vinden we de oude keuken. Het is een zaal met vele stookhaarden, en we kunnen ons voorstellen dat er lekker gekookt is voor veel mensen. De keuken van een tekke dient vaak ook als gaarkeuken waar behoeftigen een maaltijd krijgen.

Geheel in die traditie komen we op het binnenplein een groep vrouwen tegen die daar lekker picknicken, en ons trakteren op zelfgemaakte lekkernijen. Vooral de Su Böreği vinden we heerlijk!

In het complex hangen inspirerende spreuken uit de Islam, onder andere van Hacı Bektaş Veli, Mevlana en van Ali, de schoonzoon van de profeet, geheel passend bij de humanistische blik op de Islam die we van de Alevieten kennen!

We zijn blij dat we de kans hebben Midas Sheri en Seyit Gazi te bezoeken, en zo, eeuwen later zowel Koning Midas als Seyit Battal Gazi te herdenken.

Van oude naar nieuwe stad.

Toen we ruim een week geleden in Konya waren, vertelde een vrouw ons over de sloop van oude panden waar ze het niet mee eens was. "In Eskişehir zou zo iets nooit gebeuren, daar overleggen ze met iedereen voordat ze iets doen. Daar kom je nooit voor verrassingen te staan.", zei ze met enige jaloezie. We hebben al vaker positieve verhalen over deze stad gehoord en we bezoeken de gemeente om achter het geheim van Eskişehir, wat oude stad betekent, te komen.

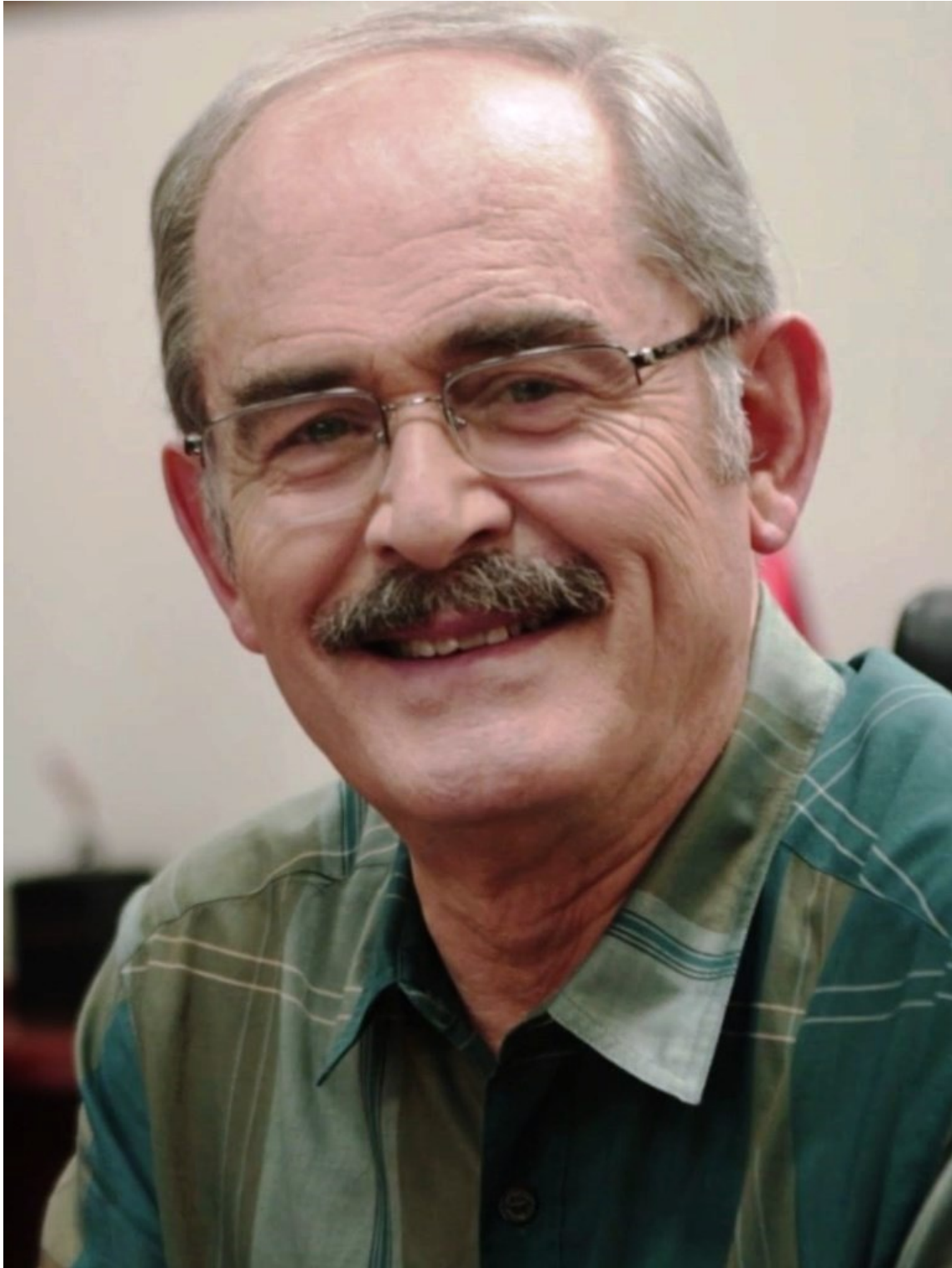
Wat we al vermoeden wordt bevestigd: de grote kracht achter de vernieuwing is Yılmaz Büyükerşen. Hij is in 1937 in Eskişehir geboren, en wordt, na een carrière als docent kunstzinnige vorming, decaan van de Anadolu Üniversitesi, een van de twee universiteiten in zijn stad. Onder zijn leiding wordt deze universiteit groot en kwalitatief sterker. Zijn verdienste komt onder andere tot uiting in de realisatie van de Yunus Emre campus, een parkachtige omgeving van universiteitsgebouwen, waar we vandaag zijn geweest om er het universiteitsmuseum voor moderne kunsten te bezoeken.

In dit ooit haast vervallen, maar nu fraai gerestaureerde gebouw zijn drie intieme zaaltjes met werken van hedendaagse Turkse schilders en beeldhouwers te zien.

Zijn goede werk als decaan valt op, en de toenmalige minister president Bülent Ecevit vraagt Yılmaz Büyükerşen om zich beschikbaar te stellen als burgemeester voor de stad, "Je hebt laten zien dat je een universiteit groot kunt maken, wil je dat ook met de stad doen?" Hij stemt toe, en vanaf 1999 is hij steeds opnieuw gekozen door de bevolking van Eskişehir.

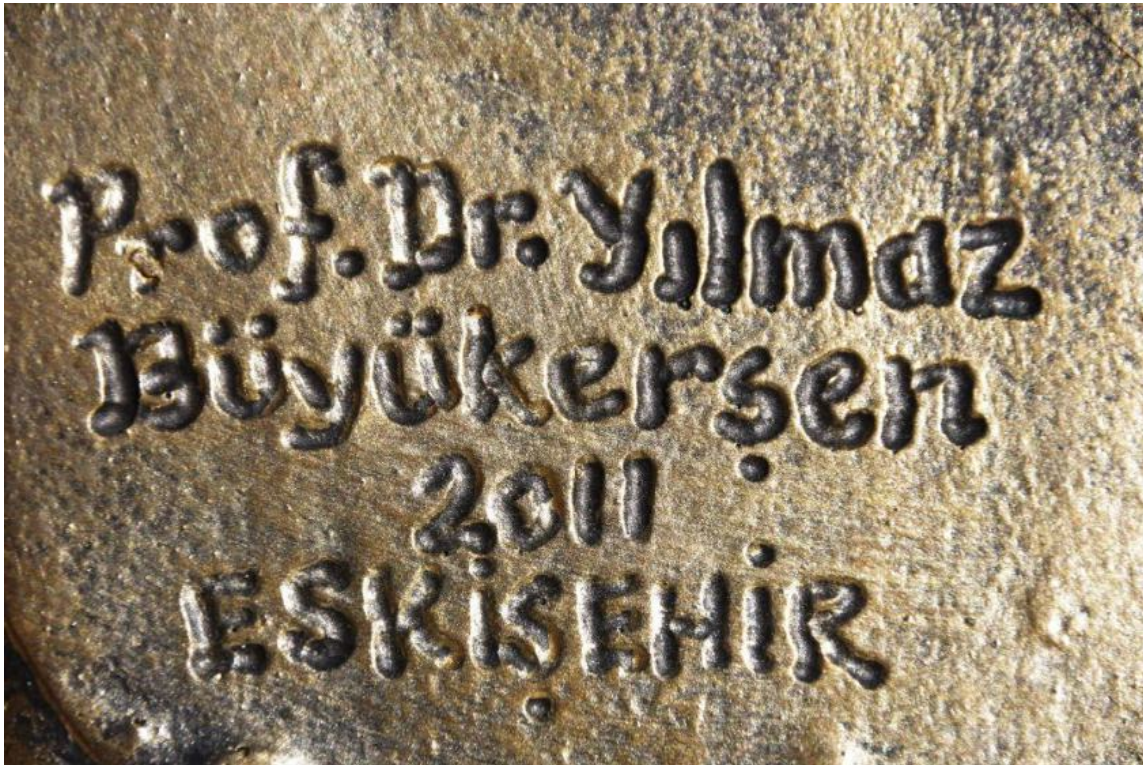
De aimabele Yılmaz Büyükerşen is kunstenaar, professor, sociaaldemocraat en bestuurder. Zijn connecties met de universiteit blijven innig. Hij benut de kennis van de universiteit om de stad te kunnen aansturen. Bovendien is hij een goed luisteraar. Hij introduceert op stedelijk niveau in Turkije een krachtige bewonersparticipatie. Zijn bestuursstijl kenmerkt zich door faciliteren en inbrengen van kennis, en niet louter manoeuvreren op basis van macht, wat meer gangbaar is in dit land.

Overigens blijkt niet iedereen dit te kunnen waarderen. In het voorjaar van 2017 vindt een verwerpelijke aanslag (çirkin saldırı) op hem plaats door de maffia, omdat zij geen grip hebben op bouwvergunningen en aanbestedingen in deze stad. Het uitroeien van corruptie blijkt, zoals bekend, niet zonder risico's te zijn.

Wij komen tijdens ons bezoek aan Midas Şehri van twee dagen geleden een buste van Atatürk tegen, die door hem gemaakt is. Hij vindt nog steeds tijd om het beeldhouwen te beoefenen. Hij is zelfs de grote kracht en deels uitvoerder achter het stedelijke wasen beelden museum.

Yılmaz Büyükerşens visie op Eskişehir is een combinatie van uitgangspunten als beschaving, schoonheid, het koesteren van je geschiedenis, cultuur, het verbinden van mensen onderling en last but not least het stimuleren van werkgelegenheid. Misschien zien we deze visie het beste vorm gegeven in de wijk Odun Pazarı, waar het twintig jaar geleden armoede troef was, met bijna uitsluitend vervallen panden, maar waar nu de meeste huizen in hun oude glorie zijn hersteld en waar het wemelt van ambachtelijke bedrijfjes. En als kers op de pudding zijn hier ook enkele fraaie musea gevestigd.

Een ander voorbeeld is de rivier de Porsuk, die dwars door de stad loopt. Voor menige stad is zo'n waterstroom door het centrum een last en wordt deze geheel of gedeeltelijk gedempt, maar Eskişehir maakt er een attractie van.

Er zijn rondvaartboten, gondels, een heus stadsstrand en vele watergebonden activiteiten. Langs de oevers zijn veel horeca en terrassen, kortom het is een zeer levendige omgeving waar mensen elkaar kunnen ontmoeten.

Er is veel groen in de stad, veel parken en ruime pleinen waardoor de stad een open karakter heeft.

Verder valt ons op hoe toegankelijk Eskişehir is voor rolstoelgebruikers. Ook hier is weer een oorzaak voor te vinden. De dochter van Yılmaz Büyükerşen wordt door de mazelen doof, en het blijkt dat er geen geschikt onderwijs voor haar en haar lotgenoten is in de stad. Daadkrachtig als hij is start hij met hulp van zijn netwerk een school voor kinderen met een beperking. Later als burgemeester blijft hij zich inzetten voor de toegankelijkheid van Eskişehir voor deze bevolkingsgroep. Overal is rolstoeltoegankelijkheid, trottoirs zijn voorzien van geleidestroken voor slechtzienden en inmiddels zijn er ook goede sociale en educatieve voorzieningen voor deze doelgroepen.

Yılmaz Büyükerşen heeft ervoor gezorgd dat Eskişehir een stad is waarin iedereen er toe doet en waar iedereen trots op kan zijn. En dat zijn de inwoners dan ook weer, in tegenstelling tot twintig jaar geleden! Wij ervaren en voelen de vrijheid en vernieuwing in Eskişehir, en de transformatie van oude stad naar nieuwe stad!

Qua bestuursstijl, werkwijze en resultaten is het een modelstad. Yılmaz Büyükerşen is een dienende, daadkrachtige bestuurder met visie en dat gun je eigenlijk heel Turkije!

Aan een zijden draadje.

Het is inmiddels zo'n 4700 jaar geleden. Zittend met een beker thee onder de moerbeiboom in een van de paleistuinen, valt een zijderups in een cocon uit de boom in haar beker. Bij het verwijderen van de cocon uit de thee ontdekt zij, de vrouw van de Gele Keizer van China, de fijne zijden draad en begint de cocon te ontrafelen.

En zo ontstaat het garen van zijde.

De Chinezen bewaken het geheim van zijde duizenden jaren lang, door iemand te veroordelen tot de doodstraf wanneer hij beschuldigd wordt van het smokkelen van eitjes van zijderupsen, cocons of moerbeizaden. Zijde wordt hét doek van de keizerlijke dynastie, en ook een bron van grote rijkdom.

Menigeen is jaloers en wil het productiegeheim van deze stof dolgraag weten, zo ook de koning van Khotan en hij verzint een list.

Hij vraagt een van de prinsessen van het Chinese hof ten huwelijk, waar de keizer in toe stemt en prinses Si-Lin is de gelukkige. Zij krijgt echter te horen dat in Khotan geen rupsen en cocons zijn en dat zij dus geen kleding van zijde kan maken. Wil zij zijden gewaden dragen, zal zij zelf voor het materiaal moeten zorgen. Si-Lin denkt lang na over hoe de rupsen en cocons het land uit te smokkelen. Ze weet dat zij uitvoerig gecontroleerd zal worden bij het verlaten van het keizerrijk China, maar ze verzint een snood plan.

Ze heeft prachtig lang haar en dit zij laat op een spectaculaire manier kappen. Hierin verbergt zij de cocons en de rupsen en wanneer ze bij de grens aankomt, durft niemand haar prachtige kapsel te onderzoeken. Zo brengt Si-Lin de zijde buiten de Chinese landsgrens en begint samen met haar vrienden, de Oeigoeren, een Turkssprekend volk uit Xinjiang, aan een lange reis.

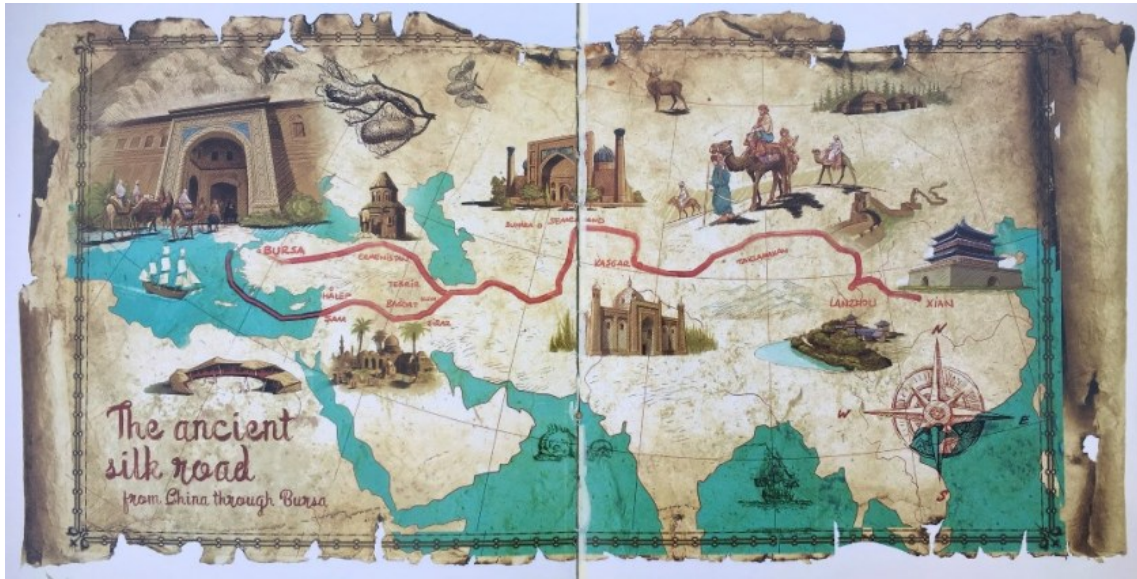
Een reis vol avonturen en gevaren, en Si-Lin verspreidt zo de zijde over de hele wereld.

Tot hier kennen Holger en ik het verhaal. Bijna vier jaar geleden zien we een voorstelling van het Internationaal Danstheater, muzikaal begeleid door het Gökhan Yılmaz Ensemble. Op indrukwekkende wijze wordt deze legende van Si-Lin verbeeld en de foto hierboven symboliseert het kapsel, waarin de cocons verstopt zitten.

Maar het verhaal gaat verder.

Op haar reis komt Si-Lin met nieuwe culturen in aanraking en zij probeert overal van anderen te leren. Acht jaar doet zij er over om van China, via de Taklamakan-woestijn, Kazachstan, Oezbekistan, Perzië, Irak en Syrië tot Bursa te komen. De weg die ze aflegt wordt de belangrijkste route in de geschiedenis: De Zijderoute.

Doordat Bursa gezegend is met een top combinatie van klimaat en bodem wat nodig is voor de teelt van moerbeibomen, groeit deze stad en omgeving uit tot een van de grootste zijdeproducenten van de wereld. Op het hoogtepunt wordt 3.948.225 kilo cocons geoogst. Echter, met de start van Eerste Wereldoorlog en wat later de opkomst van synthetische stoffen, zakt de zijde-industrie in. In 1922 bijvoorbeeld is het oogstgewicht nog slechts 300.000 kg en met de tijd wordt het allengs minder. Tegenwoordig trekt de handel weer wat aan maar de huidige kwaliteit van de zijde is echt minder dan die van de museumstukken uit de Ottomaanse periode. We zijn inmiddels in Bursa en de sporen van de zijdeproductie zijn nog altijd goed te zien.

De in 1491 gebouwde Koza Han, het middelpunt van de oude bazaar, is een keravanseray-achtige handelsplaats waar de cocons van de zijderupsen verhandeld worden. Het biedt tegenwoordig ruimte aan winkeliers die nog steeds zijden producten verkopen. Maar eind juni, begin juli vindt hier op de binnenplaats, nog altijd de jaarlijkse coconveiling plaats.

Het plein verandert dan in een zee van witte cocons, ter grootte van chocolade paaseitjes, zoals het al eeuwenlang het geval is. Van de omgang boven is dit spektakel dan gade te slaan, iets wat ik graag een keer zou meemaken.

De talloze winkeltjes op de begane grond en eerste verdieping zijn behangen met zijden shawls, hoofddoeken, stropdassen, beddengoed en kleding waardoor het geheel er bijzonder vrolijk uit ziet. Het binnenplein, de rest van het jaar ingericht als enorm terras, heeft nauwelijks veranderingen ondergaan. Oude, wijdvertakte platanen bieden de nodige schaduw met wat hulp van de parasols. Als je hier zit, waan je je gemakkelijk enkele eeuwen terug in de tijd.

We raken in gesprek met Ibrahim, een bijzonder aardige verkoper in dienst bij een bedrijf wat al generaties lang actief is in de zijde wereld. Aan de muur hangt een mooi ingelijst getuigschrift, opgesteld in het Osmaans-Turks en in het Frans, wat toentertijd gewoon was.

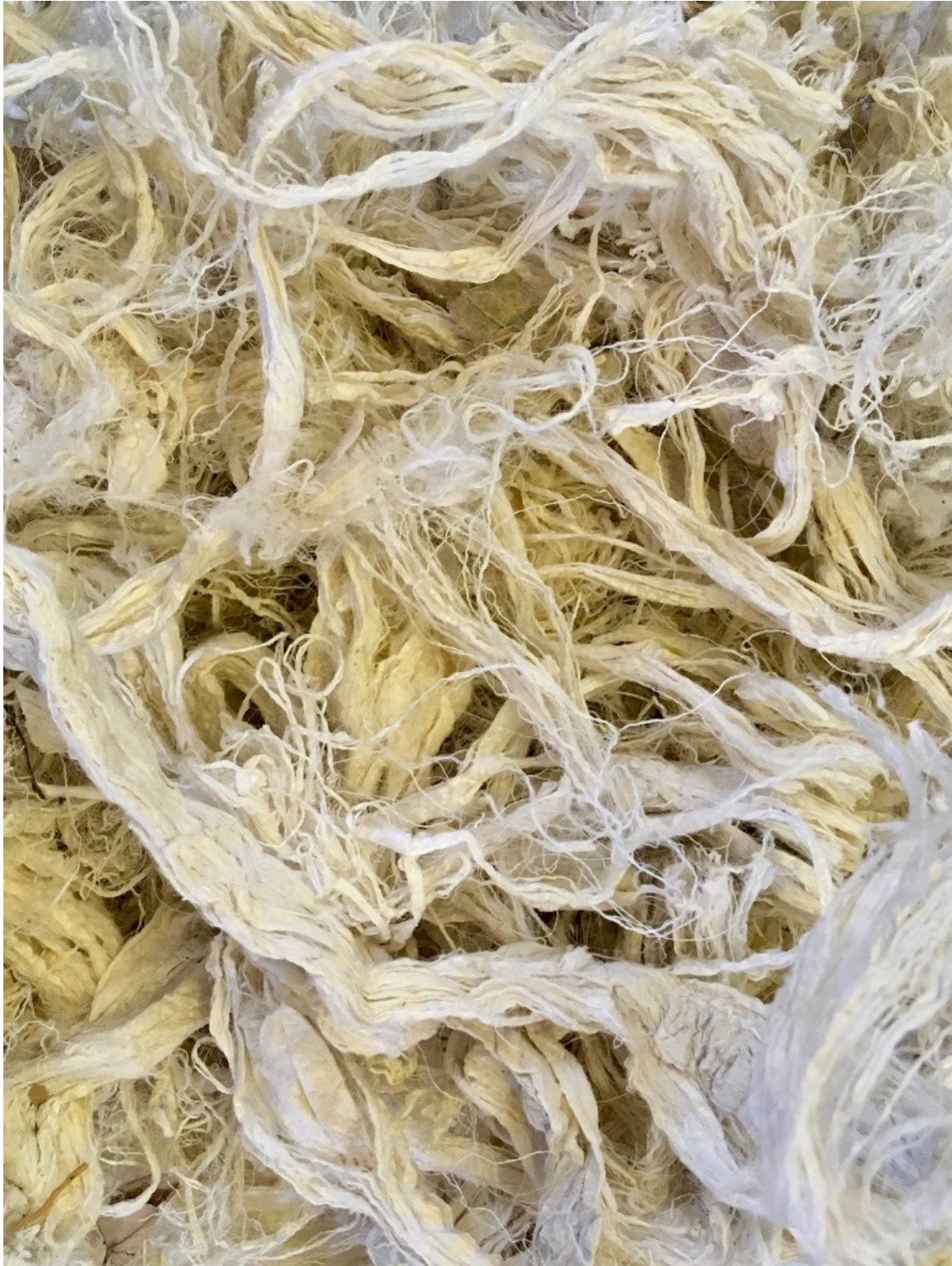
Ibrahim vertelt ons dat één van de oude zijdefabrieken gerestaureerd is en sinds twee jaar de functie heeft van een vooral voor scholen educatief museumje c.q. atelier. Doel hiervan is om de geschiedenis van de zijde in Bursa te laten herleven. Maar ook om de bewoners van deze stad bewust te maken van het feit dat de basis van de huidige welvaart in de zijde-industrie van destijds is gelegd en geworteld. Beslist de moeite van het bekijken waard volgens Ibrahim, en dus doen we dat vandaag.

Naast de technische weetjes, die een van de werknemers ons hier vertelt, is er ook een aantal vrouwen werkzaam aan de weefgetouwen.

Zijde is een natuurlijke vezel, geproduceerd door de speekselklieren van de zijderupsen, die zich het liefst voeden met het blad van de moerbeiboom. Ze spinnen hun cocon op het moment dat ze veranderen van larve naar pop, met behulp van een ingewikkeld proces.

De cocon wordt van de moerbeiboom geplukt en geplaatst in een vat met kokend water, waardoor de fijne draden uit de cocon worden afgescheiden.

Eén cocon bestaat uit een draad die tussen de 500 en 1500 meter lang is. Een enkele draad is te dun om te gebruiken zodat veel draden zijn samengevoegd om er een dikkere, meer praktische vezel van te maken.

Zijde is de fijnste van alle natuurlijke vezels en is zowel sterk als elastisch. Je kunt een draad wel met een vijfde van de oorspronkelijke lengte uitrekken voor het breekt. Bijzonder is dat zijdetextiel niet tot nauwelijks statisch wordt, wat ideaal is in de winter. Zijde kan wel tot 40% vocht opnemen zonder dat de stof vochtig aanvoelt en aantrekkelijk is ook dat het bij warm weer koel aanvoelt en bij koud weer juist behaaglijk warm. Ideaal dus voor alle seizoenen.

Een laatste gunstige eigenschap is dat het materiaal erg gemakkelijk kleurstoffen opneemt en het is dan ook in veel kleurschakeringen te krijgen. De zijde wordt in een verfbad van 90 graden onder voortdurend roeren geverfd, vroeger met natuurlijke verfstoffen maar tegenwoordig ook met synthetische.

Naast de vrouwen aan de weefgetouwen zit er ook één dame aan een klein weefgetouw die met grote nauwkeurigheid en concentratie de Koza Han heel precies in beeld brengt in de vorm van een geknoopt wandtapijtje. Vijf maanden lang, zes dagen per week knoopt zij aan dit kunstwerk dat 70 bij 40 cm groot wordt. Ze leest het telpatroon en werkt ondersteboven en in spiegelbeeld. Alle benodigde kleuren zijde hangen in strengen klaar aan het weefgetouw, om zo verwerkt en onderdeel van de Koza Han te worden.

Voor een vriend van ons met een enorme liefde voor alles wat met textiel te maken heeft, nemen we natuurlijk strengen zijde mee.

Het eindpunt van de zijderoute, dat ooit Bursa is geweest, verleggen we dus hierbij naar Nederland!

Kunst is politiek, politiek is kunst.

Hoe is het mogelijk! Ai Wei Wei, de Chinese kunstenaar, politiek activist en filosoof, heeft voor het eerst een solo-expositie in Turkije, een land waar menig Turkse kunstenaar, politiek activist en filosoof het erg moeilijk heeft. Als ik dit enkele maanden terug in de krant lees, kan ik het nauwelijks geloven.

Maar met steun van de Akbank presenteert het Sabanci Museum in Istanbul sinds 12 september een zeer uitgebreide sositentoonstelling met als titel 'Ai Weiwei Porselene Dair', oftewel 'Ai Weiwei On Porcelain'.

Ai Weiwei staat bekend om zijn kritiek op de sociale en culturele veranderingen in zijn land, de mensenrechtensituatie, de economische uitbuiting en op de milieuvervuiling. Hij verbindt dikwijls de traditionele Chinese cultuur met zijn eigen beeldtaal.

Sabancı Museum toont ruim 100 werken, grotendeels bestaand uit door Ai Weiwei en zijn team ambachtelijk vervaardigd porselein, waarvan er een aantal een behangetje van Weiwei's hand als achtergrond heeft. Het is een indrukwekkende expositie, en zeker de moeite waard om in ons blog aandacht aan te schenken. Dat wat ons het meest raakt, beschrijf ik hier kort.

Ai Weiwei en Lego, dat is de laatste paar jaar wel een ding. In 2015 is Weiwei van plan om in Australië met Lego een kunstwerk te maken met reusachtige portretten van internationale politieke dissidenten.

Hij bestelt daarvoor een enorme hoeveelheid Legosteentjes, maar de Deense fabrikant wil de blokjes niet leveren omdat hij het gebruik van deze steentjes voor politieke doeleinden niet toestaat. Ai Weiwei beschuldigt Lego van censuur en begint meteen een campagne met behulp van social media, waar hij fervent gebruiker van is en opent in diverse steden verzamelpunten voor Lego. Vanuit de hele wereld stromen de blokjes binnen en bovendien bereikt hij ook zijn andere doel. Lego vraagt sinds kort niet meer aan de klanten waar zij de bestelling voor gebruiken, maar levert gewoon.

Ook voor het kunstwerk "Dropping a Han Dynasty Urn" dat in het Sabanci te zien is, gebruikt Weiwei Lego-steentjes om zichzelf driemaal uit te beelden, terwijl hij een Han vaas op een quasi nonchalante wijze laat vallen op de grond. Het is een bewerking van de fotoserie uit 1995, gemaakt terwijl hij daadwerkelijk een kostbare, eeuwenoude vaas uit zijn handen laat vallen, om zo een statement te maken over de manier waarop de overheid omgaat met de eigen culturele tradities.

Het behang op de achtergrond hoort bij een ander werk, te zien in dezelfde ruimte en getiteld "Odyssey", naar het bekende werk van Homerus. Met dit werk reflecteert Ai Weiwei op de zich herhalende geschiedenis door middel van een nieuwe serie porseleinen borden en vazen. Hij maakt een vergelijking tussen de reis van Odyssey en de huidige vluchtelingencrisis in de wereld.

Hij gebruikt zes thema's om dit uit te leggen, namelijk oorlog, ruïnes, de reis, de overtocht op zee, vluchtelingenkampen en demonstraties. Deze geven de trauma's weer die de toestand van vluchtelingen zo kenmerken.

Met het zwart-witte behang plaatst hij deze thema's in een historische context door te refereren aan vroegere Griekse en Egyptische tekeningen en aardewerk. Zo op het oog lijken de afbeeldingen op de blauw-witte porseleinen borden en tot zuilen gestapelde vazen op die, welke we kennen van het oud Chinees porselein. Maar als je goed kijkt blijkt het om bovengenoemde thema's te gaan. Een zeer confronterend kunstwerk, dat speciaal voor deze tentoonstelling in Istanbul is gemaakt!

Veel fleuriger en kleuriger lijken "The Flowers for Freedom", óók voorzien van achtergrondbehang. Dit werk refereert aan de periode van 600 dagen dat Ai Weiwei geen reisdocument meer heeft. Hij heeft huisarrest en zijn paspoort is ingenomen door de Chinese overheid.

Elke dag plaatst hij verse bloemen in een mand aan zijn fietsstuur buiten bij zijn studio in Bejing, als vredig protest tegen deze situatie. Als hij zijn paspoort terugkrijgt stopt hij met dit ritueel.

Op het behang zijn alle boeketten voorzien van een datum en jaartal. Niet alle 600 data zijn vermeld, maar de drie die voor ons van belang zijn, vinden we en zetten we op de gevoelige plaat.

Een enorm wit porseleinen bloementapijt siert de grond. Rozen en lotusbloemen springen het meest in het oog. Door de witte kleur komt het over als een vredig, breekbaar tafereel.

En dan nog "Shanghai Studio". Begin 2008 vraagt het districtsbestuur aan Ai Weiwei een studio te bouwen in Malu, als onderdeel van de overheidsinspanningen om cultuur te bevorderen. In augustus 2010 is de bouw voltooid en in oktober van dat jaar verklaart de overheid in Shanghai de studio illegaal. Men besluit over te gaan tot sloop van het complex. Als antwoord daarop kondigt Ai Weiwei een rivierkrabfeest aan. Op 7 november 2010 wordt Weiwei onder huisarrest geplaatst in Beijing, terwijl honderden aanhangers het rivierkrabfeest vieren. Op 11 januari 2011 wordt de Shanghai Studio gesloopt.

De grote hoeveelheid porseleinen krabben is misschien wel de beste reactie die Weiwei kan geven op een overheid die zo frustrerend en destructief te werk gaat.

Naast deze en andere bekende werken zoals de zonnebloempitten, de Chinese vazen bewerkt met lakverf, de enorme meloenen en olievlekken is er nog veel meer van Ai Weiwei te bewonderen.

Ai Weiwei ziet kunst niet alleen als een esthetische activiteit maar ook als een gelegenheid om nieuwe actuele vragen te stellen als reactie op de gebeurtenissen in het huidig dagelijks leven.

Met deze tentoonstelling in Istanbul slaagt hij daar volgens ons bijzonder goed in!

iyi bir komşu – een goede buur

Eén van de redenen dat we op deze reis ruim een week in Istanbul verblijven, is de Istanbul Biënnale die dit najaar voor de 15de maal gehouden wordt. Het IKSV, een stedelijk fonds voor kunst en cultuur geeft deze keer samen met het kunstenaarsduo Elmgreen & Dragset deze 2-jaarlijkse happening vorm onder de naam 'iyi bir komşu', wat in het Nederlands zo veel als 'een goede buur' betekent.

De organisatie heeft zes vragen geformuleerd, die samen de context vormen van de Biënnale. Vragen die overigens interessant genoeg zijn om zelf over na te denken.

- Leeft een goede buur net zoals als jij?
- Laat een goede buur je met rust?
- Is een goede buur iemand die je zelden of nooit ziet?
- Is een goede buur iemand waarvan je niets te vrezen hebt?
- Is een goed buur te veel gevraagd?
- Is een goede buur afkomstig uit een buurland?

Zes op loopafstand van elkaar verwijderde locaties zijn tijdelijk in beslag genomen door het werk van 56 kunstenaars uit 32 landen. Istanbul Modern en het Pera Müzesi zijn ons bekend, de overige vier kennen we niet waardoor we weer op plekken komen waar we nog nooit eerder geweest zijn!

Eén van deze nieuwe plekken is ARK Kültür, vlakbij Istanbul Modern, maar veel hoger gelegen waardoor je een fantastisch uitzicht hebt over de Bosporus.

In het verleden heeft dit in Bauhausstijl opgetrokken pand altijd gefunctioneerd als woonhuis en in de jaren '70 en '80 verbouwt de bewoner van dat moment het ingrijpend.

In 2008 laat de huidige eigenaar, de architect Gülfem Köşeoğlu, het pand volledig terug te brengen in de oorspronkelijke staat en zij vormt het vervolgens om tot een tentoonstellings- en cultuuruimte.

Het hier te bekijken werk van de van oorsprong Egyptische Mahmoud Khaled met de titel 'Proposal for a House Museum of the Unknown Crying Man', is geïnspireerd door de volgende waargebeurde gebeurtenis.

In 2001 doet zich in Egypte een incident voor waarbij 52 mannen worden gearresteerd die aan boord zijn van de Queen Boat, een dan populaire, op de Nijl drijvende ontmoetingsplek voor westerse en Egyptische homoseksuelen uit de hogere middenklasse.

Ze worden allen gevangen genomen, gemarteld en zijn maandenlang onderwerp van hoon en spot in de media. Dit alles brengt hen ernstige psychische en lichamelijke schade toe in hun verdere leven.

Als zij na maanden in de rechtbank moeten verschijnen, bedekken zij hun hoofd met een witte doek om zo hun anonimiteit te waarborgen.

Echter, op een door een persfotograaf gepubliceerde foto is het gezicht van een van de mannen deels zichtbaar en het is voor iedereen duidelijk dat hij huilt.

Dit krachtige beeld wordt een iconische foto binnen de Egyptische gay-gemeenschap en staat vanaf dan symbool voor het lichamelijk en geestelijk lijden van de homoseksuele Egyptenaar.

Mahmoud Khaled wekt met zijn installatie de suggestie dat het ARK Kültürpand voor enkele jaren het woonhuis is van deze Onbekende Huilende Man, weggevlucht uit Egypte om zijn veroordeling daar te ontlopen. De burens weten naderhand niet meer over hem te vertellen dan dat het een beschaafde, zonderlinge man is, die met niemand contact maakt. Hij woont alleen, krijgt nooit bezoek en tweemaal daags doucht hij zeven minuten. Dit laatste weet men doordat de badkamer voorzien is van een doorzichtig glazen dak. Er liggen regelmatig half afgemaakte schilderijen bij het vuilnis dus men gaat er van uit dat hij schildert. Verder klinkt er enkele minuten per dag pianomuziek uit de woning.

Op een dag vertrekt de Onbekende Huilende Man en keert niet meer terug. Waar hij gebleven is weet niemand.

We krijgen door middel van een audiotour een rondleiding door het huis. We komen binnen in de hal waar een spiegel is met daarin de altijd aanwezige reflectie van de Onbekende Huilende Man, door hemzelf gemaakt. Dit is de enige manier hoe hij zichzelf nog kan zien na wat hem is aangedaan uit naam van de Egyptische overheid en de zogenaamde rechtstaat.

De zitkamer aan de linkerkant is ingericht naar de stijl zoals in Atatürks Marine Mansion in Florya, wat hij kort na zijn aankomst in Istanbul bezoekt. In deze sfeer wil de Onbekende Huilende Man ook wonen.....

In de aangrenzende eetkamer is de tafel gedekt voor één maar met een tweede aangeschoven stoel, zodat de eventueel plotseling binnenvallende gast, zijn geliefde die hij zo mist, altijd kan aanschuiven.

Op de bodem van het bord is het bekende huilende jongenskopje van Giovanni Bragolin te zien, een schilderij dat hij als kind onder ogen krijgt en dat grote indruk op hem maakt.

Hoewel hij alleen woont en nooit gasten ontvangt, maakt hij een compleet servies met deze afbeelding.

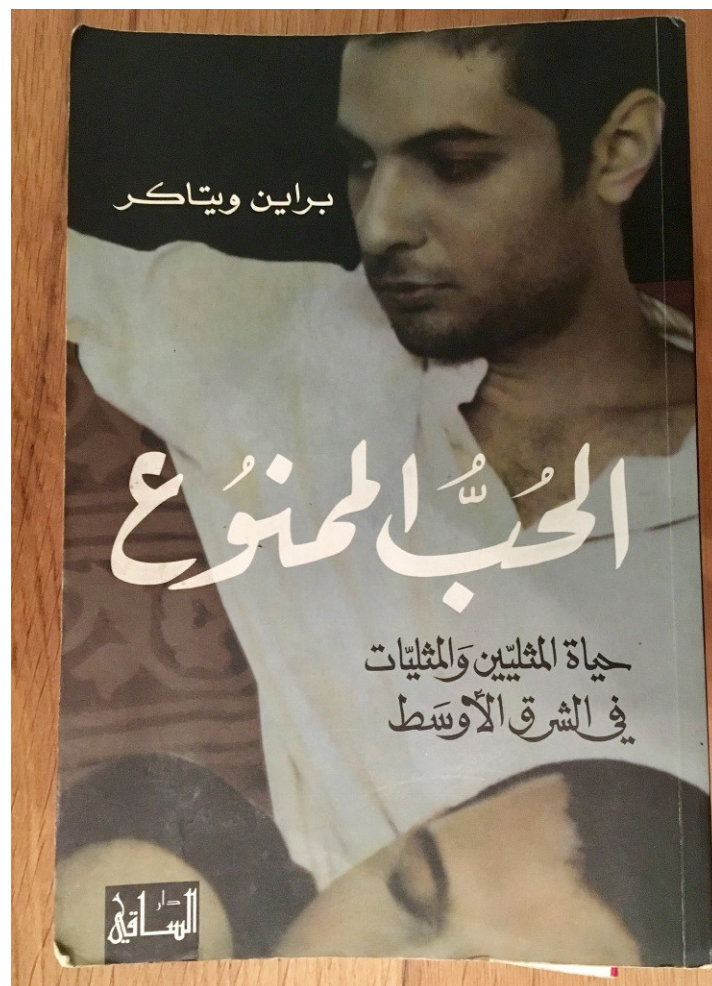
Boven de buffetkast hangt een door de Onbekende Huilende Man zelf geschilderd doek met daarop een stilleven, wat de vergankelijkheid symboliseert. Maar ook hoop, doordat hij het nooit voltooit.

De piano is het eerste meubelstuk dat het huis binnenkomt, als de Onbekende Huilende Man het betreft. Op de piano zijn diverse studies van Bragolins huilende jongetje te zien.

Op de eerste verdieping bevindt zich de lees- annex slaapkamer. Op de divan, alleen door de Onbekende Huilende Man gebruikt om te lezen, ligt nu een kat zich heerlijk te wassen. Op het bureautje ligt, als een statement, een homo-erotisch boek. In het Arabisch.

Aan de wand boven het hoofdeinde van het tweepersoonsbed hangen twee metalen schalen die de ideale en eeuwige liefde verbeelden. De weerspiegeling van de goudkleur en de regenboogkleuren spreken eigenlijk wel voor zich.

Op de overloop horen we zachtjes het favoriete lied van de Onbekende Huilende Man, 'Ne Me Quitte Pas' van Jacques Brel. Aan de wand hangt een zwarte leren jas, gedragen door de politieagenten die hem en zijn vrienden in 2001 arresteren. Hij draagt de jas nooit, hij hangt daar opdat hij nooit zal vergeten.

Alles in deze woning ademt een gevoel van heimwee, pijn en verlangen. Sinds de Onbekende Huilende Man met de noorderzon is vertrokken, wacht het huis op zijn terugkomst. Het is nog altijd in dezelfde staat waarin het achtergelaten is door hem, die al de jaren dat hij er woont zó verlangt naar zijn grote liefde, waarvan hij diep in zijn hart weet dat ze elkaar nooit meer zullen zien.

Wanneer we onze headphones van de audiotour weer inleveren, staan we nog wat beduusd in een kleine museumwinkel met t-shirts en kaarten die niet te koop zijn. Zo blijft alles binnenshuis, waar het hoort. Wel mogen we ieder een kartonnen bekertje meenemen die we zorgvuldig in onze tas opbergen. Het voelt als een cadeautje van de Onbekende Huilende Man zelf als dank voor het bezoek wat we hem gebracht hebben.

Al met al is het een indringende en ontroerende ervaring en na afloop van de rondleiding hebben we het gevoel dat de Onbekende Huilende Man, vertegenwoordiger van een groep die nog altijd in veel landen vervolgd, onderdrukt, gestigmatiseerd en veroordeeld wordt, onder onze huid en in ons hart is gekropen.

Bomen in de stad.

De grote steden Ankara en Istanbul liggen vijftig jaar geleden volledig ingesloten door bossen. Maar de grote en gestage bevolkingsgroei leidt tot een fanatieke kap van bomen om zo ruimte te maken voor woningen en infrastructuur. Vooral in Istanbul is dit merkbaar. De bebossing neemt daar nog altijd spectaculair af.

In 2013 besluit de gemeente Istanbul toestemming te geven om het Gezi Park nabij het centrale Taksim plein te sluiten en hier een shopping mall te bouwen. Hoewel het Gezi Park zeker niet het mooiste park in Istanbul is, komt de bevolking in protest. Door de brute wijze waarop de politie de orders volgt om het protest in de kiem te smoren, escaleren de Gezi protesten.

Een groot deel van Istanbul protesteert al gauw niet meer enkel tegen het verdwijnen van het Gezi park maar ook tegen de macht van projectontwikkelaars, tegen de onderdrukking van een tegen de overheid gerichte mening en tegen het bewind van Erdoğan. De burgemeester van Istanbul, Kadir Topbaş, sinds de verkiezingen van 2004 in functie, heeft zijn les wel geleerd uit de Gezi Park protesten. Hij gebruikt zijn veto na Gezi vijfmaal om tamelijk ingrijpende bouwplannen in zijn stad af te wijzen en dat neemt Erdoğan hem niet in dank af.

De steun van de president voor de burgemeester is al tanende en neemt helemaal af wanneer Istanbul het afgelopen voorjaar in meerderheid tegen het grondwetreferendum stemt. Een belediging voor hem die in deze stad opgroeit en jarenlang burgemeester is.

Een week geleden wordt Kadir Topbaş gedwongen "vrijwillig" af te treden.

De burgemeester van Ankara, Melih Gökçek, leert eveneens zijn les uit de Gezi Park protesten. Hij onderhandelt al meer dan zes jaar met de meest gerespecteerde universiteit van Turkije, de Midden-Oosten Technische Universiteit, om een stuk grondgebied van hen te verwerven voor de aanleg van een ringweg rond de stad. De universiteit weigert, want het is bosgebied behorende tot de campus.

Maar nadat Erdoğan begin dit jaar de druk opvoert, gaat men overstag. De burgemeester laat vervolgens afgelopen mei in één nacht een strook van 4.5 kilometer bomen kappen, onaangekondigd bij de bevolking zodat deze niet kan protesteren. Trots benoemt hij achteraf op Twitter deze actie een teken van zijn grote daadkracht. Overigens twittert Melih Gökçek wel vaker op deze Trumpiaanse wijze. Zo twittert hij ook dat de recente aardbevingen in Turkije het werk zijn van Turkije's huidige nummer één vijand en coupverdachte Fethullah Gülen. Het is maar dat je het (t)weet.

Voor de Istanbul Biënnale van dit jaar is de Turkse artiest Alper Aydın ook uitgenodigd een werk te maken en hij neemt deze uitnodiging met beide handen aan. Van Alper Aydın is bekend dat hij een man van weinig woorden is. Hij geeft er de voorkeur aan zijn inzichten en meningen weer te geven in de vorm van beelden.

In Istanbul Modern, een van de musea voor moderne kunst in Istanbul, maakt hij de installatie D8M. We zien de grijper van een bulldozer die een grote berg takken opscheept. Het zijn takken van gekapte bomen uit een kwetsbaar en omstreden kapgebied, en wel de bouwplaats van het nieuwe megavliegveld van Istanbul.

Op deze wijze geeft Alper Aydin zijn visie op de zeer recente ontwikkelingen weer. In de detailopname zien we het wapen van de projectontwikkelaars, de grijper van de bulldozer. Deze kan immers meedogenloos ruïneren en verwijderen, waardoor waardevolle natuur en historie verdwijnt. Projectontwikkelaars die grote opdrachten verwerven zijn vaak actief in het netwerk rond de machthebbers in Ankara. Zo ontstaat een netwerk van politiek en bedrijven waartussen steeds moeilijker scheidslijnen te trekken zijn.

Beelden, geen woorden, zijn het uitgangspunt van Alper Aydin.

Kunst is politiek, politiek is kunst.

De zorg om de ontgroening van de steden en over de bijna onbeteugelde macht van projectontwikkelaars is groot en die zorg is hard nodig. Alper Aydin verbeeldt dit op niet mis te verstane wijze.

Sprekende en veelzeggende beelden.

De 15e İstanbul Bienali stelt de vraag wat een buur tot een goede buur maakt in een wereld die wordt geteisterd door oorlog, onderdrukking en verdeeldheid.

Vandaag gaan we opnieuw op zoek naar antwoorden op deze vraag.. Zestien kunstenaars hebben hun werk te kijk gezet op de bovenste drie verdiepingen van het Pera Müzesi, dat dicht bij de İstiklal Caddesi gelegen is. Zij proberen, net als de overige veertig op de vijf andere locaties, te onthullen hoe moeilijk het is een goede buur te vinden in de wereld van vandaag die geplaagd wordt door oorlog, vernietiging, repressie, vervuiling, immigratie en totalitaire regimes.

Eén van hen is de Belgische Berlinde de Bruyckere, die opgroeit in de volksbuurt Muide in Gent. In deze stad volgt zij de opleiding monumentale kunsten aan het Sint-Lucas. Terugkerende thema's zijn kwetsbaarheid, vergankelijkheid en eenzaamheid.

Het beeld dat we vandaag van haar op de İstanbul Bienali zien, is 'Spreken'. De sculpturen zijn levensgrote figuren waarvan slechts armen en benen te zien zijn. Het verdere lichaam gaat schuil onder dekens, welke een soort van tweede huid vormen. In feite is kleding de eerste vorm van architectuur. Voordat men huizen bouwt, wikkelen de vroegere nomadische volkeren zich immers in pelzen en huiden om zich zo warm te houden en te beschermen. Nog altijd zijn dekens één van de eerste basisbehoeften voor op de vlucht geslagen mensen in een oorlog of voor slachtoffers na een natuurramp.

Het werk straalt de dualiteit van bescherming en verstikking, geborgenheid en benauwdheid, veiligheid en verwarring, leven en dood uit. De dekens verwijzen naar de geborgenheid van de kindertijd, maar tegelijk ook naar actuele beelden van de vluchtelingenkampen. Deze dekenvrouwen verbeelden de naakte rechtelozen, die zich met een deken wanhopig trachten te verbergen tegen vreemde ogen, de blikken van de medemens en tegen natuurelementen.

Tegelijkertijd benaderen zij elkaar om zo, als lotgenoten, steun te zoeken tegen de blik van de medemens en tegen de natuurelementen.

Terwijl ik dit blog schrijf, heb ik nog geen flauw vermoeden dat we de volgende dag onderstaand beeld treffen.

Triest én levensecht!

Een heel sterk antwoord op de vraag is het werk 'Crowd Fade' van de Marokkaanse Latifa Echekch. Dit zien we twee dagen eerder in Istanbul Modern, maar het is té indrukwekkend om onvermeld te laten. Haar installatie bestaat uit enorme fresco's, aangebracht op twee tegenover elkaar staande muren waarvan de oppervlakten, waar de schilderijen op aangebracht zijn, in ernstige mate afbladderen. Een grote hoeveelheid verfschilfers liggen op de gronden ook de muren zelf lijken af te brokkelen.

Rebellie en ongehoorzaamheid staan hoog in het vaandel bij deze kunstenaar. Met werk 'Crowd Fade' vraagt ze aandacht voor de afbraak van idealen zoals democratie, vrijheid van meningsuiting, het recht om te protesteren en politieke vooruitgang. Ook is het werk een verwijzing naar de Gezi-Park protesten in İstanbul. Hoewel de gidsen die rondleiden beweren dat het hier om het Midan Tahrir in Caïro gaat, legt de catalogus behorend bij de biënnale wel degelijk de link naar het Gezi-Park.

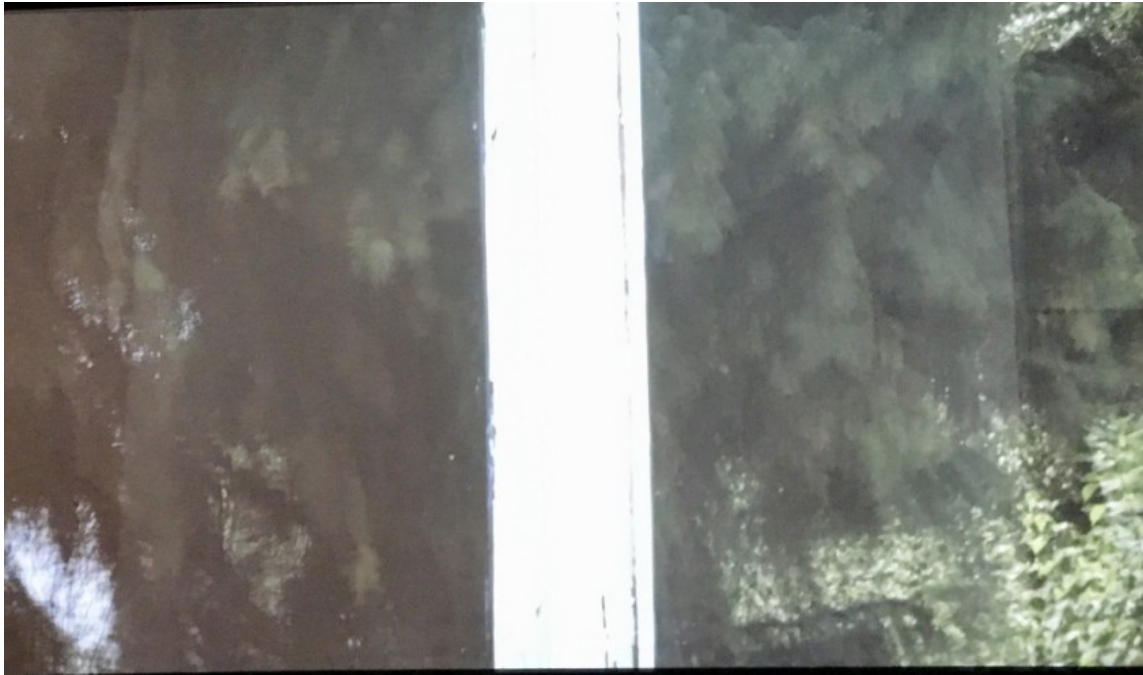
Maar wat maakt het uit, de protesten worden immers op dezelfde wijze uit elkaar geslagen, deelnemers worden opgepakt en in beide landen lijkt de democratie verder weg dan ooit.

Wat dat betreft kan het symbool staan voor elk land en elke stad waar protest en demonstraties ongewenst zijn en men de oren moet laten hangen naar de 'grote' leider van dat betreffende land. Ik vind het in ieder geval een aangrijpend werk, zeker ook omdat de afgebeelde figuren allemaal jongeren zijn, die zoveel inzet tonen en risico nemen om hun idealen te verwezenlijken.

Terug naar Pera Müzesi. Hier raak ik erg gefascineerd door de bijna 4 minuten durende video 'Life Track' van Georgiër Vajiko Chachkhanian. Het filmpje begint met de buitenkant van een raamkozijn. Ik hoor het koeren van duiven en de vensterruiten weerspiegelen de groene tinten van een tuin. Links komt een man de kamer ingelopen en neemt plaats voor het rechterraam. Zijn doordringende blik is direct op me gericht en het voelt alsof hij me geen moment uit het oog verliest. Knipperen met zijn ogen doet hij niet. Hij betovert je.

Na een tijdje verlaat de man het venster in de richting vanwaar hij enkele minuten daarvoor gekomen is.

In die paar minuten vraag ik me veel af. Is de man ziek en is hij terminaal, is hij psychiatrisch patiënt en is hij opgenomen in een kliniek of is hij in zijn eigen huis en is hij een persoon die gewoon je buurman zou kunnen zijn. En als het laatste het geval is, hoe zou ik dat vinden? Zou ik me unheimisch voelen, nieuwsgierig, angstig of solidair? En hoe zouden andere buurtbewoners over deze buurman denken?

Allemaal overwegingen die goed passen in het thema van deze biënnale. Wanneer is iemand een goede buur? Misschien is het beter mezelf af te vragen: wanneer ben ik een goede buur?

De schilder zonder penseel.

In Kadıköy belanden we bij de sahaflar, de tweedehands boekenverkopers. Ze hebben zich geconcentreerd in een kleine winkelgalerij, wat weer onderdeel is van een groter complex. Aan het eind van deze doodlopende galerij is een klein winkeltje en de bejaarde eigenaar lokt ons naar binnen met een vriendelijke glimlach en een uitnodigend gebaar. Het is Metin Akarlan, een naam die ons dan nog niets zegt. Hij verkoopt kunst, geen boeken.

Metin is in 1939 geboren in Istanbul. Zijn vader is hat artiest. Hat is de kalligrafiekunst van het Osmaanse schrift. In bepaalde werken van Metin komt de hat terug, als eerbetoon aan zijn vader. Metin: "Ik kan het niveau van mijn vader nooit evenaren, maar ik vind er wel inspiratie in."

Metin drinkt in zijn leven geruime tijd teveel , met als gevolg dat zijn handen zo trillen dat hij niet meer met een penseel overweg kan. Noodgedwongen legt hij de schilderskwast naast zich neer. Maar na een kleine vijftien jaar, het is dan 1992, is hij van zijn drankprobleem af. Echter, zijn handen blijven te zwak om het penseel te hanteren. Hij schildert wel weer, maar nu met zijn handen en vingers. Een overwinning met beperkingen, maar hij is erg blij dat hij deze donkere periode achter zich heeft gelaten en weer kan werken. Uiteindelijk leidt deze geschiedenis tot zijn bijnaam 'firçasız ressam', de schilder zonder penseel.

Zijn werk is volgens Metin te karakteriseren als modernistisch met kubistische invloeden. De kracht van Metin is zijn kleurgebruik; hij toont ons veel van zijn werk en steeds zijn we verrast door de harmonieuze combinaties van de kleuren.

Achter in het winkeltje van Metin bevindt zich een keukentje, waar hij naar toe gaat om thee voor ons te zetten. De keukendeur is al een kunstwerk op zich. Op de ene zijde een schilderij, op de andere een citaat. Er staat dat de zich in het pand bevindende werken voor het plezier en het kunstgevoel van de bezoeker zijn gemaakt, maar dat de bezoeker zelf zeker geen autoriteit is.

Metin is er trots op dat hij 47 solo-exposities heeft gehad, waarvan ruim de helft in het buitenland, voornamelijk in Europa, de Verenigde Staten en Canada. Zijn ogen glimmen als hij ons een mail van Saatchi en Saatchi laat zien met hierin de bevestiging dat zijn werken zijn opgenomen in hun online kunstcatalogus. Metin praat vol passie over zijn vak en gebruikt voor elke uitleg of toelichting een voorbeeld uit eigen werk. Hij weet feilloos welk schilderij zich waar bevindt en wij geven hem alle ruimte door er bij te gaan zitten en ons graag de les door hem te laten lezen.

Metin laat zich inspireren door artiesten die hem raken, zoals Kandinsky, Mirò en Klimt.

Maar ook zijn levenservaring, zijn historisch en cultureel besef en de actuele maatschappelijke en politieke ontwikkelingen spelen een duidelijke rol in zijn oeuvre. Uit de schilderijen die hij ons laat zien, springen er enkele uit die ons raken. Ook al verschillen onze smaken, we vinden beiden dit schilderij erg mooi en goed passen bij het politieke Turkije anno 2017.

Aan de onderkant van het doek zien we een overleden persoon. In het midden van het schilderij staat een ladder in de rode gloed van het vagevuur, op weg naar het donkere, de onzekere toekomst. Linksboven is een envelop geplakt, gericht aan een 'bewoner' van de gevangenis. Niemand in het bijzonder.

Er staat 'görülmüşür' op, wat inhoudt dat de brief de gevangenis-censor is gepasseerd en door hem toelaatbaar wordt geacht. Met deze envelop geeft hij aan dat voor de vele Turkse gevangenen de toekomst verre van zeker is. Het is zijn expressie van kritiek op huidige ontwikkelingen in Turkije, waar tienduizenden personen zijn vastgezet zonder vorm van proces. Kafka in Turkije. We kopen dit schilderij van Metin en dat is reden voor hem om zijn pet op te zetten. Dit is zijn gewoonte als een van zijn doeken de winkel verlaat.

Als we opstaan om te vertrekken, vraagt Metin geheel conform Turks gebruik aan mij of hij Lia een cadeau mag geven. Ik stem toe en hij laat Lia kiezen uit een serie zwart-wit tekeningen. Deze zijn gemaakt door papier, dat met as van verbrande kranten zwart is gemaakt, met een kopspleld te bewerken. Het aangebrachte zwart wordt als het ware weggekrast en daarna wordt het resultaat gefixeerd.

Deze techniek heeft hij als kind al gezien, toen het nog volop in gebruik was. Inmiddels is het echter een zo goed als vergeten kunstvorm. Het heeft Metin jaren gekost om deze manier van werken onder de knie te krijgen en hij is er trots op dat het hem, met vallen en opstaan, gelukt is. Het werk dat hij ons schenkt is gebaseerd op een schilderij van hem, wat hij er onmiddellijk bij pakt.

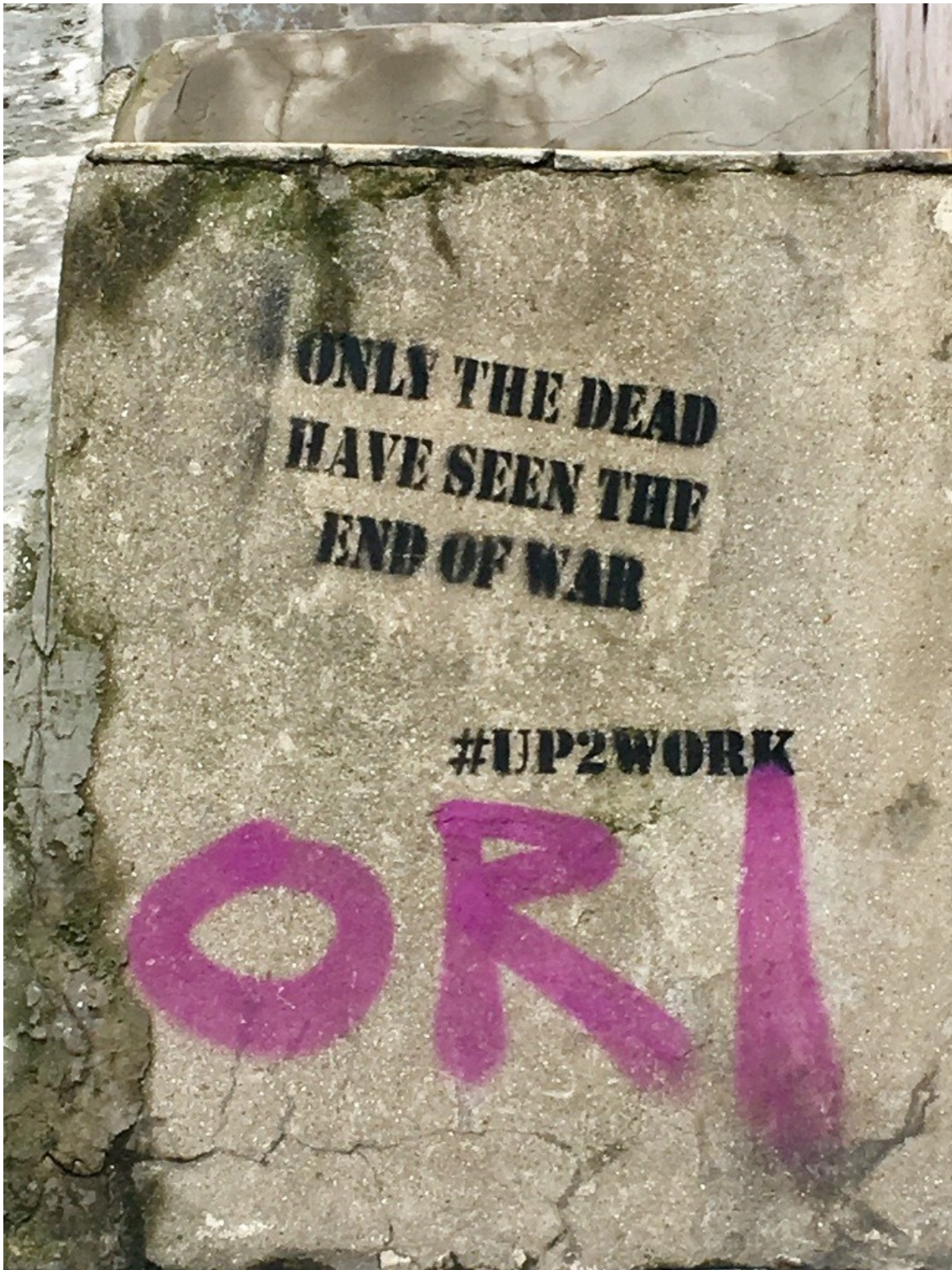

Deze vorm van kopspleld tekenen valt ook de kunstacademie van Istanbul op. Hij vertelt ons dat hij de techniek onlangs heeft overgedragen op vijftig kunststudenten, studierend aan deze academie. Hij is blij dat de techniek daardoor weer tot leven komt. Zijn kopspleld tekeningen, zo vertelt hij, vinden grote aftrek bij Japanners. Maar ook wij zijn er heel blij mee. Met een hoofd vol lieve en inspirerende herinneringen en met twee van zijn werken onder de arm nemen we afscheid van hem. We zullen hem zeker weer bezoeken tijdens onze toekomstige bezoeken aan Istanbul!

Oorlog zonder woorden.

Vandaag wordt het duidelijk hoe waar een spreuk is die we gisteren lezen op een muur, tijdens een van onze vele wandelingen door achterafstraatjes van diverse wijken in Istanbul.

Want voor mensen die een oorlog overleven, blijven hevige trauma's altijd deel uit maken van hun verdere leven en maken die de oorlog voor hen oneindig.

Erkan Özgen maakt dit eens en te meer duidelijk met zijn slechts vier minuten durende, maar desalniettemin zeer indringende video 'Wonderland'.

Özgen, geboren in Mardin en woonachtig in Diyarbakır staat erom bekend universele maatschappelijke kwesties als onderwerp voor zijn werk te kiezen, zoals veranderende sociale structuren, emigratie, oorlog en geweld, wat hij op verhalende wijze uitbeeldt.

Zo ook in deze video, die we zien in Galata Özel Rum İlköğretim Okulu, als onderdeel van de 15. Istanbul Bienali.

Dit schoolgebouw sluit in 2007 zijn deuren, maar is voor de buurt nog altijd een belangrijk centrum voor kennis en educatie. In het kader van de biënnale is er werk van 15 kunstenaars te zien, verspreid over vier verdiepingen.

In het blog beperken we ons tot de video van Erkan Özgen. Muhammad, een dove jongen en zoon uit een familie, die voor de Syrische olie-industrie werkt, vlucht met zijn ouders en vijf broers en zussen uit het Noord-Syrische stadje Kobani over de Turkse grens nabij Diyarbakir. Op zijn eigen manier vertelt Muhammad aan Erkan Özgen over de ontberingen tijdens de oorlog en over de IS-milities die zijn burens en zes van zijn eigen neven vermoorden. Vooral begin 2015 heeft Kobani ernstig te lijden van IS die op dat moment de stad in handen heeft. In maart 2015 wordt het stadje heroverd, maar veel leed is dan al geschied.

Op zijn eigen manier vertelt Muhammad aan Erkan Özgen over de ontberingen tijdens de oorlog en over de gruwelijkheden die IS-milities plegen.

In niet mis te verstane gebaren vertelt Muhammad dat er lange tijd geen water is en ernstig voedseltekort heerst in de stad.

Maar het geweld waar hij getuige van is geweest, komt veel meer binnen en houdt je aan het videoscherm gekluisterd. Meerdere malen bekijken we dan ook de video-opname.

Aan het einde van de video toont Muhammad hoe zijn neven onthoofd worden en hun ogen worden uitgestoken. Beelden waarvan je zeker weet dat deze knul ze nooit meer uit zijn hoofd krijgt, welke therapie hij ook ondergaat.

Later komen we onderstaande muurschildering tegen met de wel heel toepasselijke vraag 'WHY' naast de afbeelding van een aan zijn hoofd gewonde jongen, van dezelfde leeftijd als de Syrische Muhammad. In het licht van 'een goede buur', heb ik wel zo mijn twijfels als het om de aanwezigheid van Syrische vluchtelingen in Turkije gaat.

We horen weinig positieve geluiden als dit onderwerp ter sprake komt en het woord terroristen valt regelmatig in dit verband.

Zo zie je, burenen zijn betekent niet automatisch dat je als bezoeker of logé van harte welkom bent.

Wat graffiti, muurschilderingen en leuzen betreft, is Turkije, en dan met name Istanbul, momenteel een waar openluchtmuseum.

Politieke issues als vrouwenemancipatie, de oorlog in Syrië, de vluchtelingenstroom, LGBT de ontslaggolf onder ambtenaren, journalisten, leerkrachten en politici komen op muren uitvoerig aan de orde.

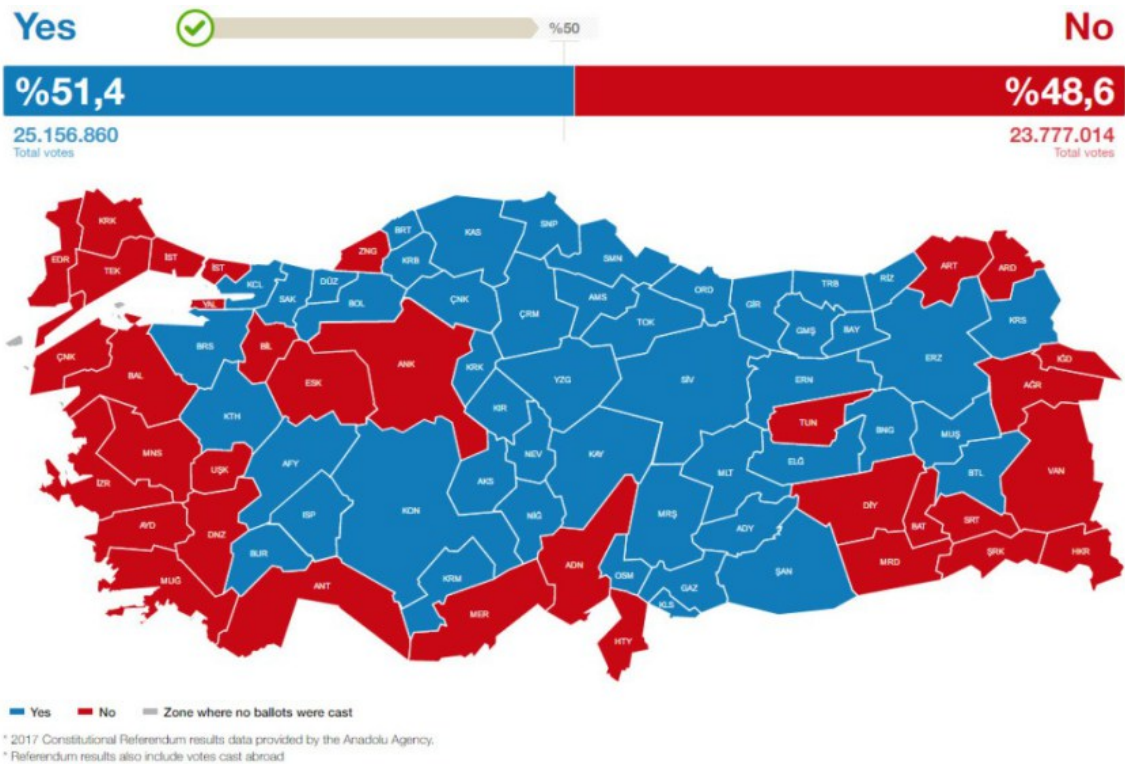

Het is duidelijk dat de mening in Turkije gericht op een rechtvaardige samenleving zich niet laat onderdrukken!

Umut.

Umut is het Turkse woord voor hoop. We hebben deze reis vier grote steden aangedaan waar we aan paar dagen verbleven; Ankara, Izmir, Eskisehir en Istanbul. In al deze steden hebben we met veel mensen kunnen spreken, en ook in al deze steden heeft de meerderheid van de bevolking dit voorjaar tegen het referendum gestemd dat heeft geleid tot een sterke concentratie van macht bij de zittende president Erdoğan.

Is de situatie op dit moment zonder hoop, nu het referendum krap aan tot deze staatsvorm heeft geleid? Neen, maar het is wel vaak onderwerp van gesprek. En wat ons als eerste opvalt is de nuance die in de meningen doorklinkt. Weliswaar deels ingegeven door gelatenheid, maar ook ingegeven door het zien van positieve ontwikkelingen. Het zwart wit denken in de Turkse politiek lijkt bij de bevolking wat te zijn afgenomen.

Umut, hoop, is er in elk geval bij velen yen aanzien van de uitslag van de landelijke verkiezingen, die in 2019 zullen plaatsvinden. Dan kan de kiezer weer naar de stembus, en velen verwachten dat een flink aantal ja-stemmers van het referendum zich nu wel even achter de oren zullen krabben alvorens weer hun steun uit te spreken aan de zittende president. Vooral het optreden van hem, gesterkt door de noodtoestand na de mislukte coup van 2016, is reden voor deze verwachting.

Op onderstaande muur staat het geschreven: "Voor een nieuw begin is onze hoop op Nee gevestigd".

Er is reden voor optimisme. Maar wat dan, wat betreft de stagnerende economie, de oplopende staatsschuld, de afname van de vrijheid van meningsuiting, het proberen op te heffen van de pro-Koerdische oppositiepartij HDP, hoe zit het daar dan mee? We weten het, pessimisten hebben meestal gelijk, maar optimisten komen verder! Bijna 50% heeft tegen het referendum gestemd omdat ze waarden als vrijheid en democratie hoog achten. Dat geeft hoop.

Die hoop kwam onlangs sterk tot uitdrukking in de Adalet Yürüyüşü, de mars voor gerechtigheid. Oppositieleider Kılıçdaroğlu van de CHP liep van Ankara naar Istanbul om iedereen te bewegen in actie te komen voor gerechtigheid. Deze mars is een groot succes geweest en een bindmiddel voor allen die verandering wensen.

Toch zijn er zaken die blijvend om aandacht vragen. De hongerstaking van Nuriye en Semih, die met deze staking niet alleen hun eigen werk weer terugvragen, maar ook symbool staan voor de meer dan 100.000 anderen, die zijn ontslagen op grond van vage vermoedens. Alleen aangeklaagd, vrijwel niemand nog veroordeeld. Velen zitten al wel gevangen, zonder enige vorm van proces. Op een muur treffen we dit beeld aan: Nuriye, die blijft lachen, met als ondertiteling "De mooiste vrouw van Turkije."

Een ook hebben we deze week meegemaakt dat Kadir Gürsel, na bijna een jaar voorarrest, werd vrijgelaten. Het is niet tot een proces gekomen tegen deze journalist van de oppositiekraant Cumhuriyet. Zijn vrouw wachtte hem op, na bijna een jaar gevangenschap. Dat leverde dit mooie beeld op.

Hopelijk staat Kadir Gürsel niet alleen, en volgt de vrijlating van de andere 150 vastgezette journalisten, die het waagden niet alleen het Erdoğan-evangelie te prediken, snel. Hieronder zie je hoe Kadirs vrijheid er uit ziet.

Er heerst onrust in de regerende AK partij van Erdoğan. Hun meerderheid brokkelt af, hun "gekochte" oppositiepartij, de MHP, ook. In een aan paniek grenzende reactie wordt nu de bezem door de partij gehaald en er sneuvelen kopstukken. Dit is een nieuwe ontwikkeling, voorheen werd alleen geprobeerd de oppositie te verzwakken, vandaag de dag wordt ook de eigen partij onderhanden genomen. Met als laatste actie het ontslag van de burgemeester van Istanbul. Alles om te voorkomen dat de macht Erdoğan ontglipt, zoals verbeeld op deze muurtekening. 'Erdo-gone, zo Allah het wil, met de zegen van Allah'.

De kat kijkt vriendelijk toe.

Umut, hoop. Waarom juist vandaag, op Werelddierendag?

Wel, Umut is ook de naam van de kleine Van kat die sinds vandaag bij ons is en die straks met Holger meerijdt terug naar Deventer. Ze heeft deze naam omdat we zoveel hoop zien in Turkije, ondanks de tegenslagen in de ontwikkelingen die er zijn. En we hopen natuurlijk ook dat Umut een lieve speelkameraad wordt voor onze Kismet, die we verleden jaar hebben meegenomen, zodat Yota niet meer door laatstgenoemde wordt lastig gevallen...

Hoop is van alle tijden. We sluiten ons blog van deze vakantie af met de laatste regels van een gedicht van Nazım Hikmet, die de kinderen hoop toedicht.

*“Geloof dat we mooie dagen zullen zien kinderen,
We zullen zonnige dagen zien.
Kinderen, we gaan met motorboten door de blauwe zee varen,
We gaan varen door het verlichte blauw....”*

